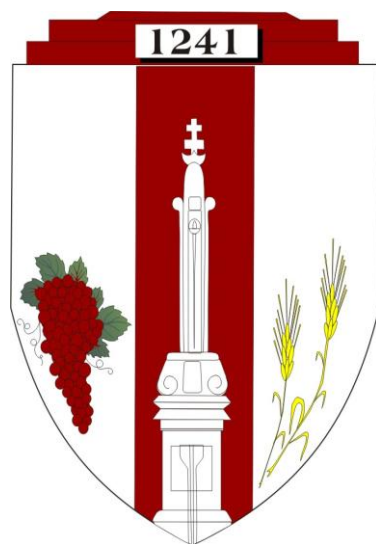

**TÁRNOK NAGYKÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA
POLGÁRMESTERI HIVATAL**

**LOCAL AGENDA 21 (LA 21) FENNTARTHATÓSÁGI
TERVE, PROGRAMJA**

**2014. évi
FELÜLVIZSGÁLAT**

2014

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	4
Összegezés	5
1. A Local Agenda 21 (LA21) jellemzői	8
1.1. Az LA21 európai gyakorlatából adódó javasolt jövőbeli hangsúlyok	8
1.2. A LA21 terv tartalmi elemei	9
1.3. Az LA21 program tartalmi elemei	9
2. Kapcsolódás nemzeti, nemzetközi programokhoz, folyamatokhoz	11
2.1. Európai Unió vonatkozású tényezők	11
2.2. Hazai vonatkozású tényezők	11
2.3. A fenntarthatóság megvalósulásának akadályai	13
2.4. Jogszabályi környezet és egyéb befolyásoló tényezők	15
3. Az LA21 stratégiai tényezői	20
3.1. A zöldpolitika	20
3.2. Ökopolitika, környezetvédelmi politika, zöldpolitika	21
3.3. Zöld gazdaság	21
3.4. Zöld ipar	22
3.5. Vállalati társadalmi felelősségvállalás (CSR)	23
3.6. Zöld önkormányzat	25
3.7. Intézmény erőforrás-gazdálkodás menedzsment	27
4. Tárnok Nagyközség rövid bemutatása	29
4.1. Földrajzi helyzet, domborzat	29
4.2. Éghajlati adottságok	29
4.3. Vízrajzi adottságok	29
4.4. Geológiai és talajtani adottságok	30
4.5. Természetes növénytakaró	30
4.6. A település története	30
4.7. Településszerkezet és területhasználat	31
5. A Nagyközség környezeti elemeinek állapota	33
5.1. Védelem	33
5.2. Felszín és a felszín alatti vizek védelme	33
5.3. A talaj és termőföld védelme	35
5.4. A levegő minőségének védelme	36
5.5. Környezeti zaj elleni védelem	39
5.6. Köztisztaság, hulladékkezelés	39
5.7. Település és épített környezet	40
5.8. Környezeti tudatformálás	41
5.9. Kommunikációs lehetőségek	42
6. Általános feladatok	43
6.1. Zaj és rezgés elleni védelem általános feladatok	43
6.2. Levegőtisztaság védelem általános feladatok	43

6.3.	Ivóvíz ellátás általános feladatok	44
6.4.	Energiagazdálkodás általános feladatok	45
6.5.	Zöldterület gazdálkodás általános feladatok	45
6.6.	Természeti és építészeti értékek védelme általános feladatok	45
6.7.	Helyi közlekedésszervezés általános feladatok	45
6.8.	Az épített környezet védelme általános feladatok	46
7.	Társadalmi – gazdasági – környezeti adottságok, lehetőségek felmérése, értékelése	47
7.1.	Szervezési intézkedéssel megoldható feladatok	47
7.2.	Településüzemeltetési többletköltséggel járó feladatok	47
7.3.	Beruházási és fejlesztési forrásokat igénylő feladatok	48
7.4.	Nagy beruházások megvalósítását igénylő feladatok	48
8.	Az önkormányzat környezeti programja és az LA21 közötti kapcsolat	49
8.1.	A környezeti program kötelező elemei	49
8.2.	Közszolgáltatási és környezetvédelmi feladatok közötti kapcsolat	51
9.	Fenntarthatósági terv, programok kialakítása, megvalósítása	54
9.1.	A LA21 terv és programmal kapcsolatos célok	54
9.2.	Az LA21 terv, program megvalósításával kapcsolatos helyzetértékelés	54
9.3.	A célok eléréséhez szükséges intézkedési program	57
9.4.	Településfejlesztés az LA 21 program keretében	58
9.5.	A lakosság bevonása, véleményének érvényesülése	60
9.6.	A távlati célok, azonosított stratégiai irányelvek	60
9.7.	A távlati célkitűzések és stratégiai célok érvényesülésének nyomomonkövetése	62
9.8.	Mechanizmusok, folyamatok, felelősök azonosítása	62
9.9.	A meglévő stratégiai és szakmapolitikai dokumentumok	63
10.	LA21 programmal kapcsolatos önkormányzati szerep-, és felelősségvállalás	64
10.1.	Környezeti szempontok	64
10.2.	Társadalmi szempontok	64
10.3.	Gazdasági szempontok	65
10.4.	Az LA21 önkormányzati irányítása, menedzselése, ellenőrzése	66
10.5.	Szervezeti rendszer	68
10.6.	Működési rendszer	69
11.	Monitoring és visszacsatolás	75
12.	A LA 21 Program továbbfejlesztéséhez javasolt részprogramok	78
13.	Fenntarthatósági tényezőket, elemeket tartalmazó Programok, projektek kialakítása, működtetése	80
14.	Térségi fenntarthatóság kritériumai	82
15.	Javasolt feladatterv	84

BEVEZETÉS

Tárnok Nagyközség Önkormányzata jelen Felülvizsgálatával is igazolja, hogy a település lakosságával és gazdasági szereplőivel együttműködve kívánja megvalósítani a folyamatos településfejlesztést oly módon, hogy eközben a fenntartható fejlődés elve minden vonatkozásban a lehető legnagyobb mértékben érvényesüljön.

Ehhez első lépésként a 2010. évben kialakította fenntarthatóság helyi programját, amelynek alkalmazásával és folyamatos aktualizálásával a település hosszú távon a szociális jólét, a társadalmi igazságosság, valamint a természeti és épített környezet megóvásának érvényre juttatásával egyre inkább élhető és otthonos településsé válhat.

Jelen Felülvizsgálat a LA 21 irányelvben meghatározott indikátorok és felülvizsgálati tematika szerint történt, amelynek dokumentálása az alábbiakban olvasható.

Az LA 21 dokumentumban a rendszeres felülvizsgálathoz kapcsolódó szabályozásokban kiemelt tényező a Fenntarthatósági megbízott kijelölése és hatáskörrel történő ellátása.

Erre kijelölt, megbízott személy: .....

Feladata a meghatározott, jóváhagyott célok, programok megvalósításának figyelemmel kísérése, az elért eredmények értékelése, értékelésében történő közreműködése, valamint a LA 21 működtetésével kapcsolatos adatok, információk begyűjtése, begyűjtetése, az ezzel kapcsolatos folyamatok koordinálásával.

Tárnok Nagyközség Önkormányzata elkötelezettségét támasztja alá a Felülvizsgálati Rendszer szereplői körének bővítése az alábbiak szerint:

- Polgármester;
- Alpolgármester;
- Bizottsági elnökök;
- Önkormányzattal kapcsolatban lévő intézmények vezetői;
- civil szervezetek;
- Polgármesteri Hivatal munkatársai, elsősorban irodavezetők, akiknek az irányítása alatt álló munkatársak is bekapcsolódtak a LA 21 felülvizsgálati folyamataiba..

Átfogó előzetes összegezésként rögzíthető, hogy Tárnok Önkormányzata a 2010. évben kialakított LA 21 rendszerének működtetéséhez szükséges erőforrásokat jellemzően pályázati forrásokból szerezte be.

Ezek az elnyert pályázatok az erőforrások biztosítása mellett keretétül is szolgáltak a többnyire környezetvédelmi, környezetgazdálkodási irányultságú fejlesztéseknek. Erre legjobb példa az Érd – Diósd – Tárnok települések közös szennyvízkezelésre irányuló pályázat keretében történő együttműködési rendszere.

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

Tárnok Nagyközség LA 21 Programját (Fenntartható Fejlődésének Programja) 2010. évben alakította ki és azóta működteti, folyamatosan továbbfejleszti.

Az LA 21 Program felülvizsgálata éves rendszerességgel szükséges, amely felülvizsgálatban dokumentálásra kerülnek a változások, fejlesztések feltárása, azonosítása, értékelése.

Ez a felülvizsgálat szolgálhat egyúttal alapjául a fejlesztéseket szolgáló intézkedések, további tervek, programok kialakításához.

Tárnok Nagyközség önkormányzata aktív és cselekvő közreműködésével, valamint a lakosság és a különböző szervezetek (vállalkozások, civil szervezetek stb.) támogatásával működtethető program kialakítása (akár tanácsadó igénybevételével) és megvalósítása, figyelembe véve a fenntartható fejlődés irányelveit.

A fenntarthatóság helyi programját kell kialakítani, működtetni, folyamatosan továbbfejleszteni, amelynek segítségével elnyerik a lakosság bizalmát, együttműködési, támogató szándékát.

Tárnok Nagyközség önkormányzata a LA 21 riói alapidokumentumában megfogalmazott céloknak megfelelően, az ICLEI ajánlásaival összhangban a természeti környezet folyamatos fejlesztésével összhangban tervezi, valósítja meg az épített környezet, munka és infrastrukturális rendszer, közszolgálati rendszer (közművek, energiaellátás, közlekedés, hulladékkezelés) fenntartható fejlődés irányzatú alakítását.

Az Önkormányzat nagy hangsúlyt fektetett a nagyközség adottságain, lehetőségein alapuló stratégiai célok meghatározására, kialakítására.

Ezt támogatta a célirányos politika, ami integrálta az egyes területek, tényezők, környezet és fejlődés típusú problémákat, tervezési stratégiai célokat, értékeket, az ehhez szükséges döntéshozatali és végrehajtási mechanizmusokat.

Tárnok Nagyközség Önkormányzata a LA 21 Programjának 2010. évi kialakítása óta elkötelezett a helyi problémák feltárása, azonosítása és kezelése / megoldása mellett.

Az Önkormányzat szakemberei és támogatói együttműködésével tudatosan összefüggésbe hozta a kapcsolódó gazdasági és politikai hatásokkal, az ezekkel kapcsolatos kérdések, ható tényezők közötti összefüggések azonosításával, kezelésével folyamatosan fejleszti LA 21 Programját.

Ebbe a törekvésébe igyekszik bevonni a lakosságot, a helyi vállalkozásokat és egyéb érdekelt feleket (társadalmi – civil szervezeteket, külső támogatókat stb.).

Mindezt három csoportosításban:

- az első csoportban a kezdeményezések szintjén, amelyek alapjellemezői a környezeti természet megóvására, a környezeti állapot helyreállítására és javítására irányulónak, összefoglalóan környezetvédelmi kezdeményezéseknek nevezzük;
- a második csoportba tartoznak azok a kezdeményezések, amelyek konkrétan a Brundtland jelentésben szereplő koncepciókból, mint pl. globális ökológia erednek, ezek megfelelnek a „kezdeményezés a fenntartható fejlődés jegyében” kritériumoknak;
- a harmadik csoportba azok a kezdeményezések tartoznak, amelyek konkrétan kapcsolódnak a Riói Csúcs és az Agenda 21-ez. Az ilyen kezdeményezések tekinthetők az LA 21-nek.

Ezek a folyamatok pozitív irányba mutatnak, így egyre kedveltett célpont lehet a betelepülni szándékozók számára.

Az intézményrendszer vizsgálatának eredményeképpen megállapítható, hogy azok működési hatékonysága növekedett az elmúlt években.

Természetesen ezzel párhuzamosan növekedett az ellátást biztosító intézményrendszer leterheltsége is, hiszen a pénzbeli szociális ellátások is növekedést mutattak, az ellátottak számának növekedésével együtt.

Sajnos ez a tendencia várható az elkövetkező években is, a munkanélküliségi adatok növekedésével.

A gazdasági mutatókban is megfigyelhetünk pozitív változásokat. A bejegyzett vállalkozások teljesítménye kis mértékű, de növekedést mutat.

Figyelemre méltó ez azért is, mert a bejegyzett vállalkozások többsége 10 fő alatti mikro vállalkozás, köztük nagyszámban található az egyéni vállalkozók.

Az infrastrukturális ellátottság is növekedett a vizsgált időszakban, ami elsősorban a szennyvíz kezelési pályázat miatt következett be.

Növekedett az ebbe a rendszerbe bekapcsolt lakások száma is.

Egyértelmű javulás tapasztalható a vásárolt energia felhasználás területén. A lakosság energiatudatosságának növekedésével csökkent vásárolt energia lakossági felhasználás volumene.

Természetesen ezzel együtt járt a környezet CO₂ terhelése is, ami a település levegőminőségének javulásában nyilvánult meg.

A LA 21 program folyamatai közül még sok a nem zárt folyamatok száma. Ebből adódik, hogy a megvalósítás alatt lévő elemek lehető leggyorsabban történő lezárása és értékelése célszerű, szükségszerű.

Összességében elmondható, hogy a település növekszik a gazdasági, társadalmi és környezetkezelési vonatkozásokban.

Látható ezért, hogy a fenntarthatóság érdekében hozott intézkedések eddig megfelelőnek, eredményesnek tekinthetők.

Természetesen a fenntarthatósági vizsgálatok során fontos figyelemmel kísérni ezeket a folyamatokat egyrészt a szükség szerinti azonnali beavatkozás feltételeinek megteremtése érdekében, másrészt pedig a fenntarthatósági tényezők folyamatos továbbfejlesztése érdekében.

A Tanulmány fejezetei logikai sorrendben követik, tárgyalják a LA 21 irányelveit, amelyek az alábbiakban kerültek teljesítésre:

Az **első fejezetben** a Local Agenda 21 (LA) fejezetben az EU elkötelezettségét vázoljuk a fejlődés, növekedés, munkahelyteremtés területén, egy olyan környezetvédelmi adóreform megoldás javaslat vonatkozásában, amely amellet, hogy megfelelő irányba állíthatja a fenntartható fejlődés környezetgazdálkodás területét, megfelelő módon biztosíthatja az ehhez szükséges erőforrásokat is.

Alkalmazása által tervezhetővé válhat a környezetgazdálkodás hatékonyságának, eredményességének folyamatos növelése és nem utolsósorban a „környezetvédelmi” jellegű adóbevétel, mint erőforrás.

Fontos hozzádeka lehet továbbá az EU éghajlatváltozásra és energiapolitikára vonatkozó célkitűzéseinek megvalósításához történő hozzájárulása.

Ebben a fejezetben kerül leírásra az LA21 programok eddigi tapasztalatai alapján meghatározott legfontosabb program elemek önkormányzati teendőnként.

A fejezet végén a nagyközség LA21 terv és program javasolt tartalmi elemei kerülnek felsorolásra.

A **második fejezetben** az „Agenda 21” program Európai Unióhoz való viszonyát érintő tényezői kerültek megfogalmazásra. Kiemelésre érdemes a fejezetből, hogy az EU az LA21 program általános érvényű fenntartható fejlődés konkrét, gyakorlati megvalósítását a helyi adottságok, érdekek alapján, az adott önkormányzat és a helyi lakosok, közösségek széleskörű együttműködésével javasolja megvalósítani, működtetni.

Alapfeladat ebben a programban a helyi hatáskörben befolyásolható fejlődés (beruházások, fejlesztések, felújítások, intézkedések, szabályozás stb.) olyan irányú alakítása, amely mind jobban előtérbe helyezi a helybeni életminőség, környezeti állapot javítását, valamint a helyi erőforrások (talaj, víz, energia, emberi és jövedelem termelő erőforrások – nem kimerítő – hosszabb távú használatát).

A fejezet második harmadában a LA21 terv és programok hazai vonatkozású tényezői, elemei kerülnek megfogalmazásra.

Magyarország Unióhoz való csatlakozásának vállalata, hogy megfelelő eszközökkel, rendszerekkel, módszerekkel segíti az EU-s vonatkozó célkitűzések megvalósítását.

A fenntarthatósági tervekkel, programokkal kapcsolatosan különböző tájékoztató anyagok, ismertetők már rendelkezésre állnak, egységes jogi szabályozás azonban még nem áll rendelkezésre, kivéve a környezetvédelmi programról szóló jogszabályi előírást.

Ennek értelmében az önkormányzatoknak önálló környezetvédelmi programot kell kidolgozni, amelyet saját képviselő testület, illetve közgyűlése hagy jóvá.

A „helyi” fenntarthatósági terv / program azonban átfogóbb a környezetvédelmi programnál, annak működőképességét biztosító komplex rendszer. Szerepe, hogy egységes egységként, egymással szorosan összefüggő elemekként kezelje a környezeti, társadalmi, gazdasági és kulturális elemeket, tényezőket, meglévő, értelmezhető problémákat.

A fejezet harmadik harmadában a fenntartható fejlődésre vonatkozó jogszabályi és támogató tényezők kerülnek összefoglalásra.

A **harmadik fejezetben** az LA21 legfontosabb stratégiai tényezői kerültek leírásra. Ezeknek a stratégiai tényezőknek az alkalmazása elengedhetetlen egy működőképes LA21 programban.

Ezek a stratégiai tényezők a zöldpolitika, ököpolitika, környezetvédelmi politika, zöld gazdaság, zöld ipar, vállalati társadalmi felelősségvállalás, intézményi erőforrás-gazdálkodás, zöld önkormányzat menedzsment rendszerek.

A **negyedik fejezetben** Tárnok Nagyközség, környezeti tényezői, a település története, valamint a településszerkezet és területhasználat kerül bemutatásra az Önkormányzat Örökségvédelmi tanulmánya (2010. ápr. 19.), valamint a Nagyközség településrészeire vonatkozó részbeni településszerkezeti és szabályozási terv módosítása, HÉSZ felülvizsgálata dokumentumok alapján.

Az **ötödik fejezetben** a Nagyközség környezeti elemeinek állapota, ezek védelme kerül leírásra a környezetvédelmi programnak megfelelően.

A **hatodik fejezetben** a Nagyközség környezeti elemeinek védelmével, megtartásával kapcsolatos feladatok kerültek megfogalmazásra, beleértve az épített környezet védelmével kapcsolatos általános feladatokat is.

A **hetedik fejezetben** az LA21 programmal kapcsolatos társadalmi – gazdasági – környezeti adottságok, lehetőségek felmérése értékelése kerül meghatározásra általános jelleggel, a szervezési intézkedéssel megoldható, a településüzemeltetési többletköltséggel járó, a beruházási és fejlesztési forrásokat igénylő, valamint a nagy beruházások megvalósítását igénylő feladatok vonatkozásában.

A **nyolcadik fejezetben** az önkormányzat környezeti programja és az LA21 közötti kapcsolat került összefoglalásra.

A települési környezetvédelmi programmal szemben elvárt jogszabályi követelményeket a környezetvédelmi törvény határozza meg. A törvény kimondja, hogy a települési környezetvédelmi programnak kapcsolódnia kell a Nemzeti Környezetvédelmi Programhoz, és meghatározza főbb tartalmi elemeit. A törvényhez kapcsolódóan ugyanakkor részletes szabályokat megállapító végrehajtási rendelet nem kapcsolódik.

Ennek alapján a Nagyközség környezetvédelmi programja szellemében kapcsolódik a jelenleg hatályos második Nemzeti Környezetvédelmi Programhoz (továbbiakban: NKP-II), ugyanakkor alapvetően a települési környezetminőséget meghatározó tényezőkre koncentrálnak. Mindezek feltétele, hogy a környezetvédelmi program járuljon hozzá a települési életminőséget meghatározó környezeti elemeket és a természeti értékeket veszélyeztető környezeti problémák feltárásához, azonosításához, megoldásához (helyreállítás elve), valamint a nagyközség fejlődését alapvetően meghatározó fejlesztések tekintetében érvényesítse az életminőséget alapvetően meghatározó környezetvédelmi szempontokat (megelőzés elve).

Jelen fenntarthatósági tervvel és programmal történő környezetvédelmi program kapcsolódási pontjainak feltárása, azonosítása elsők között végrehajtandó feladat.

Ebben a fejezetben került táblázatos formában leírásra az önkormányzatok közszolgáltatási és környezetvédelmi feladatainak kapcsolata is.

A **kilencedik fejezetben** a fenntarthatósági terv, programok kialakítása, megvalósítása került meghatározásra. Ennek a programnak a középpontjában az önkormányzat irányításával, menedzselésével, a lakosság közreműködő támogatásával olyan terv és program kialakítása áll, amely a fenntartható fejlődés megvalósítására irányul. Ez a program nem azonos a környezetvédelmi programmal, ám fontos elemeként tartalmazza azt.

A fejezetben meghatározásra kerültek a programmal kapcsolatos célok is.

Ezt követő szakaszokban a program megvalósításával kapcsolatos helyzetértékelés folyamatai kerülnek kibontásra környezeti, gazdasági, társadalmi tényezők vonatkozásában egyaránt.

Ugyancsak ebben a fejezetben került leírásra az önkormányzati – meglévő – döntések hatásvizsgálatának szerepe, jelentősége is.

A fejezet következő szakaszában az LA21 terv, program megvalósításához szükséges intézkedési program elemei kerültek meghatározásra megfelelő folyamat sorrendben.

A fejezetben kiemelten kerül elemzésre a településfejlesztés helye, szerepe az LA21 programban, abban a vonatkozásban, hogy a településfejlesztés hosszútávú társadalompolitikai tevékenység, amely rendkívül széleskörű tudást, felelősséget követel meg a résztvevőktől.

A fejezet tartalmazza az LA21 programok egyik alapfeltételét, a lakosság megfelelő módszerekkel történő bevonását, véleményének érvényesülését, tekintettel arra, hogy a település, települést - lakói alkotják. Nélkülük beszélni, intézkedni, tervezni, beavatkozni a működésébe felelőtlen és szakszerűtlen dolog. Tehát a fenntarthatósági tervnek, programnak velük kell kezdődnie, az ő részvételük megteremtésének kialakításával. A döntésekben nem a befektetőkkel, nem is a településpolitikusokkal, hanem első helyen velük kell kalkulálni, megkérdezni, abba bevonni őket.

A fejezet következő logikai eleme a távlati célok, azonosított stratégiai irányelvek szakasza környezeti – társadalmi vonatkozásokban.

A fejezet végén került leírásra a távlati célkitűzések és stratégiai célok érvényesülésének nyomonkövetése, valamint a programmal kapcsolatos mechanizmusok, folyamatok, felelősök azonosítása rendszere.

A tizedik fejezetben az LA21 terv, programmal kapcsolatos önkormányzati szerep-, és felelősségvállalás jelentősége került meghatározásra. Ennek lényege a fenntartható fejlődés lényege a környezet- a társadalom és a gazdaság egységes rendszerbe történő összehangolása, ahol a környezeti tényezők prioritizáltak.

Ehhez a helyi környezeti tényezők feltárása, azonosítása biztosítja azt az alapot, amely a nagyközség adottságaival, lehetőségeivel integráltan tervezhetővé, megvalósíthatóvá tesz a fenntartható fejlődés folyamatait.

Mindezek megvalósításához, működtetéséhez elengedhetetlen az önkormányzati irányítás, menedzselés, ellenőrzés tevékenységek, mert az önkormányzat rendelkezik az ehhez szükséges munkakörnyezettel, infrastruktúrával

A fejezet tartalmazza a megvalósításhoz szükséges önkormányzati szervezeti – működési rendszer felépítését, a javasolt folyamatokkal.

A tizenegyedik fejezetben leírásra került a monitoring (felülvizsgálat) célja a fenntartható fejlődés biztosítása, ennek érdekében programok beindítása, végrehajtása, célszerű, szükségszerű partnerkapcsolatok, valamint az együttműködések kialakítása, működtetése.

A Program végrehajtása közben naprakész adatokat, információkat szolgáltató megfigyelőrendszer kialakítása, működtetése a folyamatban lévő rész programokról, tevékenységekről, valamint a bekövetkezett változásokról.

A tizenkettedik fejezetben kerültek megfogalmazásra a folyamatos továbbfejlesztés érdekében célszerű, LA 21 eddigi tevékenységeihez kapcsolódó részprogramok.

A tizenharmadik fejezetben a fenntarthatósági tényezőket, elemeket tartalmazó Programok, Projektek és azok kialakítása, működtetése szerepel.

A tizennegyedik fejezetben táblázatos formában megjelenítetten látható a térségi fenntarthatóság kritériumai.

Utolsó fejezetben a javasolt feladatterv található, amelynek megfelelő sorrendben történő végrehajtásával lehetőség nyílik a kontrollált programfejlesztésre.

1. LOCAL AGENDA 21 JELLEMZŐI

1.1. Az LA21 európai gyakorlatából adódó javasolt jövőbeli hangsúlyok, prioritások

Az Európai Unió vonatkozásában

Az EU komolyan elkötelezett a környezetvédelmi szempontból fenntartható fejlődés biztosítása, valamint a növekedési és munkahely-teremtési program előmozdítása iránt.¹

Egy olyan környezetvédelmi adóreform, amely az adóterhet a jóléti szempontból kedvezőtlen adókról (pl. a munkára kivetett adókról) a jóléti szempontból kedvező adókra (pl. a környezeti szempontból káros tevékenységekre, úgy, mint erőforrás-felhasználás vagy szennyezés) helyezi át, mind a környezetvédelemmel, mind a foglalkoztatással kapcsolatos problémák megoldására lehetőséget biztosíthat („mindenki nyertes” helyzet).

Az adópolitika illetően módosításához ugyanakkor viszonylag stabil bevételre van szükség a környezetvédelmi jellegű adókból. A környezetvédelmi adóreform a környezetvédelmi adók által bizonyos ágazatokra gyakorolt, esetlegesen kedvezőtlen versenyképességi hatások enyhítését is elősegítheti. Ha az intézkedés szigorú koordinálására közösségi szinten kerül sor, a tagállamok egyoldalú intézkedéseikhez képest ezek a hatások még tovább csökkenthetők.

A munkára kivetett adók vagy a szociális biztonsági járulékok csökkentése, ami inkább az alacsonyabb jövedelmű háztartásoknak kedvez, ellensúlyozni tudja a környezetvédelmi adók esetleges regresszív hatását.

Végül a népességnek a közkiadások számára egyre nagyobb terhet jelentő előregedése, valamint a globalizáció miatt, amelynek következtében kevésbé megvalósítható a tőke és a munka megadóztatása, az adóterheknek a közvetlen adózásról a fogyasztásra, különösen a környezetvédelem szempontjából ártalmas fogyasztásra történő áthelyezése az adózás tekintetében is jelentős előnnyel járhat.

Amellett, hogy adókiadás révén akadályozzák a környezeti szempontból káros magatartást, a tagállamok fiskális ösztönzőket, például támogatásokat is alkalmazhatnak a környezetbarát magatartás, az innováció, a kutatás és fejlesztés előmozdítása érdekében, feltéve, hogy először valamilyen módon állami forrásokat teremtenek (pl. a környezeti szempontból káros magatartás megadóztatásával), vagy hogy csökkentik a kiadásokat (pl. a környezeti szempontból káros támogatások megszüntetésével).

Ez a megközelítés különösen fontos lehet az EU éghajlatváltozásra és energiapolitikára vonatkozó ütemtervének nagyra törő célkitűzései szempontjából, különösen, ami az üvegházhatást okozó gázok kibocsátásának 2020-ig történő legalább 20%-os csökkentését, az energiatermelésben a megújuló energiaforrások 2020-ig történő 20%-os részarányának kötelező elérését, és a bioüzemanyagok 2020-ig történő 10 %-os részarányának elérését illeti.

---

¹ A fenntartható fejlődés a folytonos szociális jólét elérése, anélkül, hogy az ökológiai eltartó- képességet meghaladó módon növekednénk. A növekedés azt jelenti, hogy nagyobbak leszünk, a fejlődés pedig azt, hogy jobbak. (A növekedés az anyagi gyarapodás következtében előálló méretbeli változást, míg a fejlődés a nagyobb teljesítőképesség elérését jelenti.) (Herman Daly).

Mindenekelőtt a Bizottság szerint a tagállamok feladata, hogy adórendszerükben megtalálják a megfelelő egyensúlyt az ösztönző és a visszatartó erejű intézkedések között, ugyanakkor betartsák az általános fiskális kööttségeket és a fiskális semlegességet. A Bizottság ugyanakkor kívánatosnak tartaná, ha a Közösség adópolitikája elősegítené ennek az egyensúlynak a kialakulását

Az LA21 programok eddigi tapasztalatai azonosították azokat a területeket, amelyek kulcsfontosságúak a fenntartható közösségtervezés sikeréhez, és javaslatot tettek, hogy ezen területek kiemelt súllyal bírjanak a jövőbeli programkészítés során.

- helyi önkormányzat, mint oktató szerveződés;
- ügyosztályközi kapcsolatok;
- szövetség külső ügynökségekkel, szervezetekkel;
- kreatív elvi irányítás és tervezés;
- az irányítás és elősegítés politikájának összefüggése;
- kommunikáció a civil társadalommal ;
- környezettudatosság, mint katalizátor;
- hit a jövőképből és az erősségekben;
- helyi hatóságok közötti hálózati kapcsolatok;
- többszintű kormányzás (vezetés, irányítás)

(Governing Sustainable Cities, Earthscan, 2005)

1.2 Az LA21 terv tartalmi elemei:

- a nagyközségre vonatkozó makro-, mikro-környezeti tényezők, mintegy keretfeltételek azonosítása;
- a nagyközség „környezetgazdálkodással” kapcsolatos adottságai, lehetőségei;
- környezeti – társadalmi – gazdasági tényezők összehangolásának, fenntarthatóságának keretfeltételei;
- az összes érintett fél bevonásának rendszerei, módszerei;
- a fenntarthatósági folyamatok azonosítása (fő-, és támogató-folyamatok), a működőképességet biztosító szükséges erőforrásokkal

1.3 Az LA21 program tartalmi elemei:

- a helyi közösségi humán és intézményi kapacitások fejlesztése;
- a helyi fenntarthatósági programok kidolgozásához és végrehajtásához nyújtott segítség;
- a környezeti döntésekben való lakossági részvétel előmozdítása és ezzel a demokrácia erősítése;
- a helyi és regionális környezetpolitika számára kedvező jogi és gazdasági környezet kialakítása;
- az LA21 terv átvizsgálása, testületi jóváhagyása;
- a program kialakítására, megvalósítására szervezeti – működési rendszer felállítása, hatáskörrel történő felhatalmazása;

- környezeti – társadalmi – gazdasági folyamatok azonosítása, figyelemmel kísérésére, elemzésére indikátorrendszere alapuló monitoring rendszer kialakítása;
- adat-, információkezelő rendszer kialakítása;
- LA21 tervvel, programmal kapcsolatos fórumok kialakítása, működtetése;
- LA21 jövőkép kialakítása;
- a meglévő környezeti program és más kapcsolódó tervek, programok LA21 programhoz történő integrálása;
- feladat-, munkaütemterv kialakítása, jóváhagyása

A célul kitűzött fenntartható fejlődéshez szükséges a fenntarthatósági tényezők értékelése, azonosítása, erősítése.

Mindezeknek sorrendbe történő integrálásával prioritásuk szerint kell történnie. A kiemelt szolgáltatási, ellátási igények, ezekkel kapcsolatos problémák feltárása, azonosítása a lakossággal, helyi vállalkozókkal történő kommunikációs felületek együttes hatékonyság növelése.

A jelenlegi prioritások felülvizsgálata megkerülhetetlen feladat a LA 21 folyamatos felülvizsgálatához, jobbításához kapcsolódóan.

Ezt a prioritás felülvizsgálatot az elmúlt évek makro, mikro környezeti tényező változásai, társadalmi, gazdasági és infrastrukturális változásai indokoltá teszik. Ebben a folyamatban nem kevésbé fontos a felülvizsgálat eredményeinek értékelése, elemzése is, amely értékelés, elemzés fontos útmutatást adhat a célszerű, szükségszerű döntések, intézkedések meghozatalával kapcsolatban.

Javaslatok az alábbi bontásban:

- Gazdasági prioritások

Elsősorban az erőforrás-gazdálkodás területét célszerű, szükségszerű fejleszteni, amelyek az emberi erőforrásra (felkészültség, elkötelezettség, tudatosság), a megújuló energiatermelésre, felhasználásra, hatékonyság növelésre irányulnak.

A hatékonyabb erőforrás-gazdálkodás elsősorban a helyi vállalkozásokon keresztül valósítható meg.

A teleülésem a vállalkozások döntő többségét a mikro- és kisvállalkozások teszik ki, ebből, mint fent is leírásra került nagy számban vannak az egyéni vállalkozások.

A vállalkozások erőforrás hiányosak / tőkeszegények, kis alkalmazott létszámmal.

A vállalkozásfejlesztés ezért kiemelt feladat az ebben történő együttműködés, finanszírozási, erőforrás-gazdálkodási lehetőségek feltárásával.

Az erőforrás-gazdálkodás fejlesztéshez szorosan kapcsolódik a lakosság, vállalkozók képzési, felkészítési rendszerének fejlesztése, szükségszerűen külső szakemberek, oktatók igénybe vételével.

Ennek tervezéséhez, kialakításához pontosan fel kell mérni az igényeket (köztük kiemelten az értelmezhető, elérhető piaci igényeket), adottságokat, lehetőségeket.

A vállalkozások fejlesztése, a kapcsolódó erőforrás-gazdálkodás fejlesztése professzionális menedzsmentet igényel, amelynek biztosítása önkormányzati támogatással valósulhat meg.

- Társadalmi prioritások

A Társadalmi prioritások a település alapértékein, adottságain, lehetőségein alapuló, a kor követelményeinek megfelelő életkörülmények biztosítására irányulóan azonosítható. Természetesen ennek a prioritásnak a meghatározásakor figyelembe kell venni az esetleg célszerű, szükséges szemléletváltást, szemléletformálást is.

A lakosság és a helyi vállalkozók járulhatnak hozzá, mi több biztosíthatják a fenntarthatóság célul kitűzött növelését, a környezetterhelő, környezetszennyező anyagok csökkenését, az ehhez kapcsolódó önkormányzati szolgáltatások (hulladékgyűjtés, szennyvízelvezetés stb.) nyújtásával.

A szemléletformálás elsődleges célpontja az öko-tudatosság kialakítása, erősítése erre a célra kialakított fórumok, kommunikációs rendszerek alkalmazásával.

Intézményi erőforrás-gazdálkodás hatékonyságának, eredményességének növelése is megkerülhetetlen feladat a LA 21 Program keretében.

Az intézményi erőforrás-gazdálkodás hatékonyságának, eredményességének növelése jellemzően pénzigényes, ugyanakkor céltudatos, felkészült, elkötelezett munkatársakat, szakembereket is igényel.

A takarékosági, energetikai korszerűsítések, infrastrukturális fejlesztések megfelelő finanszírozási rendszer alkalmazásával hozzájárulhatnak a kitűzött célok eléréséhez.

Ebbe a csoportba tartozik megfelelő prioritási sorrendben a település egészségügyi, oktatási, közbiztonsági, kulturális, esélyegyenlőségi, közlekedési rendszereinek fejlesztése önkormányzati stratégiák kialakításával.

- Környezeti prioritások

Az Önkormányzat LA 21 Programja jelentős mértékben hozzájárult és járulhat a környezet károsítás csökkentéséhez, a környezeti erőforrások megfelelő kezeléséhez, fejlesztéséhez rövid, közép hosszú távú célprogramokkal.

Ugyanakkor célszerű, szükségszerű ezen a területen is tervezni, megvalósítani a lakosság, vállalkozások szemléletváltását, szemléletformálását a megfelelő környezettudatosság elérése érdekében.

Ebbe a csoportba tartozik a települési és az épített környezet védelme, fejlesztése.

Az előző szakaszok egyikében már leírásra került, hogy a kibocsátási értékek csökkenő tendenciát mutatnak, azonban ezeket az értékeket tovább lehet / kell javítani.

Mindez célirányos tájékoztatásokkal, képzésekkel, különböző fórumok szervezésével, megtartásával, felvilágosító kommunikációkkal megvalósítható.

Szükségszerű továbbá az infrastrukturális tényezők javítása, továbbfejlesztése is. Tovább kell vizsgálni, kutatni a megújuló energiatermelési, hatékonyabb energiafelhasználási lehetőségeket.

Fel kell tární, azonosítani kell és menedzselni kell az alkalmazásba vehető helyi innovációkat, találmányokat feltalálók felkészítésével párhuzamosan.

Tovább kell fejleszteni a zöldterületek védelmét, a hulladékgyűjtési rendszert, valamint az ezekhez kapcsolódó szolgáltatási rendszert.

2. KAPCSOLÓDÁS NEMZETI, NEMZETKÖZI PROGRAMOKHOZ, FOLYAMATOKHOZ

2.1 Európai Unió vonatkozású tényezők

A Bizottság a fenntartható fejlődés stratégiáját meghatározó alapelvekről szóló, 2005-ben született deklarációja szerint az Unió elkötelezett a fenntartható fejlődés mellett, amely minden politikáját és cselekedetét meghatározza. Az Unió megújított Fenntartható Fejlődés Stratégiájának jóváhagyása a 2006. júniusi Európai Tanács napirendjén szerepelt

1992-ben Rio de Janeiroban rendezett ENSZ Környezet és Fejlődés Konferencián elfogadott „Agenda 21” program („LA 21”) értékelése kapcsán fogalmazódott meg a fenntartható fejlődés helyi, lokális programja.

A „LA 21” program az általános érvényű fenntartható fejlődés konkrét, gyakorlati megvalósítását a helyi adottságok, érdekek alapján, az önkormányzat és a helyi lakosok, közösségek széleskörű együtt munkálkodásával javasolja folytatni. Az alapfeladat itt a helyi hatáskörben befolyásolható fejlődés (beruházások, fejlesztések, felújítások, intézkedések, szabályozás stb.) olyan irányú alakítása, amely mind jobban előtérbe helyezi „a helybeni” életminőség, környezeti állapot javítását, valamint a helyi erőforrások - talaj, vízkészlet, energia, emberi- és jövedelemtermelő erőforrások stb.- nem kimerítő, hosszabb távú kiaknázását.

További fontos elvárás, hogy valamennyi nem helyi erőforrásra támaszkodó, de helyi felhasználásban szerepet játszó beruházó-fejlesztő, termelő-szolgáltató- és fogyasztó törekedjen a fenntarthatóságot figyelembe vevő megoldások, eljárások igénybe vételére, szokások kialakítására. Ennek megvalósíthatóságát a megfelelő politikai akarat megléte és helyi társadalmi-közösségi kultúra jellege együttesen szabja meg és egy racionális tervezési folyamat útján kimunkált stratégia foglalja rendezett keretbe.

A fenntartható fejlődés nemzeti stratégia globális összefüggéseket is tükröző, nemzeti szintű prioritásai és fókuszai - az előzőekkel is összefüggésben - a következők:

- (a) a gazdaság anyag- és energiaigényességének racionalizálása;
- (b) a fenntarthatatlan társadalmi folyamatok kezelése és szabályozása;
- (c) környezeti rendszerek fenntartható hasznosítása.

2.2 Hazai vonatkozású tényezők

Magyarország Unió tagállamként vállalta, hogy megfelelő eszközökkel (rendszerekkel, módszerekkel) segíti az EU-s vonatkozó célkitűzések megvalósítását.²

Ezek az eszközök egymással szoros kölcsönhatásban vannak és különböző alprogramokban, projektekben, pályázati felhívásokban (jelen esetben is) realizálódnak.

---

² A Magyar Köztársaság Kormánya által, 2007. június 29-én elfogadott Nemzeti Fenntartható Fejlődési Stratégia és a hozzá kapcsolódó tagállami jelentés az Európai Unió megújított fenntartható fejlődési stratégiájának végrehajtásáról: a Nemzeti Környezetvédelmi Programok (NKP-I, NKP-II. és az előkészítés alatt álló NKP-III.), különféle együttműködési megállapodások, valamint az EU tagságból ránk háruló közös programok.

A fenntarthatósági tervekkel, programokkal kapcsolatosan különböző tájékoztató anyagok, ismertető már rendelkezésre állnak, egységes jogi szabályozása (beleértve a tervek, programok hatékonyság, eredményesség mérését, értékelését stb.) azonban még nem került kialakításra.

Jogszabályi előírás³ egyelőre, csak a „környezetvédelmi program”-ról áll rendelkezésre. Ennek értelmében minden hazai önkormányzatnak önálló környezetvédelmi programot kell kidolgoznia, amelyet saját képviselő testülete, illetve közgyűlése hagy jóvá.

A „helyi” fenntarthatósági terv / program átfogóbb a környezetvédelmi programnál. Szerepe, hogy egységes egészként, egymással szorosan összefüggő elemekként kezelje a környezeti, társadalmi, gazdasági és kulturális elemeket, tényezőket, meglévő, értelmezhető problémákat.

Kiemelt szerepe továbbá, hogy az érintett településben, településen élők számára szabályozó erejénél fogva biztosítsa a megfelelő életminőséget jelenben, jövőben egyaránt, valamint a társadalmi – gazdasági - környezeti folyamatok fenntartható fejlődés követelményeinek való megfelelését.

Fentiek érdekében meghatározza a hivatkozott folyamatokban részt vevő szereplőket, a tervek, programok végrehajtása érdekében előírt feladatokat, felelősségeket oly módon, hogy ezek kialakításához figyelembe veszi az adott település, település adottságait, lehetőségeit.

Napjainkban Magyarországon a fenntarthatóság kérdését nem kezelik jelentőségének megfelelő helyen. A központi kormányzat a nemzeti stratégia elkészítésével is csak 2007-re készült el, a helyi fenntarthatóság kérdését azonban nem érzi saját felelősségének. Útmutatók és esettanulmányok híján az önkormányzatok is csak tapogatóznak e területen, valamint a lakosság sincs tisztában e nemzetközi kezdeményezés jelentőségével. A törvényi háttér ugyancsak nem kialakult, azt rögzíti, hogy a helyi hatóságok részt vehetnek ilyen stratégiák készítésében. Ezek után nem meglepő, hogy csak néhány önkormányzat akad, amely vállalkozik erre a bonyolult, ám jövője szempontjából meghatározó feladatnak az elvégzésére.

A helyi fenntarthatóság témakörében gondolkodás az emberiség részéről a természeti környezethez, a természeti erőforrásokhoz való hozzáállás minőségileg új viszonya. Úgy definiálhatjuk röviden, hogy az a település fenntartható, amelyben élni lehet. A kérdőíves vizsgálat ezen a téren hazánk esetében az önkormányzatoknál és a lakoságnál is ismerethiányt és gyenge kezdeményezőkézséget igazolt.

A civil szférából sem érkezik megfelelő számú kezdeményezés, hiszen Magyarországon a demokratikus hagyományok nem erőteljesek, valamint a múltból örökölt gazdasági és társadalmi problémák következtében a környezeti kérdések is meglehetősen hátul szerepelnek a lakosság értékrendjében. Bár biztatónak tekinthető, hogy a stratégiák elkészítéséhez

---

³ 1995. évi LIII. törvény a környezet védelmének általános szabályairól

2.3 A fenntarthatóság megvalósulásának akadályai

Szemléletbeli akadályok

- a fogyasztói társadalmak szemléletében az ember uralja a természetet, ezáltal az ember szembekerül az eltartó természettel, a természetbe való harmonikus beilleszkedés nem valósul meg;
- a jólét elérésének eszközeként a gazdasági növekedés kap elsőbbséget, ez válik a társadalom céljává;
- a környezet és maga a társadalom is eszközévé válik a gazdasági növekedés kiszolgálásának;
- a világot szektorokra, ismerethalmazokra bontó szemlélet és oktatás nem alkalmas a környezet és fejlődés összefüggő ügyeinek integrált kezelésére;
- az emberek legtöbbje a fenntartható fejlődést azonosítja a környezetvédelemmel.

Az emberek tudatában és viselkedésében rejlő akadályok

- a társadalmi jólétet a gazdasági növekedéssel azonosító megközelítés népszerű, mert az emberek legtöbbje a világot anyagi javakban méri;
- a birtoklás vágya, a másokkal való megosztás készségének hiánya csak nehezen leküzdhető emberi tulajdonság;
- sokan úgy vélik, hogy a világ problémái megoldhatók a tudományos-technikai haladás által, holott a fennálló problémák legtöbbje erkölcsi, etikai gyökerekkel rendelkezik;
- a döntéshozók legtöbbje nincs tudatában annak az egyszerű összefüggésnek, hogy a gazdasági növekedés a természet eltartó-képességének a függvénye;
- az egyes emberek, az egyes társadalmak és a környezet között fennálló jelenlegi viszonyrendszer nem alkalmas az egymással és a természettel való harmonikus együttélés megvalósítására

Intézményes akadályok

- a valóságot szétszabdaltó, tantárgy és tudományág alapú iskolai oktatás alkalmatlan a világot teljességében, összefüggéseiben látó generációk felnevelésére;
- a környezet és fejlődés ügyének összefüggő kérdésköre nem kezelhető szektorokra elkülönülő intézményrendszerekkel, ahol az átjárhatóság és kommunikáció nem biztosított;
- a jogi és közgazdasági szabályozó rendszerek is a szektorszemléletet követik, ezért az elkülönülő szabályok és szabályozók alkalmatlanok az összefüggő ügyek komplex szabályozására;
- az integráltság hiányának következtében a különböző intézkedések keresztezik egymást, s leggyakrabban a problémák átterhelését, más formában való megjelenését okozzák;
- nem alakultak ki azok a mérési, értékelési és nyomon-követési módszerek, amelyek a társadalmi jólétet képesek lennének számunkra jelezni. A GDP és más mérési eszközök alkalmatlanok a fenntarthatóság kimutatására;
- a politikai intézményrendszer nem alkalmas a hosszú távú érdekek, a jövő generációk érdekeinek képviseletére, mert a politikai népszerűség a rövid távú sikereket igényli;

- nincsenek olyan szabályok, amelyek képesek lennének megakadályozni a multinacionális tőkeérdekek határtalan terjeszkedését a természeti és humán erőforrások gyarmatosításában, a politika ezen érdekeket támogatja a közérdekkel szemben.

Ismereti hiányok

- az emberek legtöbbje nincs birtokában azoknak az alapvető ökológiai és társadalmi ismereteknek, amelyek szükségesek lennének a fenntarthatóság megértéséhez. Ezeket a mai iskolai oktatás nélkülözi, a kommunikáció nem közli, vagy elhallgatja;
- nem ismerjük a fenntartható erőforrás-gazdálkodás módjait, és nem ismerjük a fenntartható termelési és fogyasztási mintázatokat;
- a tudomány a mai napig adós maradt a világ dolgainak holisztikus megközelítésével és közérthető megláttásával.

A közgazdasági megközelítésben rejlő akadályok

- a közgazdasági rendszer nem képes kezelni a negatív környezeti externális hatásokat, következésképpen azokat a társadalom fizeti meg;
- a közgazdasági rendszer nem ismeri el a természeti erőforrások materiális, sem pedig immateriális értékét;
- mivel a gazdasági folyamatok nem juttatnak elegendő forrásokat a természeti erőforrások és a környezet minőségének megőrzésére és fejlesztésére, ezért a környezeti problémák bővített módon termelődnek újra.

Elengedhetetlen változások a fenntarthatóság érdekében

- az oktatásban, a politikai és közgondolkodásban fel kell ismerni azt az alapvető tényt, hogy az ember a természet része, múltja, jelene és jövője szempontjából meghatározó a környezet minősége, az erőforrások bősége, s mindezek megőrzésének érdekében harmonikus illeszkedése környezetéhez;
- helyre kell állítani a társadalmi jólét elsőbbségét a gazdasági növekedéssel szemben;
- az emberi fejlődés célja a folytonos szociális jólét megvalósítása, amelyben a gazdaság eszköz, a környezet, pedig feltétel;
- társadalmunk formálásában lényegesen nagyobb figyelmet kell szentelnünk azoknak az erkölcsi, etikai normáknak, amelyek meghatározzák az egyes emberek, egyes társadalmak és környezetük között fennálló viszonyrendszert. Az új etika nem képzelhető el az egyes emberek értékrendjének megváltozása nélkül. Az egész társadalom feladata, hogy ezt az új rendet felállítsa, és hogy az egyes emberek szintjéig nyúljon a megoldás érdekében;
- az erőforrásokhoz való igazságos hozzáférés lehetősége teremtheti meg a legtöbb ember boldogulását, alkotó szellemi vagy fizikai kibontakozását. A megosztás készségének kialakítása a személyes boldogság és biztonság, megelégedettség feltétele is;
- a különböző társadalmi csoportok megkülönböztetése az egyes társadalmakon belül sürgős feloldást igényel;

- a megoldás egyik módja, ha ezeket a társadalmi csoportokat nem rekesztjük ki a társadalom ügyeinek intézéséből, csak azért mert etnikailag másak, nők, öregek, fiatalok, vagy másként vélekednek;
- az iskolarendszer és oktatás gyökeres reformjára van szükség, az analitikus, tantárgyi szemléletet a holisztikus látásmódnak és az ennek megfelelő tantárgyi integrációnak kell felváltania;
- a szektorok felett átívelő intézményrendszert kell létrehozni, az integráltságot a jogi és közgazdasági szabályozórendszerben is meg kell testesíteni;
- ki kell alakítani, és széles körben alkalmazni kell a fejlődés nyomon követésére alkalmas fenntarthatósági mutatókat;
- a globálizációs, centralizációs törekvésekkel szemben elsőbbséget kell adni a helyi közösségek kibontakozásának, és biztosítani kell ezek önmeghatározási lehetőségét;
- a megfelelő környezet-minőség biztosítása érdekében olyan jogi szabályozórendszert kell létrehozni, amely tiltja, és hosszú távon felszámolja azokat a tevékenységeket, amelyek negatív externális hatása a környezet visszafordíthatatlan károsodásához vezet, illetve olyan gazdasági szabályozókat kell bevezetni, amelyek a természeti erőforrások értékének elismerésén alapulnak;
- a fogyasztói és termelői mintázatokat egy rendszerben kell kezelni, s messze nem elegendő csak a termelés technológiai oldalaira koncentrálni. A fogyasztói mintázatok átalakításának iránya az anyag- és energia-intenzív termékektől és szolgáltatásoktól, az anyag- és energiaszegény termékeken és szolgáltatásokon keresztül a tudás és kultúra fogyasztásának irányába mutat;
- a helyi erőforrások hasznosítása kulcskérdés a fenntartható erőforrás-gazdálkodás szempontjából. A helyi gazdálkodás a közösség és környezete viszonyrendszerében valósul meg, szervesen illeszkedik a közösség életéhez, lehetővé teszi a szerves kultúra folyamatosságát, a közösség együttműködését, a helyi környezeti értékek megbecsülését;
- a környezeti rendszereket azok átalakítása helyett. adottságaiknak megfelelően kell hasznosítani, oly módon, hogy az ne változtassa meg a környezet ökológiai jellemzőit.

2.4 Jogszabályi környezet és egyéb befolyásoló tényezők

Törvényi szabályozás

Ha fejletlen az ökológiai tudat, a természeti javak és az egészséges környezet megőrzésének a legmegfelelőbb módja a világos, pontos és alkalmazható jogszabályozás.

Nemzetközi szerződések és megállapodások

Annak köszönhetően, hogy a világban fejlődött az ökológiai tudat, s hazánkat is közelíteni akartuk a világhoz, sok nemzetközi szerződést és megállapodást ratifikáltunk, és néhány jelentős most vár becikkelyezésre. Miután hazánk megnyílt a régió és a világ felé, nem lesz elég a becikkelyezésük, be is kell építeni őket a jogrendbe. Jelenleg, amikor a lényeges ökológiai információkat továbbra is titokként őrzik, az egyik prioritás az egészséges környezetben való élet minden embernek alapvető joga, nem csak a fiataloknak.

Hazai jogszabályozás

A hazai jogszabályozás az egészséges környezet, s egyben az egészséges társadalom alapja. A bel- és külföldi jogszabályok összehangolása, a hazai környezetvédelmi és fejlesztési jogalkotás fejlesztése az egyik legfontosabb szegmense az előrehaladásnak és annak, hogy hazánkat nem csak az Európai Unió, de az egész világ is elfogadja.

Felelősség és monitoring

A felelős személyek rendszerének, az ellenőrzésnek és a monitoringnak a bevezetése jobban motiválná az egyéneket is, hogy gondoljanak az egészséges környezetre. A monitoring szakértői teamek és a felügyelőségek szavatolhatják az egészséges környezet fennmaradását. A felelősség nem lehet kollektív, a következmények azonban az egész emberiségre nézve katasztrofálisak lehetnek.

Ökológiai oktatás

Az ökológiai tudatot attól a pillanattól kezdve kell alakítani, amikor a gyermek elkezd tanulmányozni maga körül a világot. Az egyén elveire és személyiségére a környezetének kell hatnia. Csak az egészséges és ökológiailag képzett környezet biztosíthatja a majdani nemzedékek egészséges fennmaradását.

Formális ökológiai oktatás

A gyermekek, és a fiatalok formális ökológiai oktatása az oktatási rendszerben folyik, mely még mindig merev és teoretikus, nincs benne tapasztalati tanulás. A természet, szépségei, titkai és megőrzése nem lehet csak elmélet, életmóddá kell válnia, és minden fiatalnak vállalnia kell a felelősséget.

Általános és középiskolai oktatás

Az általános és középiskolákban jelenleg ökológiával a biológia keretein belül foglalkoznak, és általában nem fordítanak rá kellő figyelmet. A fiatalok általános oktatásának feltétlenül ki kell térnie az ökológiára is, és az elméleten kívül ki kell építenie a környezet megőrzésének és óvásának a tudatát is. A középiskoláknak elegendő olyan embert kellene képezniük, akik a főiskolai és egyetemi végzettségükkel együtt reális támogatást nyújthatnának a környezet megőrzésének és fejlesztésének, illetve a fenntartható fejlődésnek.

Főiskolai és egyetemi oktatás

A főiskolai és egyetemi végzettségű, más országok kezdeti hibáit jól ismerő szakemberek képzése és multidiszciplináris teamekbe való kapcsolása, illetve a megfelelő felszereléshez és információkhoz való hozzájárása a tiszta és egészséges környezet, a fenntartható fejlődés alapja.

Nem formális ökológiai oktatás

Az ökológia tudatosulása és az ökológiai információkhoz való hozzáférés igénye szükségessé teszi a nem formális ökológiai oktatást. Ebben a szegmensekben az állami

intézményeken és a médiumokon kívül fontos szerepet játszanak a polgárok egyesületei és a kiemelkedő egyéniségek, akik kezdeményezéseikkel eredményesebbé teszik a fenntartható társadalomfejlődést.

Energia

Az ember minden tevékenységéhez és alkotómunkájához energiát használ. Az energiaigények napról napra növekszenek, a hozzáférhető, olcsó és "tisztá" energia mennyiségei pedig napról napra csökkennek.

Szokványos energiaforrások

A szokványos energiaforrások racionális kihasználása, a hatékonyabb és tisztább kihasználásukat célzó rendszerekbe való befektetés csökkentené a kiaknázási módjuk vagy a használatuk során keletkező melléktermékek okozta káros környezeti hatást, amely az emberekre is károsan hat. A szokványos energiaforrások használatával járó maradékanyagok szabályos tárolása biztosítaná a fiataloknak az egészséges és szennyeztelen környezetet, a fosszilis üzemanyagok modern kiaknázási módja, pedig csökkentené számos élőlény, így az ember élőhelyének a degradálódását.

Alternatív energiák

Az alternatív energiaforrások megismerése és fejlesztése csökkentené a környezet megterheltségét. Az alternatív energiaforrások fokozottabb alkalmazása megőrizné a meg nem újuló természeti javakat a jövő nemzedékek számára is.

Fenntartható energiahasználat

A fenntartható energiahasználat magában foglalja az olyan populáció normális fejlődésének a lehetőségét, mely tervezi, racionálisan használja, és tiszteletben tartja energiaforrásait. Az energiavesztés csökkentésébe való befektetés óvja a meg nem újuló forrásokat, melyek a jelenlegi és a majdani nemzedékek számára biztosítják a zavartalan fejlődést.

Természetvédelem

Az ember a természet elválaszthatatlan alkotórésze. A természetben való tartózkodás pozitívan hat az emberre, különösen a fiatalokra, amit a gyermekek és a fiatalok "természetiskolai" programjának többéves tapasztalata is bizonyít. Csak az egészséges és megőrzött természet tudja pihentetni és relaxálni az embert, ez pedig nélkülözhetetlen a normális fejlődéshez és munkához.

A talaj védelme

A termőtalaj a települések egyik legfontosabb és legértékesebb természeti java. Csak a talajhoz való megfelelő viszonyulás teheti lehetővé, hogy a majdani nemzedékek is élvezhessék a szántók gazdag és egészséges adományait. Egy adott település termőtalaját az engedély nélküli építkezés és a növényvédő szerek szabálytalan használata veszélyezteti legjobban.

A víz védelme

A víz az élet alapja, minden élőlény fő alkotóeleme. A víz vagy serkenti vagy korlátozza egy-egy közösség fejlődését – a családtól a társadalomig egyaránt. A racionális vízhasználat fokozza a víz hozzáférhetőségét és minőségét. Amit a környezetünkben eldobunk, előbb-utóbb a vízbe kerül. A víz állandó körforgásban van. A víznek a természetben való körforgása során a szennyező anyagok ismét az ember környezetébe kerülnek, és károsan hatnak, ez a hatás, pedig a legkifejezettebb a fejlődő fiatal szervezetre nézve.

A levegő védelme

A levegőben napról napra egyre több a szennyeződés. A sűrű szmog nagyon ártalmas az emberek egészségére. A levegőszennyezés csökkentése és a parkosítás lehet a harc eszköze és az ilyen szennyeződés szanálásának az eszköze is.

Biodiverzitás

Egy terület, régió vagy állam gazdagsága magában foglalja a biológiai sokféleséget is. Minél változatosabb egy-egy ökoszisztéma, annál jobban ellen tud állni a különféle külső hatásoknak. Nincs az az ár, amely pótolni tudná valamely specifikus faj eltűnését, mely az élelmezési lánc "kicsi", de megkerülhetetlen része.

Nemzeti parkok és kiemelt természetvédelmi területek

Azoknak a területeknek, amelyek hosszú évek munkájának és tanulmányozásának köszönhetően megkapták a nemzeti park és a kiemelt természetvédelmi terület státust, most az ilyen állapotban való fennmaradása veszélybe került. Minden egyes specifikus ökoszisztéma értéke felbecsülhetetlen. Ha az ökoszisztéma egyensúlya felborul, szinte lehetetlen visszaállítani. Mindannyiunk kötelessége, hogy a védett területeket óvjuk és védjük, és olyan lelkesedést vessünk be, mint amilyennel saját jövőnket építjük. A modern fogyasztói társadalom fejlődésével a mindennapoktól való menekvés és a természettel való kontaktus egyetlen helye a kiemelt természetvédelmi terület és a nemzeti park, mely megragadja szépségével és nyugalomával az embert.

Felelősség és monitoring

Minden természeti tévedésért súlyos árat kell fizetni. A kiemelt természetvédelmi területekért, a nemzeti parkokért és a biodiverzitásért való felelősséget és az emberi viszonyulást pontosan meg kell határozni. A természet közös kincsünk, mindannyiunknak jogunk van védeni, és rámutatni a pusztításra. A természet pusztítóival szigorúan kell bánni, mert a legszörnyűbb genocídium az, amelyet a még meg sem születettekkel szemben követünk el.

Lokális agenda 21

Ha minden település, település, régió, terület kidolgozza és alkalmazza saját agendáját, akkor lesz világos jövőképe, mely a környezettel harmóniában van, és nem konfrontálódik. Ha a lokális agendák kidolgozásában jól képzett szakemberek vesznek részt, az szavatolja az

alkalmazhatóságot és hatékonyságot. A lokális agenda 21 kidolgozásával a település, régió, terület világosan kimutatja, hogy törődik a környezettel, a jövővel és a fiatal nemzedékekkel.

Lokális ökológiai akcióterv (LÖAT)

A lokális agenda 21-től eltérően a lokális ökológiai akcióterv meghatározza a környezet pillanatnyi állapotát, továbbá az elfogadható állapot visszaállításának a módját és az érte való felelősséget. Ha a LÖAT kidolgozásába minden érdekelt bekapcsolódik, az biztosítja, hogy a LÖAT-ot széles körben elfogadják és alkalmazzák. A LÖAT kidolgozásával a település, település, régió, terület világosan kimutatja, hogy törődik a környezettel, a jövővel és a fiatal nemzedékekkel.

3. AZ LA21 STRATÉGIAI TÉNYEZŐI

Az LA21 terv és program kialakítását, működtetését biztosító stratégiai tényezők:

- zöldpolitika menedzsment;
- ökopolitika, környezetvédelmi politika, zöldpolitika menedzsment;
- zöld gazdaság menedzsment;
- zöld ipar;
- vállalati társadalmi felelősségvállalás (CSR) menedzsment;
- zöld önkormányzat menedzsment;
- intézményi erőforrás-gazdálkodás menedzsment.

3.1 A zöldpolitika

A **zöldpolitika** valamely politikai közösség mindazon politikai-gazdaságpolitikai elképzeléseinek és törvénykezési szándékainak, illetve konkrét gyakorlati intézkedéseinek összessége, amelyek egy adott időperióduson belül a globális környezeti problémák meghaladására irányulnak a helyi, a regionális, avagy a nemzetközi feltételek figyelembe vétele mellett. A zöldpolitika, mint a politikai hatalomgyakorlás önálló területének, alapfeladata azon eszköz-, szabályzó- és feltételrendszer felépítése, illetve működésének irányítása, amely lehetővé teszi a társadalom minél gyorsabb és zökkenőmentes áttérését a fenntartható fejlődés elveinek megfelelő gazdálkodási, életvezetési viszonyokra.

Ezt a kétlépcsős (egymásba „csúszó”) társadalmi programot nevezzük röviden:

- a zöld gazdaság megteremtése;
- a fekete gazdaság átállítása, zöld gazdaságba történő átvezetése.

A zöldpolitika ebben az értelemben meghaladja a környezetpolitika eddig hatályos tartalmi lehatárolását, mi több, jelentősen bővíti annak ható- és mozgásterét, mert:

- védelmi funkcióinak eddig hagyományosan horizontális irányultságát (természet- és környezetvédelem) vertikális irányokkal bővíti (klímavédelem és a természeti kincsek – köztük a fosszilis energiahordozók – gyorsuló kiaknázásának, hasznosításának visszafogása);
- a greenovációs (innovatív zöld) termékek, technológiai eljárások kifejlesztésével és ipari léptékű alkalmazásával, továbbá új piacszervezési módszerek bevezetésével a gazdaságpolitikai irányítás aktív eszközévé válik (hasonlóan az iparpolitikához, a közlekedés-, vagy a pénz- és valutapolitikához);
- a greenovációs termékek tömeges fogyasztásának – és ezzel párhuzamosan a szükségletek fedezésére irányuló ipari termelés – fokozásával nemcsak jelentős (pozitív) költségvetési hatások érhetők el, hanem a jövedelmek újraelosztásának olyan új módszerei, formái alakíthatók ki, amelyek mindeddig csak a szociális és/vagy az adópolitika keretein belül voltak elképzelhetők.⁴

---

⁴ Olajos Péter – Konzervatív Zöldségek könyve

3.2 Ökopolitika, környezetvédelmi politika, zöldpolitika

Az *ökopolitika* kifejezés, mint azt korábban már érintettük, az ökológia bázisára épülő önálló politikai irányzat saját **eszme- és fogalomrendszerrel**, amelyet társadalmi mozgalmak, politikai közösségek hirdetnek és képviselnek.

Ez a fogalomrendszer tartalmazza a környezetvédelmi politika elveit is, ám annál lényegesen nagyobb összefüggéseket fed le. Mint irányzat, napjainkra *önálló ideológiai platformmá*, egyfajta „izmussá” (ökológizmus) vált, amely hasonlóan a nagy ideológiai irányzatokhoz (szocializmus, liberalizmus, vagy konzervativizmus) egyre nagyobb „hatótávolsággal” rendelkezik.

Az ökopolitikához képest a *környezetvédelmi politika* sokkal szűkebb fogalom. Megvalósításáért általában és elsősorban az állam és annak intézményei (kormányzati adminisztráció) felelősek, követve a nemzetközi szerződésekben meghatározott, előírt feladatokat.

A mai értelemben vett környezetvédelmi politika lényegében az 1972-es stockholmi ENSZ világkonferencián indult el, és az 1992-es Riói Föld Csúcson teljesedett ki - itt vált lényegében globális politikává. Ott és akkor fogadták el azokat az elveket, melyek alapján az egyes országok kialakították azóta is hatályos – természetesen folyamatosan finomított, aktualizált – jogszabály rendszerüket.

A három fogalom közül a *zöldpolitika* a legkevésbé zárt fogalom. Mint elnevezés és megjelölés lényegében minden olyan tevékenységre használható, amelynek célja a fenntartható növekedés és a környezeti egyensúly elérése, az új társadalmi és gazdasági modell kialakítása. A zöldpolitika kifejezetten **tevékenység orientált**, és ezért a legnagyobb cselekvési mozgástérrel rendelkezik.

Mint a globális környezeti problémák megoldására irányuló politikai akarat megvalósításának gyakorlati kerete, igény szerint alakítható, és ezért a pártpolitikai stratégiák, kormányzati programok eszköztárát gazdagítja.

3.3. Zöld gazdaság

A fenntartható növekedés alapvető feltétele, hogy környezetünk érdekei a mainál jóval markánsabban jelenjenek meg a gazdaságszervezési rendszerekben, és a politikai döntéshozatal (*zöldpolitika*) folyamataiban. Ehhez azonban sokak szerint fordulatra, mi több, paradigmaváltásra lenne szükségünk.

Manapság egyre többet hallunk ezekről a fogalmakról, a mögöttes tartalmak azonban nem mindenki számára egyértelműek.

Nem keveseknek kifejezett érdeke is fűződik ahhoz, hogy e fogalmak ne is legyenek tisztán és világosan értelmezhetőek, hiszen addig is lehet a „zavarosban halászni”.

A fenntartható fejlődést zászlójára tűző önkormányzatokban azonban tisztán kell látniuk ebben a kérdésben, mert ennek hiányában ismételtelen olyan iparágakat, rendszereket

támogatnának, amelyek a környezetre károsan ható termelői tevékenységet folytatnak, vagy olyan módszereket választanának, amelyek pazaroló módon kezelik a közjavakat.

A zöld gazdaság, mint a gazdaság egyik alrendszere, amely magába foglalja a zöldipart, a környezetvédelmi- és a természetvédelmi ipart.

Vannak részei, melyek az elmúlt évtizedekben jelentősen megerősödtek, izmossá, tőkeerőssé váltak, ilyenek elsősorban a környezet(védelmi) iparágak (hulladékkezelés, ivóvízvíz és szennyvízkezelés), mások éppen csak vegetálnak (új és megújuló energiák, épületek energetikai korszerűsítése) és vannak részei, amelyek szinte nem is léteznek, ki se nőttek (zöld banki- és pénzügyi szolgáltatások, zöld innováció).

Miképpen a gazdaság többi része a zöld gazdaság alkotóelemei is egymásra épülve, egyfajta szinergiában tudnak igazán hatékonyan működni. Így tudnak a legtöbb hasznot és munkahelyet teremteni. Éppen ezért először is egy stratégiára volna szükség, egy olyan stratégiára, amely az egyes területeket külön kezeli, de az egész zöld gazdaságot, mint egy rendszert átfogja.

Ennek a stratégiának, egy olyan széles társadalmi, politikai, szakmai konszenzuson alapuló koncepciót, egyfajta *új zöld kiegyezést* kell megjelenítenie, amely a hazai zöldipar komplex, súlyponti fejlesztésén keresztül – mintegy annak bázisára épülve – munkahelyeket teremt, és képes az ország gazdasági, pénzügyi teljesítőképességének stabilizálására.

A tervnek egy hosszú távú stratégia mentén egészséges növekedési pályára kell állítania a zöldipar vezérelte gazdaságot, miközben egységes szerkezetben kezeli a megújuláshoz szükséges közösségi (uniós), állami költségvetési és szabadpiaci fejlesztési, beruházási forrásokat.

Az új zöldiparágak megerősödése zöld munkahelyek millióit teremtheti meg. Nemcsak a megújuló energia, hanem az energiahatékonyság, az energiatakarékosság területén is, mint például a lakásszigetelés, fűtés- és hűtéstechnika, építőipar, nem is szólva a mezőgazdaság, a szolgáltató ipar és a kereskedelem széles lehetőségeiről.⁵

3.4 Zöld ipar

A **zöldipar** általános jellemzője, hogy összességében nemcsak az emberi tevékenység okozta globális környezeti problémák (környezetszennyezés, éghajlatváltozás, sivatagosodás, természeti erőforrások kimerülése) megoldásához szükséges termék és technológia igényeket elégíti ki, vagy e technológiai bázisra alapozott szolgáltatásokat látja el, hanem a gyártási kapacitások felépítésével, és folyamatos bővítésével ellátja a belső háttérpári, energetikai szükségletek kielégítését is.

A zöldipar kialakulása a hagyományos ipari fejlődéssel ellentétes utat járt be:

- elsőként a „különféle” mentesítő, válságkezelő” és környezetvédő szolgáltatások alakultak ki (ez a zöld megjelölés alapja);

---

⁵ Olajos Péter – Konzervatív zöldségek

- a következő fázisban kifejlesztésre kerültek az emissziómentes technológiák és a megújuló energiaforrásokra támaszkodó ipari, fogyasztói alkalmazások, továbbá megszerveződött a környezetvédő szolgáltatások ellátó (háttér) ipara;
- csak az utolsó fázisban, az elmúlt 4-5 évben indult el a fenntartható fejlődés társadalmi elfogadtatásához szükséges ipari – a nagyüzemi – termelési alapok kialakítása és felépítése.

A gyártási kapacitások kialakítása maga után vonta, vagy éppen feltételezte a pénzügyi szolgáltatások egyre szorosabb bevonását a zöldiparba – bár még ennek a fejlődésnek a legegyszerűbb tartunk –, s ezzel kezdetét vette a zöld gazdaság alapjainak szervezett, célirányos lerakása.

Nem véletlen tehát, ha a tőzsdei zsargonban a zöldipari (vagy az ide sorolható) vállalkozások az úgynevezett *green chip* elnevezést kapták, utalva az 1920-as években meghonosodott *blue chip* kifejezésre, ami az Egyesült Államokban a stabil és tőkeerős (gyakran a fosszilis energiaiparban tevékenykedő) vállalkozásokat jelölte.

A környezetbarát megjelölés ugyanis egyáltalán nem jelenti azt, hogy az adott iparág, módszer vagy termék kifejezetten, és/vagy kizárólag környezetkímélő technológiát használna, avagy ne károsíthatná a természetet. Az csupán arra utal – igaz ez sem kevés –, hogy zöldebb (magyarán: *kevésbé szennyezőbb*), mint a többi hagyományos (fekete) technológia.

A zöldipar többféle meghatározása közül talán a legáltalánosabb, amely a szerkezeti felépítéséből indul ki. E meghatározás szerint a zöldipar három nagy ágazatból tevődik össze. Ezek a *környezettchnológiai alkalmazások* (víz-, és hulladékgazdálkodás, bioélelmiszer ipar, stb.) a *megújuló és alternatív energiák*, és a rájuk épülő alkalmazások (elektromos és hibrid jármű ipar³⁵, bio-üzemanyag ipar, szintetikusenergia ipar, hidrogén és üzemanyagcella ipar, stb.), valamint az *energiatakarékosság*³⁶ (takarékos izzók, szigetelőanyag ipar, okosvillamoshálózat ipar, stb.)⁶.

3.5 Vállalati társadalmi felelősségvállalás (Corporate Social Responsibility CSR)

A vállalkozások társadalmi felelőssége mindenkit érint. Különösen azért, mert a világban és hazánkban folyamatosan növekszik a környezetükre veszélyes (társadalmilag felelőtlen) szervezetek száma, annak ellenére, hogy több éve ismert a nemzetközileg meghirdetett fenntarthatóság, fenntartható fejlődés követelmény rendszere.

Ezt a problémát hivatott kezelni – az EU-ban többek között az eredetileg nagyvállalatokra kidolgozott – a társadalmi felelősségvállalási koncepció. A társadalmi felelősségvállalás olyan komplex, sokoldalú rendszer a szervezetek és a társadalom kapcsolódási pontjain, amely alapján a vállalatok a társadalmi és környezeti megfontolásokat üzleti folyamataikba és az érdekelt feleivel⁷ folytatott interakcióikba integrálják, önkéntes alapon.

⁶ Olajos Péter – Konzervatív zöldségek

⁷ A legfontosabb érdekelt felek: az ügyfelek, a vevők, a dolgozók, a tulajdonosok, a kormányzat, a hatósági – felügyeleti szervek, az üzleti partnerek, a társadalmi – civil szervezetek, tudományos – kulturális szervezetek, nemzeti, nemzetközi szervezetek

Bizottság legutóbbi definiálása szerint a CSR sokkal tágabb fogalom, mely magába foglalja az, emberi jogokat, a környezetvédelmet, a munkavállalói jogokat, az egészségvédelmet, a korrupció ellenességet, és az üzleti etikát.

- Emberi jogokat
- Környezetvédelmet
- Munkavállalói jogokat
- Egészségvédelmet
- Korrupció-ellenességet

Magyarországon kormányhatározat ösztönzi a CSR-magatartást. Erről 2006. év tavaszán az – európai uniós irányelvekkel összhangban lévő – 1025/2006-os jogszabály.

A vállalkozások társadalmi felelőssége azért jelentős, mert annak a társadalomnak az alapértékeit tükrözi, amelyben élni szeretnénk. Az egyes vállalatok – legyen kicsi vagy nagy – szempontjából azért van jelentősége, mert azok az innovatív termékek és szolgáltatások, az új képességek és az érdekelt felek aktivizálása révén rövid és hosszú távon is képesek javítani gazdasági, környezeti és társadalmi teljesítményüket.

Ezért az alábbi legfontosabb területeken mérhető egy vállalat teljesítménye:

1. egészségvédelem;
2. emberi jogok;
3. munkahelyi körülmények;
4. környezetvédelem;
5. társadalmi hatás;
6. gazdasági teljesítmény;
7. termék-, szolgáltatásfelelősség

A tapasztalatok azt mutatják, hogy a CSR tevékenység jól mutat a potenciális ügyfelek, fogyasztók, befektetők, pénzügyi elemzők, üzleti partnerek szemében, jól hat az éves jelentésekben, a hírekben, sőt a törvényhozás előtt, a bíróságon is. A jelentések szerint az alkalmazottak, a fogyasztók, a részvényesek is jobban érzik magukat tőle.

A vállalati társadalmi felelősséggel kapcsolatos gyakorlatok nem általános receptek, és nem várható, hogy önmagukban meg hozzák a kívánt eredményeket. Nem helyettesítik a közpolitikát, de megfelelő menedzseléssel – ezt a menedzseri szerepet betöltheti egy önkormányzat, vagy az általa létrehozott szervezet is - hozzájárulhatnak egy sor közpolitikai célkitűzés megvalósításához, például az alábbiakhoz:

- integráltabb munkaerőpiacok és magasabb szintű társadalmi integráció, mivel a vállalatok aktívan törekszenek hátrányos helyzetű társadalmi csoportok tagjainak foglalkoztatására;
- a képességfejlesztésbe, az élethosszig tartó tanulásba és a foglalkoztathatóságba történő befektetés, amelyek szükségesek a globális tudásalapú gazdaságban való versenyképesség megőrzéséhez, valamint az európai munkaképes korú lakosság öregedésének kezeléséhez;

- közegészségügyi fejlesztések, amelyek a vállalatok önkéntes kezdeményezései alapján szülehetnek meg olyan területeken, mint az élelmiszerek és nem mérgező vegyszerek marketingje és címkézése;
- javuló innovációs hatékonyság, különösen a társadalmi problémákat érintő innovációk területén azáltal, hogy intenzívebbé válik az interakció a külső érdekeltekkel és hogy az innovációnak jobban kedvező munkakörnyezetek jönnek létre;
- a természeti erőforrások ésszerűbb felhasználása és kisebb környezetszennyezés,
- főként az ökológiai innovációkba történő beruházásoknak és annak köszönhetően,
- hogy önkéntes környezetvédelmi vezetési rendszereket és címkézést fogadnak el;
- a vállalatok és vállalkozók pozitívabb társadalmi megítélése, amely hozzájárulhat a
- vállalkozásokkal kapcsolatos kedvezőbb vélemények elterjedéséhez;
- az emberi jogok, a környezetvédelem és az alapvető foglalkoztatási normák nagyobb tisztelete, különösen a fejlődő országokban;
- a szegénység mérséklése és továbblépés a millenniumi fejlesztési célok felé.

A megfelelő CSR kialakításához, működtetéséhez az alábbiakra is szükség van:

- további ismeretterjesztési és kompetenciafejlesztő tevékenységek kialakítása, kifejlesztése;
- tovább kell javítani a vállalati társadalmi felelősség európai vállalkozások körében történő elterjedését, alkalmazását és a vállalati stratégiába való beépítését;
- növelni kell a munkavállalók, képviselőik és szakszervezeteik szerepét a vállalati társadalmi felelősséggel kapcsolatos gyakorlatok kidolgozásában és végrehajtásában;
- erősíteni kell a közvetett érdekelt felek, többek között a nem kormányzati intézmények, a fogyasztók, valamint a befektetők szerepét a felelős vállalati magatartás ösztönzésében és előnyökhöz juttatásában;
- a hatóságoknak a közigazgatás minden szintjén tovább kell javítaniuk a fenntartható fejlődés, a gazdasági növekedés és a munkahelyteremtés támogatására szolgáló szakpolitikák összehangolását;
- különösen a nagyvállalatoknak kell arra törekedniük, hogy a közönség számára könnyen hozzáférhetővé tegyék a vállalati társadalmi felelősséggel kapcsolatos stratégiákat, kezdeményezéseket, ezek eredményét, valamint a legjobb gyakorlatokat

3.6 Zöld önkormányzat

A „zöld” önkormányzat kiemelt jelentőséggel bír a fenntartható fejlődés megvalósításában, folyamatos továbbfejlesztésében. Ennek érdekében néhány fontos intézkedést meg kell hozni, azokat meg kell valósítani.

Elsőként talán a jelenlegi túlzott mértékben vertikális környezetvédelmi- és a zöldpolitikát rugalmassá, hatékonyá és célszerűvé kell tenni. Meg kell szüntetni a párhuzamosságokat, a felesleges engedélyezési eljárásokat, melyeknek legfőbb célja az adott intézmény eltartása, mivel költségvetési támogatást az államtól nem kapnak (elegendő). Ehhez új stílusú vezetési, irányítási módszerek célszerű kialakítani.

Ennek részeként elengedhetetlenül fontos a természeti erőforrásokkal kapcsolatos tulajdon és használati jogok egyértelmű meghatározása, egyéni, vállalati és társadalmi szinten egyaránt.

A tulajdon védelmének hatékony megszervezése, a felelősségi szabályok érvényre juttatása, a környezet használatának beárazását, piacosítását garantáló eszközrendszer kialakítása és használata, a szennyező tevékenység műszaki-technikai korlátainak folyamatos aktualizálása, az állami beavatkozás megalapozását garantáló információs bázis kialakítása és használata, valamint az állami beavatkozások társadalmi haszon és költségelemzéseinek elvégzése és a szükséges monitoring biztosítása.

Annak érdekében, hogy teljesíthessük a társadalmi elvárásokat, azaz növelhessük az életszínvonalat, miközben minimalizáljuk a környezeti stresszt és maximalizáljuk a biodiverzitást, egy az eddigiektől eltérő stratégiára van szükségünk.

Ez az új stratégia a tudományos kutatásokra, és alkalmazásokra koncentrál és olyan viszonyokat alakít ki, amely érdekeltté teszi a vállalatokat, hogy mielőbb zöld technológiára váltsanak.

Fontos, hogy a tudományos adatok és tények képezzék a közpolitika fejlődésének az alapját, ne pedig a félelmek, rémhírek, a különböző helyekről érkező nyomások. Fejleszteni kell egy átlátható és mindenki számára hozzáférhető adatbázist ahol minden a zöldpolitika területén képződő fontos és releváns adatot fel kell tüntetni és közzé kell tenni.

Ezzel párhuzamosan bátorítani kell a tudományos ellenvéleményeket és elemzéseket annak érdekében, hogy pontosabban látható legyen az ökológiai és környezeti rendszerek komplexitása és ezek egymásra hatása.

Végül **rendet kell tartani!** Nem kell ontani a környezetvédelmi és zöld jogszabályokat, éppen elég a jelenlegieket betartatni. Minden szereplőnek tudnia kell, ha vét a szabályok ellen, biztosan és gyorsan elnyeri büntetését. Jelenleg a legkevésbé sincs így. Túl sok a kibúvó, túl zavaros az ítélkezési gyakorlat. Ugyanaz vonatkozzon kicsire és nagyra egyaránt! A cégméret, nem ad felmentést, inkább kötelez.

Mára az önkormányzatok jelentős része kettős szorításba került. Növekvő munkanélküliek, növekvő energiaszegénység. A kérdés számukra az, hogy lehet-e munkát és olcsóbb energiát adni az embereknek? A válasz lehet, de ehhez az önkormányzatoknak el kell indítaniuk a saját helyi adottságokhoz szabott zöld New Deal-jüket, saját zöldipar fejlesztési programjukat.

Van néhány önkormányzat Magyarországon is, amely ennek egyes részeit már elkezdte megvalósítani, például megújuló energiából látja el közüzemei, iskolái, települési uszodái fűtését, sőt a település központi fűtési rendszerére is rátermelnek.

Néhány önkormányzat már megvalósította vagy közel áll ahhoz, hogy a földgázkazánok mellett olyan pellet, szalma vagy egyéb lágú-, és fás szárú tüzelésre alkalmas biomassza kazánokat is üzembe állítson, amelyhez az alapanyagot a település körüli erdőkből, szántókról, a településben keletkező hasznosítható hulladékból állítják elő.

Megint mások a lassan, de sokasodó biogáz üzemek által (állattelepekről és a települési szennyvízből) előállított energiával váltják ki, illetve tervezik kiváltani energia igényeik egy részét.

Sok helyen látunk ma már szélenergiákat települések körül, nem is beszélve a vízi- vagy atomerőmű melletti településekről. Nincs olyan település a Földön, ahol valamilyen megújuló

vagy alternatív energia előállítására ne kínálkozna lehetőség.

Ez azonban a teendők csupán egy része. A zöld szempontból jól működő önkormányzatok

tudatosan igyekeznek a lakosságot *energia-hatékonyá* tenni. Igyekeznek a településben található elektromos- és gázfogyasztó berendezéseket a lehető legtakarékosabbra, leghatékonyabbra cseréltetni., kezdve a közvilágítás korszerűsítésétől a lakásokban található berendezések cseréjéig.

De a településvezetők lehetőségei és teendői azonban nem merülnek ki az energiahatékonysági programoknál. Egy zöld településvezetés például már az új épületek építésének engedélyezésénél is hatással van a település energetikai rendszerére. Németországban több helyen már csak *passzív irodaházakat és lakásokat* engednek építeni. Kaliforniában minden újonnan épülő ház kötelező tartozéka a tetőn elhelyezendő napelem.⁸

3.7 Intézmény erőforrás-gazdálkodás menedzsment

Az intézményekben olyan szervezett energiahatékonysági rendszer kialakítására van szükség, amely lehetővé teszi az átfogó és céltudatos energiagazdálkodás megalapozását. Ez a rendszer a Létesítmény-gazdálkodás (Facility Management) gyakorlatára épülve támogatást nyújt az Intézmény tevékenységi folyamatainak menedzseléséhez, mégpedig az azt megalapozó erőforrások – műszaki feltételek fenntartása és karbantartása, energiagazdálkodás, belső eljárásrend szervezése és koordinálása, belső finanszírozási tartalékok – felmérése, azonosítása és kezelése nyomán.

Összességében egy olyan *Intézmény Erőforrás-gazdálkodás Menedzsmentről* van szó, amely a gyakorlati szervező tevékenységen túlmenően folyamatosan kielégíti az Intézmény erőforrás, mindenekelőtt energiagazdálkodás auditálási igényeit is. A rendszer magában foglalja:

- az adott egészségügyi intézmény energiagazdálkodási rendszerének műszaki, szervezési megfelelés vizsgálatát;
- az intézmény energiaellátás biztonsági rendszerének állapot felmérését;
- a tartalék kapacitások megfelelés értékelését, rendelkezésre állását;
- a komplex energia-, energiagazdálkodási rendszer azonosításának folyamatait;
- az energiagazdálkodás szabályozási környezetének, az intézmény vezetési irányítási rendszerében elfoglalt helyének azonosítását;
- az energiafogyasztó rendszerek azonosítását;
- a működő, megvalósult állapot szöveges és számszaki felmérését;
- az energiafelhasználás meghatározását a 7/2006. (V.24.) TNM rendelet szerint;
- a követelmények meghatározását a 7/2006. (V.24.) TNM rendelet szerint;
- az energetikai osztályba sorolást a 176/2008. (VI. 30.) Korm. Rendelet szerint;
- az energiagazdálkodás hatékonyságát növelő, energia-megtakarítást elősegítő javaslatok készítését a 176/2008. (VI. 30.) Korm. Rendelet szerint;
- az Energetikai Tanúsítvány (Energiatanúsítvány) kiállítását.

A gyakorlati munka végrehajtása érdekében az IEM önálló cselekvési tervvel is rendelkezik, amelyet igény esetén rendelkezésre bocsátunk. Az IEM szerteágazó feladatai, továbbá a

---

⁸ Olajos Péter – konzervatív zöltség

Cselekvési Tervben foglaltak megvalósítása, adott esetben megkívánja egy önálló, konzorciális formában működő IEM kialakítását. Az *IEM Konzorcium* célja

- az intézmények erőforrás menedzsmentjének fejlesztése;
- az intézmények komplex erőforrás-gazdálkodásának felmérése, értékelése, rendszerfejlesztési javaslatok kialakítása;
- az intézmények energiahatékonyságának növelése, kiemelten az energiaköltségek csökkentése;
- az intézményekben energia-hatékonyságnövelési célzattal alkalmazható innovációs eszközök, eljárások feltárása és piaci bevezetése.

A minta értékű modellezésre olyan intézményt kell, érdemes kijelölni, amelyben az intézményi erőforrás-gazdálkodás fejlesztéséhez szükséges adottságok és lehetőségek rendelkezésre állnak.

Az esetleges mintaprojekt kialakításának és megszervezésének célja, hogy az adott intézményben felállításra kerüljön az IEM rendszer, általa feltárjuk az energiatakarékossági potenciált – tehát a megtakarítható energiamennyiséget, miképpen a működési és működtetési tartalékokat –, majd ez alapján definiáljuk a megtakarításokból származó pótlólagos belső erőforrások nagyságát.

Ebben az értelemben az IEM rendszer működtetése nemcsak kíséri és kiegészíti a tervszerű energiagazdálkodás megvalósítását, hanem sok helyütt – éppen a hiányzó költségvetési finanszírozási alternatíva miatt – megelőzi és megalapozza az energiaracionalizálási projektek kialakítását.

4. TÁRNOK NAGYKÖZSÉG RÖVID BEMUTATÁSA

4.1 Földrajzi helyzet, domborzat

Budapesttől 20 km-re, a lösszel borított Mezőföld és az Érd-Tétényi-fennsík mészkőtömbjének határán, a Dunába torkolló Benta-patak két oldalán, a 70. számú főközlekedési út és a M7-es autópálya között fekszik. A terület tengerszint feletti magassága 120-187 méter között változik. A kistáj Fejér s Pest megye területén helyezkedik el. Területe 160 km², a középhátj 4 %-a, a nagytáj 0,3 %-a..

Felszíne aprólékosan felszabdalt, helyenként 60 m-t is meghaladó relatív relifü hordalékkúp-síkság. DK felé lejtő felszínét ÉNY-i csapású, tektonikusan előre jelzett teraszos völgyek völgyközi hátakra tagolják.

Völgyekkel és medencékkel tagolt, felszínének jellegzetes domborzati formái eróziós-mederációs folyamatokkal jöttek létre, és jelentős szerep jutott a szerkezeti mozgásoknak is.

4.2 Éghajlati adottságok

A vidék éghajlata mérsékelten meleg és száraz. Az évi napsütés 2000 óra körüli, a nyári kevéssel 800 óra alatti, a téli 190 óra körüli. Az évi középhőmérséklet 9,9-10,0 C, a fagymentes időszak hossza 198—203 nap. Az abszolút hőmérsékletei maximumok átlaga 33,8-34,0 , a minimumoké -16,0-16,2 C közötti.

A leggyakoribb szélirány az ÉNy-i, az átlagos szélesebesség kevéssel 3 m/s alatti, de a tavaszi hónapokban 3 m/s feletti.

A kevés és szeszélyes eloszlású csapadék a meghatározó a mezőgazdasági termelésben.

4.3 Vízzajzi adottságok

A település közigazgatási területe a Benta-patak vízgyűjtő rendszerébe tartozik. A Benta – patak vízgyűjtő területének alsó kis esésű részén fekszik a település.

A Zámori-patak két szakaszára készült rendezési terv az 1960-as években. A patak rendezésekor mederáthelyezés is történt. A patakra fenéklépcsőt építettek, valamint mintegy 3001 fm hosszúságban burkolták is.

A Berki-árok a Benta-patak 8+080 km szelvényébe köt be a bal parton. A vízfolyás a befogadója a Tárnok Nagyközség ÉK-i részén elfolyó csapadékvíznek, valamint Érd DK-i részéről érkező csapadékvizeknek is.

A talajvíz, a löszhátak alatt 4-6 m, az alacsonyabb területen 2-4 m között helyezkedik el. Mennyisége nem számottevő. Kémiai összetétele nagyjából kalciummagnézium-hidrogénkarbonátos, de a nátrium is megjelenik. A szulfáttartalom É-on 60 mg/lalatt, D-en ze érték felett van.

Az időszakos árhullámok többször kisebb árvizet okoznak, de jellemzően gyorsan levonulnak.

A kútmélység ritkán haladja meg a 100 m-t, a vízhozamok 200 l/p feletti.

4.4 Geológiai és talajtani adottságok

A kistáj É-i és K-i szegélyén pannóniai agyagos-kavicsos üledékek találhatóak, a felszínen illetve a felszín közelében.

A terület túlnyomó többségét löszös üledékeken képződött, kedvező mezőgazdasági adottságú, termékeny mészlepedéke csernozjomok fedik.

A csernozjom területeknek azonban csupán kb. 55-öt hasznosítják szántóként, 15 %-ot települések foglalnak el, 10-15 %-t tesznek ki a szőlők, gyümölcsösök és erdők.

Tárnok település területe összesen 2360,26 hektár, amelynek 72m,7 %-a termőterület. Ebből a mezőgazdaságilag hasznos terület 1622,49 hektár (ez a teljes terület 68,7 %-a).

4.5 Természetes növénytakaró

A közigazgatási terület növényföldrajzi térbeosztása szerint Pannóniai flóratartományon (Pannonicum) belül az Alföld flóraidéke (Eupannonicum) Mezőgöldi flórajárásában Colocense) tartozik. A legjelentősebb erdőtársulások között a tölgy-kőris-szil ligeterdők (Querc-Ulmetum), a gyöngyvirágos tölgyesek (Convallaro-Quercetum danubiale) és tárjuharos löszpusztai tölgyesek (Salvio-nutantis-nemorosaei, Festucetum sulcatae pannonicum) is megfigyelhetők. A láposokban sziki növényzet jelenik meg, mint a sziki őszirózsa (Astertripolium), a bajuszpázsit (Crypsis aculeata), a bárányparj (Camphorosma annua) stb.

Az erdőgazdálkodási területeken zömmel vegyes korú, keménylombos, kisebb részt fenyőerdők díszlenek. Az összes erdő évi folyónövedéke 3,0-4,5 m³ fha között váltakozik.

A mezőgazdasági hasznosítás jellemzőbb főnövényei a búza 25-40 q/ha), az őszi árpa (20-35 q/ha), a kukorica (30-50 q/ha), a paradicsom (100-250 q/ha), és az őszibarack (10-30 q/ha).

A község természeti táját alapvetően a földrajzi tényezők kettőssége határozza meg. A Mezőföldhöz tartozó Benta-patak völgyében fűz-, és nyárfákkal tarkított vizenyős rét és halastó található. Ezzel szemben a Tétényi-fennsíkhöz tartozó dombok Zapánszky, Öreghegy, Szőlőhegy, Vimol és Fundoklia) oldalán mészkösziklagyep és pusztafüves lejtősztyepp terül el, amelyek a Vimol oldalán bokorerdőhöz simulnak. Az alacsonyabb dombokon szántóföldek, a magasabbakon szőlők és gyümölcsösök vannak.

4.6 A Település története

A község kül-, és belterülete más az őskor óta folyamatosan lakott. A kitűnő természeti adottságok, a jó talaj, bővizű források és patakok letelepedésre csábították az embereket.

A rézkorban és bronzkorban már elég sűrűn lakott volt a környék. Ebből az időből 8 település nyomát találták meg Tárnok területén.

Az 1-3 században rómaiak népesítették be. Állítólag itt zajlott le 381-ben a hunok és a rómaiak között a véres tárnokvölgyi csata Pannónia birtoklásáért, amelyről krónikáiról közül Kézai és Thúróczy is írt.

A közigazgatási terület egy része az Árpád-korban is lakott hely volt a régészeti leletek tanúsága szerint.

Tárnok egyike volt a Buda környéki szolgálonépi falvaknak. Nevében őrzi a fejedelmi (királyi) udvarnak beszolgáltatott és raktározott termékekre (élelmiszerek, bőrök, textilek) felügyelő emberek lakóhelyének emlékét. Valószínűleg a kőbányát használták tárolásra.

Tárnok a török uralom legelején elpusztult, lakói elhagyták.

Az M7-es autópálya az elmúlt két évig a település szerkezetében csupán, mint egy, a környezeti zaj-, és légszennyezésével létező sáv volt jelen. A lehajtó megépülésével és ahhoz kapcsolódó utakkal viszont jelentősen módosíthatja azt.

Tárnokon több családnak adott munkát a kőbányászat.

4.7 Településszerkezet és területhasználat

A Falu településrészen jórészt még eredeti funkciójukkal működnek a hagyományos intézmények, pl. Marton utcai iskola, római katolikus templom. Néhány épület új funkciót kapott, pl. a Kossuth L. utcai iskola óvoda lett, a Fő utcai óvoda idősek otthonává épült át. A Fő utcai teresedésében lévő közintézmények mellé újak épültek, Pl. a Kultúrház mellé ABC áruház épült.

A település igazgatási intézményei a Falutól délre, a Dózsa Gy. Utcán a legutóbbi öt évi g belterület szélén létesültek. A területrendezési tervelőzmények az intézmények megtartása mellett azokhoz kapcsolódóan, újabb intézményi területeket jelölt ki.

A legutóbb kialakult alközpont a Benta-patak északi oldalán, a Rákóczi utcán alakult ki, és az iskolák, az egészségház, több üzlet és közpark alkotják.

A Falu településrész lakótömbjei a hagyományos fésűs beépítési jelleget őrzik, a telkek arányaira a keskeny, de mély kialakítás a jellemző.

A település hagyományos gazdasági létesítményei a mezőgazdasági termeléssel függtek össze, annak termékeit dolgozták fel a szeszfőzdeknél, a vízi és a hengermalomban, és az állattartótelepeken létesült feldolgozó üzemekben. Ezek többnyire megszűntek, az épületeiket lebontták.

Az Anasztázia-pusztai állattartó hagyománya még megvan, létesítményei bővültek.

Újabb ipari létesítmények települtek a vasút és az akkor 70 sz. út közé a XX. Század második felében. A vasúti feltárással is ellátott telephelyek közül a festék- és színezőanyag tárolással és nagykereskedéssel foglalkozó Anilin területe az elfogadott részletes rendezési terv szerint megosztásra került, az új telephely faipari gyártással, forgalmazással foglalkozik.

Kisebb telephelyek létesültek az Érddel szomszédos Vadlód utca menti volt mezőgazdasági földrészesleteken. Építőanyag forgalmazó, autógumi felújító, és forgalmazó virágföld-keverő és csomagoló.

A XX. század végén lakóterületeken létesültek kisebb ipari gazdasági épületek, építmények, műhelyek, ezek némelyike már kinőtte a lakótelek melléképületének méretét, gyakran zavarva a lakófunkciót.

Az autópálya kapcsolat megváltoztatta a csatlakozó területek tervezett felhasználását, a sósikúti gazdasági területek után a tárnoki tervezett gazdasági területek is fokozatosan beépülnek.

5. NAGYKÖZSÉG KÖRNYEZETI ELEMEINEK ÁLLAPOTA

A nagyközség környezeti elemeinek állapota az ez évi környezetvédelmi program felülvizsgálatát tartalmazó dokumentumban került pontosan leírásra, ezért erre ebben a dokumentumban nem térünk ki.

5.1 Védelem

Általános jellemző

Napjainkban egyre hangsúlyosabban vetődik fel a természeti adottságok humán értékei használatának igénye, a természetes élőhelyek, tájképi értékek védelmének szükségessége, természet-közeli állapotuk hosszú távú fenntartásának követelménye.

Egyszerre kell a hasznosítás és a megőrzés – egyszóval a környezetgazdálkodás – szempontjait úgy ütköztetni, összehangolni, hogy a természeti adottságok és értékek, mint a község tulajdona, hosszú távon megmaradhasson, megújulhasson és szolgálhassa utódaink örömet és érdekeit.

A fenntartható fejlődés elvét kell szem előtt tartani, tehát a jelenben meglévő erőforrásokat oly módon kell hasznosítani, hogy a jövő generáció számára is biztosított legyen az ezzel való gazdálkodás lehetősége.

A településen Országos védettség alatt van a római katolikus templom, a templom előtti Nepomuki Szent János szobor és a temetőben lévő Szent Rókus kápolna.

A település önkormányzati rendelettel helyi védelem alá helyezte a Falu szerkezetét, közterületeit, telekstruktúráját, beépítési és az egyes épületek építészeti elemeit

5.2 Felszín és a felszín alatti vizek védelme

Általános jellemzők

Természeti erőforrásaink közül a víz a biológiai létfeltételek biztosítása, a társadalom mindennapi élete és a gazdaság működése szempontjából egyaránt nélkülözhetetlen. Hazánkban a vízellátással kapcsolatosan évtizedekig nem merültek fel sem mennyiségi, sem pedig minőségi gondok, hiszen a szükséges mennyiség megfelelő minőségben rendelkezésre áll. A hazai szennyvíztisztítás fejlesztése viszont messze elmaradt a szükségéstől, emiatt felgyorsult vízkészleteink elszennyeződésének folyamata, amely korlátozza, majd egyre drágábbá teszi az újrahasznosítást, illetve jelentősen rontja a víz minőségét.

Felszíni vizek

A három nagy vízfelhasználó csoport (ipar, mezőgazdaság, kommunális vízfelhasználók) közül az ipar vízfogyasztása a legnagyobb (az összes fogyasztás 79%-a), ezen belül a villamosenergia-ipar, a kohászat és a vegyipar a legnagyobb fogyasztó. Az 1950-es évektől

viszont leggyorsabban a kommunális vízhasználat bővült a közüzemi vízellátás fejlődése következtében, és aránya az 1990-es évek elejére elérte az összes vízfogyasztás 11,5%-át. Az országban keletkezett szennyvizek 70%-át a Duna, 28%-át a Tisza, 2%-át a Dráva vize fogadja be vízgyűjtőjükön keresztül. Figyelemre méltó, hogy a hazánkban kibocsátott szennyvizek 1/3-a budapesti eredetű.

A nagy anyagi ráfordításokkal létrehozott hazai szennyvíztisztító kapacitások azonban nem elégségesek. A tisztítást igénylő szennyvizek 27%-a kellően, 63%-a csak részlegesen megtisztítva, 10%-a pedig tisztítatlanul kerül a befogadóba. Különösen a biológiai és kémiai tisztítási fokozatok kiépítettsége hiányos.

A nem csatornázott részeken a közcsatornázás megvalósításáig a szennyvízelvezető hálózatba nem csatlakozó ingatlanok esetén a keletkezett folyékony hulladék gyűjtéséről, kezeléséről és rendszeres elszállításáról a külön jogszabályban meghatározott műszaki és közegészségügyi elő-írások alapján a tulajdonos köteles gondoskodni.

Amennyiben még nem történt meg a felszíni vízrendezés, csapadékvíz elvezetés természeti adottságok pontos feltárását, azonosítást igényelnek.

Szintén pontosan fel kell tárnunk, és azonosítani kell a település vízszennyezési forrásait is, az elemzett, értékelt eredmények alapján kezelési, javítási terveket, programokat szükséges készíteni.

A felszín alatti vizek védelméről szóló 219/2004 (III. 17.) Korm. Rendelet és a felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken levő települések besorolásáról szóló 27/2004. (XII-25.) KvVM rendelet szerint Tárnok közigazgatási területe a szennyeződésekre legérzékenyebb „fokozottan érzékeny terület) besorolású, de kiemelten érzékeny terület – besorolású területek is találhatóak.

A földtani közeg és a felszín alatti vizek szennyeződés-érzékenysége, védelme szükségessége teszi, hogy a Településszerkezeti terv elhatározásaival összhangban az újonnan beépítésre kerülő területek, továbbá mindennemű tevékenység folytatása csak a talaj és a felszíni vizek szennyezését kizáró módon történhet.

Új beépítésre szánt területek megvalósításának feltétele a közcsatorna-hálózatra való rákötés. Már jellemzően beépült (beépítésre szán) területen új létesítmények, épületek elhelyezése is abban az esetben engedélyezhető, ha a szennyvizek közcsatornába való vezetése biztosítható, a szennyvizek szikkasztása a felszíni szennyeződéssel szembeni érzékenység miatt még átmenetileg sem engedélyezhető.

A tervezési területen belül a Benta-patak, a Zámori-patak, valamint a volt Márki tanya közelében lévő vízfolyások (de a település többi vízfolyásának) védelme, környezetének alakítása nemcsak vízvédelmi, hanem a biológiai sokféleség megőrzése, a településkép vízfolyások térségében növényvédelmi tevékenység nem folytatható a patak 20-500 m-en belül, a növényvédő szerek veszélyességétől függően, a növényvédelmi tevékenységről szóló 5/2001. (I.16) FVM rendelet 5. sz. melléklete szerint lehetséges.

Tárnok Nagyközségben az ivóvíz szolgáltatója az Érd és Térsége Víziközmű Kft., amely az ivóvizet a Főtelepülési Vízművektől vásárolja. A vizet Főtelepülési Vízművektől által üzemeltetett ipari szűrős kutakból nyerik, melyek a Csepel-szigeten található védett vízbázisból származik. A településen a teljes ivóvízhálózat többnyire az 1970-es években

épült ki. Az ivóvízhálózat hossza 40,3 km. A településen a felhasznált ivóvíz mennyisége évente 374.600 m³. A vezetékes ivóvízzel ellátott háztartások aránya 100 %.

A település jelenlegi külterületén, a Margitteleptől ÉK-re, az M7-es vonaláig húzódik a Tárnok-Öreghegyi Vízbázis előzetesen kijelölt hidrogeológiai védőterülete. Csaknem teljes szőlőhegyet lefed. Az ivóvízbázist külső szennyezés nem éri. A szolgáltatott ivóvíz minősége megfelel a 201/2002. (C.21.) sz. Korm. Rendeletben előírt vízminőségi paramétereknek. Minőségét évente 8 alkalommal több helyen mérik.

A patakok vizét a nem megfelelő körülmények között tárolt kommunális szennyvizek és az állattartó telepekről származó szennyeződések veszélyeztetik közvetve, valamint a patakok partjain elhelyezett illegális hulladéklerakatok közvetlenül. A partmedret tájrendezési terv alapján meg kell tisztítani és rendezni kell, az illegális hulladék lerakatokat fel kell számolni, az állattartó telepek működésének ellenőrzésére gyakrabban van szükség.

5.3 A talaj és termőföld védelme

Általános jellemzők

Talajainkra jelentős veszélyforrás a szennyvizek és szennyvíziszapok – különösen ezek nehézfémtartalmának – talaj- és vízszennyező hatása.

A biztonsági és technológiai előírások mellőzése vagy hiányos betartása is jelentős károkat okoz. (Pl. a hazánkban évtizedekig állomásozó szovjet katonai alakulatok elhelyezési körleteiben a talajba helyezett üzemanyagtartályok meghibásodása, az átfertési veszteségek miatt, továbbá a vegyi anyagok, a hulladékok elrejtéséből, vagy szakszerűtlen lerakásából származó károkat a felmérések 60 milliárd Ft-ra becsülték, amelyek többnyire talaj- és vízszennyezésben nyilvánulnak meg.)

A talajok elszennyeződésére nagy hatással volt a levegőszennyezés is. A kén- és a nitrogénvegyületek kiülepedése a talajsavanyodást fokozza. Talajszennyező hatásúak az előírásoknak meg nem felelő legális, illetve az illegális ipari és kommunális szilárdhulladék-lerakóhelyek is, amelyek száma az 1990-es évek elején megközelítette a 3000-et.

A település és tágabb környezete részletes feltárása, azonosítása a probléma elhárítás, kezelési eljárások bevezetése szükséges a környezetterhelés csökkentése érdekében.

A talaj állapotát veszélyeztető tényezők sok esetben megegyeznek a felszín alatti vizek minőségét veszélyeztető tényezőkkel, ezért az előző fejezetben tárgyal vízminőség-védelmét szolgáló előírások egyben a talaj védelmét is szolgálják.

Tárnokon a domborzati adottságok következtében jelentős területek a víz talajromboló hatásának, az erózióknak fokozottan kitett területek.

Bár többnyire nem beépítésre szánt terület a Szőlőhegy, beépítési szándék mégis jelentkezik a területen. Az igen eltérő vastagságú, részben eolikus, részben áthalmazott pleisztocén korú löszös üledékek különböző mértékben csúszásveszélyesek. A csúszásveszély elhárításának módja a tulajmozgás veszélyének elhárítása és a biztonságos építkezés feltételeinek megteremtése mérnökgeológiai, talajmechanikai szakvéleményben meghatározott módon.

Az erózió elleni védelem és az épületek, építmények környezetbe illeszkedő elhelyezése érdekében a helyi építési szabályzat előírásokat tartalmaz a részük kialakítására vonatkozóan, meghatározza a részük legnagyobb meredekségét (25 fok), az egy tagban kialakítható részük legnagyobb magasságát (1,5 m). Ha 1,5 m-nél nagyobb szintkülönbséget kívánnak rézsűvel áthidalni, a tereprendezés során a terepet tagolni kell, a részút, több tagban kell kialakítani, az egyes rézsűk között legalább 1,0 m széles növényekkel beültetett sáv alakítandó ki. A rézsű felületének legalább fele talajtakaró, vagy cserjékkel való beültetési kötelezettsége erózió védelmi érdekből is szükséges. A környezetbe illeszkedő támfalak kialakítására – támfalak megengedett legnagyobb magassága, növényzettel takarása- szintén előírások kerültek megfogalmazásra.

A település számára komoly problémákat jelent a vízkár és az ebből származó erózió, mind a belterületen, mind a külterületeken, 2000-ben a károk elhárítására a MÉLYÉPTERV-MÉVIT Kft. elkészítette a község helyi Vízkár Védelmi Tervét.

A kis terepesésnek köszönhetően az utcákban kialakítható csapadékvíz-elvezető árkok szintén kis esésűek, torkolatuk a befogadó Benta-patak fenékszintje fölött, de a kiépítési vízhozamhoz tartó vízszint alatt van. Ennek az az eredménye, hogy a Benta-patak medrének 30_40 %-os telítettsége esetén az árkokon érkező víz gravitációs már nem vezethető a mederbe.

A Benta-patak medrének rendezésére a MNÉLYÉPTER-VMÉVIT Kft. 1998-ban 9821 tervszámon készített tervet, de a patak medre még most is erősen bozótos. Karbantartást igényel.

A csapadékvíz-elvezető árkok egy része kiépült. Egyes vízvezető rendszerek nem egységes terv és szemlélet alapján készültek el. Az elvezetett csapadékvizet hordalékfogón keresztül vezetik a Benta-, illetve a Zámori patakba, valamint a Berki-árokba. A csapadékvizet nyílt rendszerű elvezető árkokkal vezetik el. Az árkok általában rendezettek, gyepesítettek. Gyakori a feliszapolódás, ezért folyamatosan karbantartásra szorulnak. A problémák megoldását az Önkormányzat folyamatosan igyekszik megoldani. Az önkormányzat előírásai alapján az árkok tisztántartása a lakosság feladata, amennyiben ez elmarad az önkormányzat illető lakos terhére elvégezteti a tisztítást.

A talajszennyeződések megakadályozása érdekében az egyes tevékenységek folytatása, létesítmények elhelyezése esetén szükséges megfelelő műszaki védelem – a talajszennyezés típusától függően víz, vagy szénhidrogén-záró aljzat – megvalósítása a hatályos jogszabályok szerint a szakhatóság (jelenleg KÖTEVIFRE) engedélyével.

5.4 A levegő minőségének védelme

Általános jellemzők

A tiszta levegő 78% nitrogént, 21% oxigént és tizenegy fajta egyéb gázt és vegyületet tartalmaz.

A légszennyező anyagok egy része a kibocsátás szűkebb vagy tágabb térségében leülepedik, más része, pedig a légáramlatokkal igen nagy távolságokra is eljuthat. A településeken kívül ún. regionális légszennyezettség (háttérszennyezettség) tehát a hazai forrásokból és a nagy távolságból ide érkező és hazánk területén leülepedő emittált légszennyező anyagok

összeadódásából származik. A háttérszennyezettséggel foglalkozó mérések adatai szerint a hazánk területén leülepedett kén- és nitrogénvegyületek mennyisége mintegy másfél évtizede csökkenő tendenciát mutat. Összességében Magyarország Európa közepes háttér szennyezetségi országai közé tartozik.

Országunkban a levegő állapotának alakulása a kibocsátott szennyező anyagok (emisszió), a szennyeződések terjedése (transzmisszió), valamint a leülepedés (immisszió) vizsgálatával követhető nyomon.

A jelentősebb légszennyező anyagok hazai kibocsátására jellemző, hogy az összes kibocsátás mintegy fele hosszú ideje ipari, kb. 40%-a közlekedési és kb. 10–20%-a kommunális eredetű.

Jelentős lehet még a külterületi transzmissziós porhatás, a mezőgazdasági eredetű légszennyezés annak ellenére, hogy a mezőgazdasági termelés során keletkező növényi hulladék égetése tilos. A hulladék ártalmatlanításáról elsősorban komposztálással, ha ez nem lehetséges, elszállításával kell gondoskodni.

Fentiek alapján is állítható, hogy Magyarország levegőminőségi helyzete – az utóbbi évtizedekben, a nagy mennyiségben kibocsátott „hagyományos” légszennyező anyagok emissziójának csökkenése ellenére – sok területen még mindig nem kielégítő.

Valószínűsíthető, hogy a település területén a gázfűtés térnyerése kedvező hatású, csak egyes külterületi házak fűtése maradhatott hagyományos.

A fűtőkorszerűsítés után már csak a kerti hulladékok időszakos égetéséből származó szennyező anyagok (CO, NO, korom és egyéb bűzös anyagok) csökkentése, megszüntetése vár megoldásra.

Tárnokon a levegő minősége összességében jó, ami részben a település kedvező fekvésének is köszönhető.

A levegőminőség állapotát kedvezően befolyásolja a terület jó átszellőzöttsége. A levegő fő szennyező anyaga az utak gépjármű forgalmából adódó nitrogén-oxidok, melyek tervezési területek közül az autópálya, a 70.sz. főút mellett, a Sós-kúti út mentén, és a Dózsa Gy. Út mentén időszakosan a határérték fölé emelkednek. A szén-monoxid koncentrációja nem éri el a határértéket. A kén-dioxid koncentrációk pedig jóval az országos tendenciák alatt maradnak.

A közlekedési eredetű ólomterhelés elhanyagolható mértékű. A karcinogén anyagok (pl.: benz-a-pirén) a porhoz kötődve sem jellemzőek. A felszín közeli ózon koncentráció a nyári hónapokban emelkedik meg.

A település kedvező elhelyezkedése miatt az uralkodó szelek tovább hígítják a kibocsátásokat. A telepítendő fasor és a kötelező beültetések további védelmet biztosíthatnak a közlekedésből eredő hatásokkal szemben.

A szomszédos településrészekben nincs olyan szennyező forrás, ami számottevő hatást gyakorol a tervezési területre levegőminőség szempontjából. Az időszakosan fedetlen földfelszínnek azonban diffúz forrásként terhelik a környezetet, ami száraz időszakban és a vegetációs perióduson kívül jelentősen zavaró is lehet a szél erősségétől és irányától függően.

A fejlesztések összességében a jelenlegihez képest jelentős forgalomművekedést eredményeznek hosszútávon, de a várható forgalomból származó légszennyezés mértéke a várható forgalomkorlátozásból és terepadottságokból adódóan, a település különböző részein lévő területek elhelyezkedése miatt nem, vagy alig változik majd.

Természetesen a növénytelepítés csak hosszú távon válik képessé a terhelő hatások kompenzálására, de az útsorfák, a több szintes zöldfelületek telepítése, intenzív fenntartása, a burkolt felületek gyakori takarítása (porterhelés csökkentése), segíti rövidtávon is a levegőtisztaság növelését.

A lakosság 75 %-a rákötött a gázhálózatra, a ténylegesen gázzal fűtő lakások száma. A lakossági szilárd tüzelésből adódó légszennyezés a téli hónapokban erősödött az elmúlt pár évben a gázellátás bizonytalansága és bekerülési ára miatt.

A településen jelentős arányban megtalálható burkolatlan utak (81 km) a nyári hónapokban jelentős porszennyező forrásként szerepelnek. A külterületi utak fásításával a hatás csökkenthető.

A rendezetlen, parlagon maradt területeken megjelentek az allergén gyomnövények, amelyek az arra hajlamosaknál allergiás panaszokat okozhatnak. A településen megfigyelhető gyomnövények közül a parlagfű és az üröm okozza a legtöbb légúti problémát. Ezek irtása, kezelése folyamatos munkát igényel, mind a tulajdonosoktól, mind az Önkormányzattal ellenőrzés szempontjából.

A légszennyezettségi agglomerációk és zónák kijelöléséről szóló 4/2002. (X.7.) Kvm rendelet Tárnok közigazgatási területe az egyes légszennyező anyagok szerint az alábbi zónacsoportokba tartozik:

- Kéndioxid: F,
- Nitrogéndioxid: F,
- Szénmonoxid: F,
- Szilárd (PM10): E,
- Benzol: F,
- Talajközeli ózon: O-1
- PM10 Arzén: F
- PM10 Kadmium: F
- PM10 Nikkel: F
- PM10 Ólom: F
- PM10 Benzi(a)piron: D2

A táji-, természeti értékek védelme szükségessé teszi, hogy a környezetállapot változására érzékenyebben reagáló területeken szigorúbb levegőtisztaság-védelmi követelmények érvényesüljenek. E területek levegőtisztaság védelmi szempontból ökológiailag sérülékeny területként kezelendők. A 14/2001. (V.9.) KoM-EüM-FVM együttes rendelet 2. sz. melléklete szerint a tervezési területen levegőtisztaság védelmi szempontból ökológiailag sérülékeny területként a helyi természetvédelmi védettség alatt álló területek tekintendők. A rendelet szerint ökológiailag sérülékeny területként tekintendők szőlő kataszteri területek is.

A Szabályozási tervvel érintett 11 településrészben a levegő védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 21/2001.(II.14.) Korm. Rendelet) szerinti védelmi övezet nem került kijelölésre.

5.5 Környezeti zaj elleni védelem

A zajterhelés döntően lokális jellegű, katasztrófahelyzeteket nem idéz elő. A tartamos és intenzív zajforrások viszont különböző egészségkárosodásokat okoznak. A napi nyolc óra időtartamú, 85 dBA-t meghaladó zajterhelés pl. halláskárosodási veszélyeztetettséget idéz elő. A zajártalmak számos vegetatív jellegű elváltozást okozhatnak, a pihenést, alvást zavaró hatásuk miatt károsan befolyásolják az emberek munkavégző képességét.⁹

A társadalmi-gazdasági fejlődés a 20. századi Magyarországon is együtt járt a zajforrások bővülésével. A munkahelyeken, a lakásokban, illetve a lakókörnyezetben folyamatosan bővül a zajforrások száma, a társadalom és a gazdaság térbeli mobilizációjának erősödése, pedig növeli a zajkibocsátást.

A magyar népesség nagyobb részét a közlekedésből eredő zajártalmak érintik. Ezek közül is kiemelhetők a közúti közlekedésből eredő zajforrások.

A vasúti közlekedés zajhatása kevesebb embert érint (a lakosság mintegy 10%-át). A vasúti fő- és mellékvonalak mentén az éjszakai zajterhelés a nagyobb, és mintegy 10–15 dBA határérték-túllépést jelent átlagosan.

A légiközlekedés zajhatása lokális terekben jelentkezik, és kevesebb embert érint.

A környezet zajterhelésének csökkentése összetett folyamat. A gazdasági szférákban ehhez kis zajkibocsátású termelési eszközöket és fogyasztási javakat kellene egyre nagyobb tömegben előállítani, illetve alkalmazni, a termelő- és szolgáltatótevékenységek zajemisszióját, pedig passzív zajvédelmi intézkedésekkel is szükséges mérsékelni. A közlekedésben az úthálózat fejlesztése, a kevésbé zajos járműállomány üzemeltetése, illetve csendesebb működésűvé való átalakítása, továbbá forgalomszervezési intézkedések járhatnak jelentős zajcsökkentő eredménnyel.

Nem kisebb a településfejlesztés feladata sem, ahol elsősorban a gazdasági, forgalmi stb. funkciókat célszerű területrendezési, településfejlesztési intézkedésekkel, pl. védősávok, zöldterületek létrehozásával, passzív zajvédelmi létesítmények kialakításával lehet egymástól elkülöníteni.

A szabályozási tervvel érintett 11 településrészben hatásterületét tekintve legjelentősebb környezeti zajforrás a közúti és vasúti közlekedés, mely nemcsak a jelentősebb forgalommal terhelt főforgalmi utakon, hanem a sűrű beépítésű, szűk belterületi útszakaszokon – ahol az épületek az úttengelyhez közel esnek – is igen magasak.

5.6 Köztisztaság, hulladékkezelés

Magyarország az 1 lakosra jutó hulladékképződés alapján a nagy fajlagos hulladéktermelő országok közé tartozik. Ez összefügg gazdaságának és lakossági fogyasztásának általános színvonalával és lehetőségeivel.

---

⁹ Az Egészségügyi Világszervezet az egészségkárosodás kockázatának alacsony szinten tartásához a nappal 55 dBA, éjszaka pedig 45 dBA túllépését külső környezetben nem ajánlja.

A hulladékhasznosítás során az összes termelési hulladék közelítően fele kerül vissza – ún. másodlagos nyersanyagként – a gazdasági vérkeringésbe. Ez a termelői anyagfelhasználás értékének megközelítően 4-5%-át teszi ki hazánkban, arányait tekintve, pedig mintegy 50%-kal marad el a fejlett országok gyakorlatától. A kommunális (települési) hulladékok hasznosítási aránya az említetténél lényegesen kisebb. A másodlagos nyersanyagok felhasználásának aránya miatt anyagok vesznek el a társadalom számára, szakszerűtlen vagy gondatlan ártalmatlanításuk, illetve kezelésük hiánya, pedig környezeti károkat okoz.

Veszélyes hulladékaink zöme a termelési hulladékok köréből származik. Legnagyobb kibocsátói közé tartozott pl. a kohászat, az alumíniumipar, a vegyipar és az élelmiszeripar. A veszélyes hulladék teljes mennyiségéből mintegy 3 millió tonna a timföldgyártás során keletkezett vörösiszap, amelyet megfelelő hazai hasznosítási, ártalmatlanítási technológiák hiányában depóniákban tárolnak. Ennek nem megfelelésére konkrét tény a közelmúltban bekövetkezett katasztrófa.

Az országban keletkező veszélyes hulladékok mintegy 80%-a megfelelően, 20%-a nem megfelelően kezelt és potenciálisan környezeti ártalmak forrása. Az 1990-es évek elején a keletkezett mennyiségből évente csak mintegy 0,5 millió tonnát hasznosítanak.

Növekvő gond, hogy nálunk is tendenciózusan növekszik a kommunális szilárd hulladékban a veszélyes komponensek aránya (pl. elhasznált áramforrások, gyógyszer- és vegyszermaradványok, ezek göngyölegei), amelyet a szakértők az összes kommunális szilárd hulladék 1–2,5%-ára becsülnék. A hulladék összetételének megváltozásával általában növekszik a térfogata és csökken a térfogattömege. A települési szilárd hulladék hazai átlagos térfogattömege településainkban 200 kg/m³, a falusi településekben 250 kg/m³.

A hazai hulladékgazdálkodási stratégia három pillérre épül: a megelőzésre, a hasznosításra, valamint az ártalmatlanításra. A megelőzés esélyei a termelési szerkezet átalakításának előrehaladásával és a technológiai váltás folyamatának felgyorsulásával növekedhetnek, és csak hosszabb távon hozhatnak eredményeket.

5.7 Település és épített környezet

Infrastruktúra, úthálózat

A település közlekedés-földrajzi fekvése jó. A településhoz közel halad el az M7-es autópálya, ami gyors összeköttetést biztosít a főtelepüléssel, az ország nyugati, déli területeivel.

Épített környezet:

Az épített környezet állapotával kapcsolatos általános problémák:

- a lakásállomány, a lakóépületek állapotának romlása, (lakásállomány),
- a középületek, köztetek (pénzügyi források hiánya, kialakult emberi magatartásformák, viselkedéskultúra) (közlekedés),
- műemlék jellegű épületek állapotromlása.

Vélelmezhető feladatok:

- a település úthálózatának pénzügyi lehetőségek függvényében történő felújítása
- településközpont felújítása,
- járdaépítések folytatása a település területén,
- a külterületi földúthálózat rendszeres karbantartása

5.8 Környezeti tudatformálás

A környezetvédelmi törvény fő célkitűzésésként az ember és környezete harmonikus kapcsolatának kialakítását, a környezet elemeinek és folyamatainak védelmét és a fenntartható fejlődés környezeti feltételeinek biztosítását fogalmazza meg. A törvény szerint minden állampolgárnak joga van a környezeti ismeretek megszerzésére és ismereteinek fejlesztésére. A nevelés állami és önkormányzati feladat.

A környezetvédelemben felmerülő problémák jelentős része vezethető vissza arra a tényre, hogy Magyarországon nem megfelelő szintű a környezeti tudatosság foka. A lakosság ismeretei a környezetről, a környezetvédelemről, annak megóvásáról hiányosak, és többnyire nem megfelelő színvonalúak. A tudatosság erősítésében kiemelkedő szerepe van az Önkormányzat által fenntartott közoktatási, és kulturális intézményekben folyó tevékenységeknek.

A környezetünk tisztelete, ismerete, védelme nem magától értendő viselkedési forma. A nevelést már a gyermekkorban, a családban el kell kezdeni. A családdal közösen eltöltött programok megismertetik a környezet, a természet szépségét és jóságát, megőrzésének lehetőségeit.

A környezeti szemléletformálás annál nagyobb hatékonyságú, minél fiatalabb korban kezdik el. A környezeti nevelés az ismeretközlésen túl az egész személyiség átforgalmazását is jelenti. Az életmód, életforma alapvető megváltoztatásához a szakmai ismereteken túl érzelmi beállítottságra is szükség van, ezért a lehetséges megoldásokra vonatkozó technikai ismereteket is ki kell egészíteni személyiségi motivációkkal.

Az óvodákban az alapismeretek, míg az általános iskolákban különböző tantárgyakhoz kötve már magasabb szintű környezeti ismeretek elsajátítására kell lehetőséget adni. Közép- és felsőfokú oktatási intézmények a tudás megfelelő átadásával, a fiatalok magukkal hozott környezetszeretettel környezettudatos ifjúságot képezhetnek.

Fontos szerepet kell szánni a pozitív példák gyakorlati bemutatására, a környezet megőrzése és a fenntarthatóság biztosítása érdekében. A környezeti szemléletformálás és nevelés kritikus szerepet játszik a jövő megalapozásában.

A környezeti fejlődés és tudatformálás megalapozását a mai, pályaválasztás előtt álló fiataloknál kell elkezdni. Annyi idő már nincs, hogy megvárjuk egy teljesen új generáció döntéshozókká való felnövekedését. A végső, hosszú távú megoldásnál elsősorban a kulturált családok kezében van a döntés. Ezután szükséges még a társadalom, az oktatási intézmények további segítő nevelő, környezeti tudatosságot hangsúlyozó szerepe.

A tudatos környezeti fejlődés menete csak megfelelő neveléssel terelhető fenntartható irányba. A változások, a nevelési rendszer környezettudatosá tételében leginkább az oktatási intézményeknek kell döntő szerepet felvállalniuk. Azonban hangsúlyozni szeretnénk, hogy nem elhanyagolható az Önkormányzatok szerepvállalása sem.

Ismeretterjesztő kiadványok, előadások, a média az idősebbek tapasztalata, példamutatása együttesen alakíthatja a környezettudatos magatartást.

A társadalmi tudatformálás egyrészt az iskoláskorúakat, másrészt a nagyközség felnőtt korú népességet célozza és a civil társadalom érdekérvényesítő képességét erősítheti a környezetvédelmi kérdésekben.

A környezettudatos magatartás terjedésének meghatározó akadálya legfőképpen a környezetvédelmi alapismeretek hiánya.

A helyi lakosság környezethez való viszonya nem csupán a társadalmi és családi háttér függvénye, de befolyásolja a közösségi lét, illetve a települési és megyei önkormányzat környezeti stratégiája.

Érdeemes tehát részletesen megvizsgálni a lakossági véleményeket, illetve a társadalmi kezdeményezések célját és folyamatát. Ezzel képet kaphatunk arról, hogyan érdemes egy adott közösségben tájékoztató-tudatformáló stratégiánkat alakítani. Ebbe nem csupán a gyerek- és fiatalkori nevelés tartozik bele, hanem a közvetett, felnőttekre ható tudatformáló tevékenység is. Ez utóbbinak része a környezetvédelem területén kifejtett civil aktivitás indirekt hatása is. Az átalakuló igényekre válaszképpen fontossá vált, hogy nemcsak az egyén vagy a család szintjén, hanem a társadalom magasabb szintjein is megfogalmazódjon a mindennapi, rövid és hosszú távon tapasztalható környezeti gondokra való odafigyelés gondolata. Erre nem csupán környezetvédelmi szabályok, intézkedések bevezetésével van szükség, hanem folyamatos, tudatos szemléletformáló tevékenységgel is.

5.9 Kommunikációs lehetőségek (helyi média)

Folyamatosan növelni kell az Internet használat, valamint a helyi újság adta lehetőségeket az információ lakossághoz történő eljuttatása érdekében.

Megalapozott, a fenntartható fejlődés alapelvei szerint hozott környezeti döntések előkészítésében nagy előnyt jelent, ha a különböző területek (önkormányzat, szakemberek, civil szerveződések, közvélemény-formálók) ugyanarra az információs bázisra támaszkodnak.

Rövidebb távon a ma elterjedt kommunikációs eszközök közül a lapkiadás lehetőségei a megközelítették az elérhető határokat.

Az új információs technológiák társadalmi szerepük mellett közvetlen környezetszennyezőként is egyre jelentősebb szerepet töltenek be. Így rövidebb távon kell az információs technológia közvetlen szennyező hatásait minimalizálni, a problémára – legalábbis átmeneti időre – lokális megoldást találni.

6. ÁLTALÁNOS FELADATOK

- önkormányzatnak folyamatosan figyelemmel kell kísérni, és be kell tartatni a rendeletben szabályozott közterületek tisztántartásának rendjét;
- a folyamatosan használaton kívüli, beépítetlen belterületi magáningatlanok rendben tartására, gondozására kötelezettség előírása;
- a településen közterület felügyelők felelősek a köztisztaság fenntartását szolgáló rendelet betartásáért. annak érdekében, hogy még hatékonyabban ellássák feladatukat, növelni kell a műszaki-, tárgyi-, jogi-, és anyagi feltételeket. a szemelőkkel szemben hatékonyabb fellépéssel, tettenéréssel és bírság kiszabásával kell küzdeni;
- a településen szemégyűjtők kihelyezéséről és folyamatos fenntartásáról gondoskodni kell. a kihelyezésnél és pótlásnál figyelembe kell venni a jelentkező lakossági igényeket. ezzel a forgalmas közterületeken képződő hulladék kulturált gyűjtése és elszállítása megoldható. továbbá szankciók érvényesítésével, tettenéréssel, pénzbírsággal kell megoldani a drága szemégyűjtő edényeket megrongálókat.

6.1 Zaj és rezgés elleni védelem általános feladatok:

- a meglévő zaj és rezgés források feltárása, pontos nyilvántartása, zajkibocsátási határérték megállapítása, a meglévő problémát okozó zajforrások kibocsátásának csökkentése, korlátozása, település zajtérképének elkészítése;
- zaj- és rezgés elleni védelem bármely zajt kibocsátó létesítmény csak abban az esetben üzemeltethető, vagy építhető, illetve bármely tevékenység csak abban az esetben folytatható, ha az általa kibocsátott zaj mértéke a környezetben a vonatkozó rendelet szerinti határértéket nem haladja meg;
- a gazdasági területi és lakóterületi funkció megengedett zajterhelési határérték eltérése 10 db. a zajhatás csillapítása érdekében a gazdasági terület határán belül egy 20 m széles, háromszintű, vegyes fajú, örökzöldeket is tartalmazó zajvédő cserje- és erdősávot javasolt telepíteni. a gazdasági területek körüli mezőgazdasági területek ne legyenek beépíthetők;
- zajkibocsátással járó tevékenység (üzemlétesítés, felújítás, építés) megkezdése előtt a területileg illetékes felügyelőségtől zajkibocsátási (emissziós) határérték megállapítását kell kérni és annak betartásáról gondoskodni kell;
- a közút zajscökkentése passzív zajvédelmi intézkedésekkel érhető el (növénytelepítés, az út felőli védendő épületek nyílászáróinak zajvédő üvegezése).

6.2 Levegőtisztaság védelem általános feladatok:

- a belterületi állattartást a 16/2007.(III.29.) ÖK sz. rendelet szabályozza. Az állattartás miatti szaghatás allergizáló következményeire való felhívás, a belterületi állattartás jogszabályi környezetének felülvizsgálata, szigorítása;
- a település belterületén lévő rendszeresen kezelt zöldfelület, park, virágágyás talaja megfelelő morzsás szerkezetű, de szerves anyagpótlásuk folyamatosan szükséges;

- játszótér vagy parkoló céljára használt zöldfelületek kitaposott növényzetét pótolni kell és az eredeti funkcióját helyreállítani, vagy valós igény esetén kiépített pormentesített utat, parkolót kell létesíteni;
- jelentős porszennyező források a településbe a burkolt úttest és a járda, illetve kerítés közötti növényzet nélküli területek, tisztítatlan járdák. ezek rendben tartása érdekében érvényt kell szerezni az ingatlanulajdonosok, használók ez irányú kötelezettségeire és kezdeményezni kell a növényzet nélküli felületek gyepesítését;
- a közterületen tárolt építési- és bontási anyagokat (homok, folyami sóder, bontási törmelék, stb.) takarással kell ellátni a porszóródás megakadályozása érdekében. a takarás alkalmazását a közterület-használati engedélyben kell előírni;
- a pollenszennyezés mértékének csökkentése érdekében a kezelt zöldfelületeken a kaszálást a virágzás előtt kell végezni, a közterületek fásítása és a fafajta váltás során a légszennyezés szempontjából kedvezőtlen hatású fajok (nyárfa, nyírfa, platán) telepítését kerülni kell;
- a települési zöldfelületek mennyiségét, minőségi állapotát fejleszteni szükséges;
- megújuló energiaforrásokra való áttérés ösztönzése;
- fosszilis energiahordozók hatékonyabb átalakítása (kis fajlagos szennyezőanyag-kibocsátású, korszerű tüzelőberendezések alkalmazásának támogatása);
- a káros kibocsátás csökkenését eredményező építészeti megoldások megvalósításának támogatása, ösztönzése (napenergia hasznosítás, hőszigetelés);
- az avarégetés káros hatásának, a komposztálás hasznosságának propagálása, illetve az avarégetés rendjének, tiltásának szabályozása önkormányzati rendelettel.

6.3 Ivóvíz ellátás általános feladatok:

- azokat a lakosokat, akik nem csatlakoztak még rá a hálózatra, meg kell győzni a rendszer előnyeiről. ezt a cél jól szolgálja a talajterhelési díj bevezetése, alkalmazása;
- a vízminőségi előírások betartása miatt a vízműben további vízkezelés, technológiai-korszerűsítés szükséges, ugyanis az új szabványoknak megfelelő vízminőség javítást a vízműnek meg kell oldani;
- továbbá szorgalmazni kell az eltömített artézi kutak újra megnyitását, melynek kimagaslóan egészséges, tiszta a vize.

6.4 Energiagazdálkodás általános feladatok:

- a közvilágítás céljából működtetett hálózat rekonstrukciójakor vagy új hálózatok kiépítésekor, a hagyományos izzók, lámpák lecserélésekor törekedni kell az energiatakarékos nátrium lámpák és kompakt fénycsővek alkalmazására, illetve ezzel egyidejűleg a lámpatestek egységesítésére;
- a gázenergia ellátás kapacitási és infrastrukturális oldalról megoldott. ez által a településen mind a szilárd, mind a folyékony energiahordozók iránti igény minimális;
- a belterület gázenergia szempontjából ellátott, azonban külterületek gázellátását szorgalmazni kell;
- fenntartható fejlődés szempontjából nélkülözhetetlen az alternatív energiaforrások előtérbe kerülése a hagyományos energiahordozókkal szemben, ezek közül elsősorban a geotermikus energia, vagyis a termásvíz jöhet szóba. másodsorban a

mezőgazdaságból származó biomaszra, illetve a hulladék kezelés során hasznosítható biogáz energia nyereség céljából. Utána kell járni, hogy hol és milyen alternatív energiaforrást előállító üzemek épültek és azok milyen hatásokkal dolgoznak;

- energiahatékonysággal, megújuló, alternatív energiaforrások alkalmazásával összefüggő ismeretek népszerűsítése, terjesztése, az iskolai oktatásba történő beillesztése, kampányok, tanfolyamok szervezése, kiadványok szerkesztése.

6.5 Zöldterület gazdálkodás általános feladatok:

- a fák a zöldfelületi rendszer legfontosabb elemeit alkotják, és környezetvédelmi szempontból is domináns a szerepük;
- a település jól fásítottnak számít, azonban a fajok összetételét, arányát a következő években folyamatos munkával módosítani kell a megfelelő irányba (egyes fajok arányának csökkentése, mások növelése, betegségekre érzékeny fajok elhagyása, gyümölcsfák tiltása);
- a közterületek gondozása (legalább évente két-háromszori kaszálás, évenként nyésés), a település körül a legveszélyeztetettebb részekben (utak szélé, hulladéklerakásnak kitett területek, stb.) függetlenül a terület jellegétől;
- kertek, más ingatlanok tulajdonosainak kötelezése a gyommentesítésre;
- az eltávolított biomaszra szelektív gyűjtése, komposztálása;
- a fejlesztések során a fában szegény területeket kell előnyben részesíteni;
- a zöldfelület fejlesztésében fokozott hangsúllyal szerepelnek a települési kis terek, amelyek potenciálisan a településképre jellemző, csendes pihenőparkok kialakítását, fejlesztését teszik lehetővé;
- magánházak előtti terület gyepesítése, védelme, szabályozni az ok nélküli gyep kiirtást.

6.6 Természeti és építészeti értékek védelme általános feladatok:

- a helyi és országos védettségű értékek állagának megóvása, fenntartása és a természetvédelmi területek tervezettnek megfelelő bővítése, a védelem kiterjesztése.
- az értékek állapotának és a változásoknak nyomon követésére együttműködés kialakítása a természetvédelemben érdekelt/érintett szervezetekkel.
- a beltelepülés területe műemléki jellegű védettséget élvez amit a környezetvédelmi beavatkozások, településfejlesztési döntések kapcsán is szem előtt kell tartani (közlekedési kapcsolatok, forgalomszervezés, zaj- és rezgés elleni védelem, stb.).

6.7 Helyi közlekedésszervezés általános feladatok:

- meglévő útszakaszok, belterületi utak korszerűsítése, biztonságossá tétele és karbantartása.
- új útszakaszok tervezése és építése a környezet- és természetvédelmi szempontok figyelembe vételével.
- a kerékpáros és gyalogos közlekedés népszerűsítése és feltételeinek javítása.
- keleti elkerülő út építése.

- az előírt sebesség betartását elősegítő műszaki megoldások kialakítása .
- a biztonságos gyalogközlekedés elősegítése (járdák, gyalogátkelőhelyek létesítése).
- a közlekedés környezeti hatásait (zaj, por) mérséklő növényzet telepítése.

6.8 Az épített környezet védelme általános feladatok:

- a veszélyeztetett lakások, lakóépületek állapotát fel kell mérni, és rendbehozatalához megfelelő stratégiát kell kidolgozni.
- az esztétikai, történeti és hagyományos, településközpontú szempontokat figyelembe vevő felújítási módszerek és programok megvalósítása a településkép kedvező befolyásolására.
- térségi összefogással a turisztikai erőforrásainkat és vonzerőnket hasznosítani kell.
- a település teherbíró képességét (fizikai, gazdasági, ökológiai, pszichológiai) teljes mértékben ki kell használni, de nem szabad túllépni.
- a közcélú létesítmények és környezetük fenntartását, kulturált kialakítását az üzemeltetőkkel közös programban kell összefoglalni, elkészíteni és megvalósítani.
- egységes, környezetbe illeszkedő hirdető- és útbaigazító tábla rendszer alkalmazása.
- korszerű infrastruktúra hálózat kialakítása (pl.: elektromos közművek földkábelben létesíthetők).

7. TÁRSADALMI – GAZDASÁGI – KÖRNYEZETI ADOTTSÁGOK, LEHETŐSÉGEK FELMÉRÉSE, AZONOSÍTÁSA, ÉRTÉKELÉSE

A társadalmi – gazdasági – környezeti adottságok, lehetőségek felmérése, azonosítása, értékelése kérdőíves és helyszíni felmérés, adat-, információ gyűjtés módszerével történik.

7.1 Szervezéssel, intézkedéssel megoldható feladatok

- a közterületen tárolt építési-bontási anyagok letakarása a porszóródás megakadályozása érdekében;
- az állattartó gazdaságok környezetvédelmi ellenőrzése, hogy megfelelően kezelik-e a termelés során keletkezett szervesanyag-tartalmú hulladékok elhelyezését, hasznosítását, valamint betartják-e a területi állattartás jogszabályi előírásait;
- a közcélú létesítmények és környezetük fenntartására és kulturált kialakítására programok kialakítása, és megvalósítása, jogszabályi környezet felülvizsgálata, helyi rendelet szigorítása, szükség szerinti szankcionálás;
- a helyi védelemre méltó természeti értékek állapotának felmérése, kezelési, fenntartási szabályzatok kialakítása;
- a településre jellemző, még fennmaradt táji értékek védelme, ezt a településrendezési tervben érvényesíteni kell;
- lakosság tájékoztatása, hogy az építési és bontási hulladékot a település lerakójában, az egyéb települési szilárd hulladékot mely területén adhatják le;
- a környezetvédelmi ismeretek terjesztése az iskolai képzés segítségével ismeretterjesztő kiadvány terítése az általános iskola számára, szakmai segítség biztosítása az oktatók részére;
- környezetvédelmi akciók keretében szervezett iskolai programok támogatása. a környezettudatos szemlélet, életmód fejlesztése;
- a helyi médiában rendszeres környezeti tudatot erősítő, a helyi környezeti értékeket bemutató és megóvásuk módjairól tájékoztató sorozat közzlése;
- a környezetvédelmi programban meghatározott feladatok végrehajtásához egységes környezetvédelmi rendeletet készítése, zöldfelület gazdálkodási tervvel együtt.

7.2 Településüzemeltetési többletköltséggel járó feladatok

- a település belterületén lévő számos, rendszeresen kezelt zöldfelület, virágágyás talajának felújítása, szerves anyag pótlása;
- szilárd burkolatú utak, terek, parkolók rendszere takarítása, locsolása, az útszegély melletti földanyag eseti eltávolítása – a település teljes területén – a porszennyezés csökkentése érdekében;
- az eltömített artézi kutak szükség szerinti újra megnyitása;
- a pollenszennyezés mértékének csökkentése érdekében a kezelt zöldfelületeken a kaszálás a növényzet virágzása előtt, a közterületek fásítása, kedvezőtlen fajok nélkül;
- felmérés készítése annak érdekében, hogy szükséges-e hulladékgyűjtő edényzet kihelyezése a nagyobb forgalmú, frekvenciált helyeken;

- az illegális szemétkerakó-, és szennyező anyag ürítési helyek felszámolása;
- a termékdíjas hulladékok teljes körűre kiterjedő szelektív hulladékgyűjtési rendszer kidolgozása és megvalósítása;
- a háztartási hulladékban lévő veszélyes hulladékok szelektív gyűjtési rendszerének teljes körű kiterjesztése;
- játszótér vagy parkoló céljára használt zöldfelületek kitaposott növényzetének pótolása, az eredeti funkció helyreállítása.

7.3 Beruházási és fejlesztési forrásokat igénylő feladatok

- települési szilárd hulladéklerakó monitoring rendszerének tervezése, kiépítése;
- az ivóvíz minőségének felülvizsgálata, megfelelő kezelő rendszer tervezése;
- önkormányzati utak minőségének javítása.

7.4 Nagyberuházások megvalósítását igénylő feladatok

- az ivóvíz minőségének javítására megfelelő kezelő rendszer kiépítése;
- a biztonságos gyalogosközlekedés elősegítése (járdák, gyalogátkelőhelyek létesítése);
- települési, vagy intézményi szinten megvalósítható alternatív energiaforrások felhasználási lehetőségeinek feltárása, használatukra projektek kidolgozása, megvalósítása.

8. AZ ÖNKORMÁNYZAT KÖRNYEZETI PROGRAMJA ÉS AZ LA21 KÖZÖTTI KAPCSOLAT

A települési környezetvédelmi programmal szemben elvárt jogszabályi követelményeket a környezetvédelmi törvény határozza meg. A törvény kimondja, hogy a települési környezetvédelmi programnak kapcsolódnia kell a Nemzeti Környezetvédelmi Programhoz, és meghatározza főbb tartalmi elemeit. A törvényhez kapcsolódóan ugyanakkor részletes szabályokat megállapító végrehajtási rendelet nem kapcsolódik.

Ennek alapján a Nagyközség környezetvédelmi programja:

- a) szellemében kapcsolódik a jelenleg hatályos második Nemzeti Környezetvédelmi Programhoz (továbbiakban: NKP-II),
- b) ugyanakkor alapvetően a települési környezetminőséget meghatározó tényezőkre koncentrál.

Fenti előzmények alapján az önkormányzat külső szakértők bevonásával 2004. évben készített környezetvédelmi programját ez év végén felülvizsgáltatta. Ez jelenleg területi jóváhagyás alatt áll.

A nagyközség önkormányzatának környezetvédelmi feladata egyrészt, hogy segítse illetékességi területén az országos környezetvédelmi feladatok teljesítését, másrészt hogy saját eszközeivel gondoskodjon a helyi környezet megóvásáról, minősége romlásának megakadályozásáról, a nagyközség sajátos jellegének megőrzésében, helyreállításában jelentőséggel bíró helyi természeti és kulturális értékek védelméről.

Mindezek feltétele, hogy a környezetvédelmi program:

- a) járuljon hozzá a települési életminőséget meghatározó környezeti elemeket és a természeti értékeket veszélyeztető környezeti problémák feltárásához, azonosításához, megoldásához (helyreállítás elve)
- b) a nagyközség fejlődését alapvetően meghatározó fejlesztések tekintetében érvényesítse az életminőséget alapvetően meghatározó környezetvédelmi szempontokat (megelőzés elve)

Jelen fenntarthatósági tervvel és programmal történő környezetvédelmi program kapcsolódási pontjainak feltárása, azonosítása elsők között végrehajtandó feladat.

8.1 A környezeti program kötelező elemei:

- környezeti tényezők azonosítása, jellemzői;
- környezetvédelem, környezetvédelmi politika¹⁰, intézkedések;

---

¹⁰ az emberi társadalom öko- és biológiai létfeltételeiben végbevitt káros beavatkozások felszámolására, megelőzésére és megfigyelésére, valamint a károk mérséklésére, elhárítására irányuló elméleti és gyakorlati tevékenység összessége. Középpontjában, az ökológiával ellentétben, a társadalmi érdekek érvényesítése³¹, illetve a társadalom és a környezet kölcsönkapcsolatai állnak.

- a környezetterhelés és a környezeti tényezők felhasználásának mennyisége, minősége;
- környezettechnológia
  - a környezet megfigyelése és a helyzetértékelésre szolgáló technológiák;
  - a környezeti szennyezések megakadályozására és csökkentésére szolgáló technológiák;
  - a környezeti szennyezések ellenőrzési technológiája;
  - környezettisztítási, szanálási technológiák
- politikai ökológia alkalmazása¹¹

A környezetvédelem, a környezetvédelmi politika, valamint a politikai elképzelések megvalósítását támogató környezetvédelmi ipar közös jellemzője, hogy mindegyik ember(iség)centrikus, a szónak nem csak azon értelmében, hogy az emberi társadalom érdekei állnak a középpontjában, hanem abban az értelemben is, hogy az ember okozta problémák megoldására jöttek létre, ez a működési alapjuk.

Ebben az átfogó értelemben beszélünk inkább környezetpolitikáról, amelyet ma már kiterjedt, elvi alapokon álló nemzetközi jogszabályrendszer felügyel és szabályoz, mint például az 1992-es Riói Föld Csúcson bevezetett 27 alapelv.

Közülük a legismertebbek a *fenntartható fejlődés elve*, az *elővigyázatosság elve* (No.15), a *szennyező fizet elve* (No.16), vagy az ezzel kapcsolatos felelőségeket és kockázatokat elemző hatástanulmányok, hatáselemzések szükségességét előíró elvek, továbbá az ezekből született különböző szintű jogszabályok¹².

Fentiekkel tehát célszerű kiegészíteni a környezeti programot. Így kapcsolható a környezeti program a LA21 tervhez, programhoz, amely biztosítja a környezeti tényezők feltárását, azonosítását, szükséges intézkedéseket (komplex helyzetértékelés).

Ezek teljes körű meghatározása (az alaphelyzet rögzítése) lehetővé teszi, hogy az LA21 megvalósításánál a nagyközség minden környezeti – társadalmi – gazdasági vonatkozásait és területeit figyelembe vehessük, és a megfelelő célokat és programokat fogalmazzuk meg.

A helyzetértékelést (a kialakításra kerülő mérő-, megfigyelő rendszer mellett) meghatározott időközönként meg kell ismételni, hogy megállapítható legyen, az LA21 keretében megvalósított programok tényleg a megfelelő célok megvalósításához vezettek-e.

A megvalósítás során hosszabb távon hasznos lehet különösen a Polgármesteri Hivatal és egyéb önkormányzati intézményekre vonatkozóan környezetközpontú irányítási rendszer kiépítése és működtetése.

¹¹ angolul political ecology. A kifejezés eredetét két antropológus John W. Cole és Eric R. Wolf munkájától eredeztetik (The Hidden Frontier: Ecology and Ethnicity in an Alpine Valley, 1974). E két fogalom nem egymás tükörképei, bár kétségkívül tartalmazznak „rokoni” vonásokat. A politikai ökológia – ellentétben az ökológiai politikával – nem a biodiverzitás megőrzésével foglalkozik, hanem azt vizsgálja, miként hatnak a gazdasági és a társadalmi folyamatok a környezetvédelem és az ökológia ügyeire.

¹² Olajos Péter: - A Konzervatív Zöltség könyve

Az előzőekben leírtak alapján látható, hogy a Környezetvédelmi Program kiemelt jelentőséggel, számos kapcsolódási ponttal bír az LA21 elkészítéséhez. Az LA21 kulcsszerepet szán a helyi önkormányzatoknak a helyi fenntarthatóság megvalósításában. Összességében több mint egy környezetvédelmi program ("zöld" terv).

Feladata integrálni a helyi környezeti, társadalmi, gazdasági és kulturális kérdéseket, problémákat, hosszú távon biztosítani a helyi polgárok életminőségét a fenntartható fejlődés alapelvei alapján.

A feladatok megfogalmazásába és megvalósításába bevonja a helyi közösség valamennyi résztvevőjét és szektorát, és támogatja a helyi demokratikus folyamatokat. A helyi önkormányzatok és a közigazgatási területükön működő érdekelt felek egyaránt fontos szereplők a program megvalósításában.

A komplex program hatékony megvalósítása feltételezi, hogy minden érintett lehetőségeinek és igényeinek megfelelően részt vesz a kidolgozásban és a megvalósításban.

Abban tehát, hogy a levegő tiszta legyen, a vizek pedig mentesek a szennyezéstől, kivétel nélkül mindenki egyetért. Abban a kérdésekben azonban már kevésbé mutatkozik egyetértés, ki, hogyan és mikor fizessen a szennyezések kármentesítéséért, a prevencióért.

Abban a pillanatban, amikor feltesszük ezeket a kérdéseket, jelentős társadalmi és politikai nézeteltéréseket tapasztalunk, és nem véletlenül: ugyan a közjavak megőrzéséről, a közös érdekek védelméről beszélünk, de mindeközben az egyéni felelősségvállalás (és fizetőképesség határait) feszegetjük.

8.2 Az önkormányzatok közszolgáltatási és környezetvédelmi feladatainak kapcsolat

<i>Helyi közszolgáltatások</i>	<i>Kötelezően ellátandó önkormányzati feladat</i>	<i>TKP kötelező tartalma</i>	<i>Kapcsolódó további környezetvédelmi feladatok</i>
vízrendezés csapadékvíz elvezetés, csatornázás	egészséges ivóvízellátás	ivóvízellátás csapadékvíz elvezetés kommunális szennyvíz- kezelés, -gyűjtés, - elvezetés, -tisztítás	Környezeti oktatás, ellenőrzések
köztemető fenntartása	köztemető fenntartása		Köztemetők védőtávolságának kijelölése
a helyi közutak és közterületek fenntartása	helyi közutak fenntartása	zöldterület gazdálkodás	Környezeti oktatás, ellenőrzések
az óvodáról, az	óvodai, általános		Környezeti oktatás

<i>Helyi közszolgáltatások</i>	<i>Kötelezően ellátandó önkormányzati feladat</i>	<i>TKP kötelező tartalma</i>	<i>Kapcsolódó további környezetvédelmi feladatok</i>
alapfokú nevelésről, oktatásról	iskolai oktatásról és nevelés		nevelés
az egészségügyi, a szociális ellátásról	egészségügyi és szociális alapellátás		Környezeti oktatás Veszélyes hulladékok kezelése
a közösségi tér biztosítása	közvilágítás		Kültéri közösségi terek, közparkok, fasorok révén a zöldfelület növelése
a nemzeti és etnikai kisebbségek jogai érvényesítésének a biztosítása	nemzeti és az etnikai kisebbségek jogainak érvényesülésének biztosítása		társadalmi – gazdasági – környezeti oktatások
a településfejlesztés, a településrendezés			Környezeti szempontok és a településfejlesztés összhangjának megteremtése
az épített és természeti környezet védelme			Kulturális örökség, természetvédelem
helyi tömegközlekedés		helyi közlekedés fejlesztés - szervezés	Környezeti oktatás
a köztisztaság és településtisztaság biztosítása		települési környezet tisztasága kommunális hulladékkezelés	Környezeti oktatás, ellenőrzések
közreműködés a helyi energiaszolgáltatásban		energiagazdálkodás	Energiahatékonyság, természeti erőforrások fenntartható használata
közművelődési, tudományos, művészeti tevékenység			Környezettudatos magatartás kialakítása
az egészséges életmód közösségi feltételeinek elősegítése			Környezettudatos életmód Zajvédelem Levegő

<i>Helyi közszolgáltatások</i>	<i>Kötelezően ellátandó önkormányzati feladat</i>	<i>TKP kötelező tartalma</i>	<i>Kapcsolódó további környezetvédelmi feladatok</i>
			tisztaságvédelem
lakásgazdálkodás			Beltéri levegőminőség
gondoskodás a helyi tűzvédelemről			Kerti hulladékok égetése, fűtési emissziók
közbiztonság helyi feladatai			Célirányos oktatások
a foglalkoztatás			
gondoskodás a gyermek és ifjúsági feladatokról			Környezettudatosság, szemléletformálás
sport támogatása			Kültéri szabadidős tevékenységek
(...)		lakossági és közszolgáltatási eredetű zaj- rezgés- és légszennyezés elleni védelem	
(...)		feltételezhető rendkívüli környezetveszélyeztetés elhárítása és a környezetkárosodás csökkentése	

9. FENNTARTHATÓSÁGI TERV, PROGRAMOK KIALAKÍTÁSA, MEGVALÓSÍTÁSA

A Local Agenda 21 (LA21) középpontjában az önkormányzat irányításával, menedzselésével, a lakosság közreműködő támogatásával olyan terv és program kialakítása áll, amely a fenntartható fejlődés megvalósítására irányul.

Jelen LA21 terv és program nem azonos a vonatkozó jogszabály által is követelt környezetvédelmi programmal. Azonban ez a környezetvédelmi program szerves része az LA21 fenntarthatósági tervnek, programnak.

A fenntarthatóság nagyközségi programja olyan komplex program, amely a természeti környezeti tényezőkkel összhangban tervezi, kezeli a társadalmi – gazdasági folyamatokat.

9.1 A LA21 terv és programmal kapcsolatos célok

- elkötelezett politika, amelynek támogatásával feltárássra, azonosításra kerülnek a környezeti tényezőkkel kapcsolatos problémák, azok értékelése, elemzése helyesbítő, hatékonyság, eredményesség növelő intézkedések meghozatalára;
- környezeti – társadalmi – gazdasági összefüggések feltárása, összehangolása;
- a lakosság bevonása a fenntarthatóság biztosítása érdekében;
- hosszú távú, fenntartható, folyamatosan továbbfejleszhető együttműködés kialakítása, működtetése minden érintett féllel

9.2 Az LA21 terv, program megvalósításával kapcsolatos helyzetértékelés

A feltárt, azonosított környezeti – társadalmi – gazdasági tényezők, valamint a velük kapcsolatos problémák helyzetértékelése az LA21 terv és program alapvetően fontos, első fázisa.

Ebben a fázisban kell fenntartható fejlődéssel kapcsolatos, arra ható minden a környezeti – társadalmi – gazdasági tényezőt feltárni.

A helyzetértékelés előtti általános feladatok:

- a helyzetértékelés céljának pontos meghatározása;
- helyzetértékelés kiterjedésének, területének meghatározása;
- a helyzetértékelés alá vont tényezők jellemzőinek azonosítása;
- adat-, információszükséglet meghatározása;
- adat-, információforrások azonosítása;
- a begyűjtött adatok, információk értékelési módszerének meghatározása;
- adat-, információfeldolgozás;
- adatbázis létrehozása;
- az LA21 rendszerteljesítményének meghatározása;
- felülvizsgálati jelentés elkészítése hármas tagoltságban: követelmények, tapasztalatok, javaslatok

A helyzetértékelést erre a célra felállított és kiképzett team végzi, az önkormányzat kijelölt vezetőjének koordinálása, ellenőrzése alatt.

A helyzetértékelés célja:

- a nagyközségre vonatkozó makro-, mikro-környezeti környezeti, társadalmi, gazdasági tényezők, mintegy keretfeltételek azonosítása;
- a nagyközség „környezetgazdálkodással” kapcsolatos adottságai, lehetőségeinek feltárása, azonosítása;
- környezeti – társadalmi – gazdasági tényezők összehangolásának, fenntarthatóságának keretfeltételeinek azonosítása;
- a fenntarthatósági folyamatok azonosítása (fő-, és támogató-folyamatok), a működőképességet biztosító szükséges erőforrásokkal

A helyzetértékelés kiterjedésének, területének a nagyközség önkormányzata hatáskörébe tartozó környezetgazdálkodási terület

A helyzetértékelés alá vont tényezők jellemzőinek azonosítása:

- a nagyközség hatáskörébe tartozó környezeti rendszerek fenntartható hasznosítási lehetőségek;
- fenntarthatatlan társadalmi folyamatok azonosítása, szabályozása, kezelése;
- a nagyközség önkormányzat közvetlen, közvetett hatáskörébe tartozó anyag- és energiaigények meghatározása

Az adat-, információsükséglet meghatározása:

A környezeti – társadalmi – gazdasági folyamatok azonosításához, elemzéséhez szükséges adatok, információk. Figyelemmel kíséréséhez mutatószámrendszer (indikátorrendszer).

A begyűjtött adatok, információk értékelési módszerül az azonosított tényezők egymással történő kapcsolódási pontjainak meghatározása, egymásra hatásuk meghatározása, értékelése módszer a célszerű.

Az adat-, információfeldolgozás, adatbázis létrehozása természetesen számítógépes rendszerben valósítható meg.

Az LA21 rendszerteljesítményének meghatározása a vonatkozó tudományterületeken meglévő adatokhoz történő hasonlítás, valamint célirányosan telepített indikátorrendszer alkalmazásával lehetséges.

A felülvizsgálati jelentés elkészítése hármas tagoltságban: követelmények, tapasztalatok, javaslatok formájában lesz használható.

A helyzetértékelés szempontrendszerének meghatározása

A helyzetértékelés szempontrendszerének tartalmaznia kell a vonatkozó környezeti, társadalmi, gazdasági tényezőket, ezeket kapcsolódási pontjait és egymásra hatásait.

Ennek megfelelően a helyzetértékelés:

Környezeti tényezők az önkormányzat környezetvédelmi programján túlmenően:

- üvegházhatású gázok kibocsátása;
- az ózonréteget károsító anyagok termelése és felhasználása,
- az ózonréteget károsító anyagok megoszlása kémiai típusok szerint,
- mezőgazdasági művelés aránya és a biogazdálkodás, műtrágyák és növényvédőszer felhasználása a régióban, stb.

Gazdasági tényezők:

- a hozzáadott érték az egyes gazdasági szektorokban;
- az infláció aránya;
- munkahely teremtő beruházások mértéke;
- települési önellátás helyzete;
- települési vállalkozások jellemzése;
- kommunikációs infrastruktúra (telefon, Internet);
- települési K+F kiadások;
- energiafogyasztás a különböző szektorokban (intézményi, vállalkezési – gazdasági, családi stb.)

Társadalmi tényezők:

- jövedelmi egyenlőtlenségek helyzete;
- a munkanélküliek aránya;
- szociális kiadások aránya és egy főre vonatkoztatott értéke;
- a gyerekek jóléti mutatói;
- élelmiszer-fogyasztás egy főre számítva és ezen belül a zsiradékból származó energia aránya
- halálozási arány a legelterjedtebb betegségek esetén;
- születéskor várható élettartam;
- a lakossági arány a csatornázott és szennyvíztisztítóval ellátott területeken, stb.

Fentiekkel kapcsolatos, és attól eltérő önkormányzati döntések hatásvizsgálata is a helyzetértékelés alapkérdései közé tartozik.

A hatásvizsgálat a döntések lehetséges következményeinek értékelését jelenti a döntés valamennyi társadalmi, gazdasági és környezeti vonatkozását, lehetséges rövid és hosszú távú költségeit és előnyeit, valamint szabályozási és költségvetési hatásait tekintve. A hatásvizsgálat során a politikai döntéshozók rendelkezésére álló, különböző jogalkotási és nem jogalkotási lehetőségeket vizsgálnak meg a pontosan meghatározott célok

megvalósítása érdekében. A környezeti hatásvizsgálat elvégzése automatikusan szükséges a területrendezés, talajhasználat, közlekedés, energetika, hulladékkezelés, vízgazdálkodás, ipar, távközlés, mezőgazdaság, erdészet, halászat és idegenforgalom területére irányuló tervek és programok esetén.

9.3 A célok eléréséhez szükséges intézkedési program

A Local Agenda 21 feladata egy adott településre vagy településcsoportra a helyi hatáskörben befolyásolható fejlődés (beruházások, fejlesztések, felújítások, intézkedések, szabályozás stb.) olyan alakítása, amely „a helybeni” életminőség, környezeti állapot javítását, valamint a helyi erőforrások - talaj, vízkészlet, energia, emberi- és jövedelemtermelő erőforrások stb.- tartamos, azaz nem kimerítő hasznosítását célozza.

Fontos elvárás a részvétel, azaz az, hogy valamennyi helyi, valamint nem helyi erőforrásra támaszkodó, de helyi felhasználásban szerepet játszó partner magáénak érezze a Programot, és törekedjen a fenntarthatóságot figyelembe vevő megoldások, eljárások igénybe vételére, szokások kialakítására.

Ennek megfelelően a program az alábbi elemeket tartalmazza:

- közösségi alapú Jövőkép kialakítása az érdekeltek bevonásával, javaslatok figyelembe vételével;
- társadalmi – gazdasági – környezeti adottságok, lehetőségek felmérése, azonosítása, értékelése;
- az érintettek (for-, és non-profit, társadalmi, civil szervezetek, hatóságok, felügyeleti szervezetek stb.), lakosság bevonása a felmérés, azonosítás, valamint a monitoring, figyelemmel kísérendő folyamatokba, dokumentált, elemzett módszerekkel;
- SWOT analízis;
- jelentéskészítés hármas tagozódásban: követelmények, tapasztalatok – jelen helyzet, javaslatok;
- a javaslatok tartalmi elemei:
  - anyagi erőforrásokat nem igénylők;
  - anyagi, emberi erőforrásokat igénylők: meglévő erőforrásokkal megoldható, külső erőforrások megoldható;
  - innovációk (termék, szolgáltatás, szervezés – irányítás);
  - erőforrás-szerző fejlesztések, innovációk.
- rövid-, közép-, hosszú-távú stratégiai célok, irányelvek kialakítása alapvető szempontonként figyelembe véve a közösség megmaradása, lakosság megtartása és lakhatása elemek, a folyamatos továbbfejlesztési lehetőségek azonosításával;
- szükséges szervezetek, fórumok, rendszerek, módszerek kialakítása, megszervezése;
- a meghatározott, elfogadott célok elérésének figyelemmel kísérésére, nyomkövetésére mérő-, megfigyelőrendszer kialakítása, kiindulási alapként a felmérés során elemzett, értékelt adottságok, lehetőségek mutatószámait;
- a kitűzött stratégiai célok elérése érdekében rendszerek, módszerek, folyamatok meghatározása, a folyamatokhoz erőforrások rendelése (anyagi, emberi egyaránt), az emberi erőforrások esetében feladat-, hatás-, felelősségkörök meghatározása, ezekkel

kapcsolatos szakpolitikai, politikai dokumentumok, dokumentált szabályozások, projekt tervek létrehozása. Ilyen rendszerek:

- energiahatékonyság felmérő, megvalósításhoz rendszerfejlesztési koncepció – Intézményi Erőforrás-gazdálkodás Menedzsment Rendszer kialakítása;
  - for-, non-profit szervezetek környezet-teljesítményének mérésére, értékelésére, fejlesztésére megfelelőségértékelő, tanúsító rendszer adaptált alkalmazása;
  - az érintettek számára képzési, oktatási rendszer kialakítása;
  - az érintettek teljes körű bevonására kommunikációs rendszer kialakítása
- a meglévő, jóváhagyott, felülvizsgálandó, helyesbítendő stratégiai és szakpolitikai dokumentumok integrálására az LA 21 tervhez, programokhoz;
  - áttekinthető, lényegi elemeket tartalmazó, értelmezést segítő módon kialakított, megfogalmazott stratégiai dokumentum;
  - a mérő-, megfigyelőrendszer által szolgáltatott naprakész adatok, információk alapján az intézkedésekre hatáskört kapott felelősök által javító, helyesbítő, megelőző intézkedések meghozatala;
  - az LA 21-nek való megfelelés deklarálása, hangsúlyozása, EU-s vonatkozó irányelvekkel való kapcsolódási pontok láttatása.

9.4 Településfejlesztés az LA21 program keretében

A településfejlesztés fogalma hagyományos és egyértelmű jelentéssel rendelkezik a településtudományok területén.

A település mint mesterséges képződmény a tudatos emberi tervezés és cselekvés eredménye, így indokolt a fejlesztés kifejezés használata. Ugyanakkor használjuk a településfejlődés, településfejlődés fogalmát is, mint a települések történeti áttekintésének, a településfejlesztés eredményének, azaz a települések fejlődésének a történetét.

A településfejlesztés hosszútávú társadalompolitikai tevékenység, amely rendkívül széleskörű tudást, felelősséget követel meg a résztvevőktől: „A településfejlesztés a település egészére kiterjedő olyan társadalmi-gazdasági és környezetalakítási tevékenység, amelynek célja a lakosság életszínvonalának ellátási és környezeti viszonyának javítása, valamint a fenntartható településfejlődés biztosítása. A fejlesztési tervezés, a jövőkép meghatározása a település társadalmának, illetve az önkormányzatnak a feladata, ezért a tervekészítést az érintettek legszélesebb körének bevonásával kell végrehajtani.¹³

A fenntartható településfejlesztés sikeressége egyszerre függ tehát a tervezők, a vezetők, irányítók, menedzselők és a lakosság hozzáállásától. A települések lassú szerkezeti és funkcionális változása mellett kulcsszerepet játszik a lakosság értékrendjének és életformájának a megváltozása. Részben a politikai döntéshozatalban való részvétele miatt, részben napi életformáján keresztül a személyes ökolábnyomig. A településeket nem lehet egyik napról a másikra átépíteni, átalakítani a fenntarthatóság követelményeinek megfelelően, de nem is feltétlenül szükséges. A településeket átállítani, átszervezni kell a fenntarthatóság szempontjai alapján. A településekre jellemző a folytonosság, a történetiség. A települések arculatát, mai állapotát múltjuk határozza meg. A települési lakosság

---

¹³ (TÓTH Z. 2003).

értékrendje is lassan változik, a mindennapi életvitel erősen kötődik a múltbeli megszokásokhoz, ezért a változásokhoz hosszabb-rövidebb időre van szükség, pl. a szelektív hulladékgyűjtés bevezetése, indokolatlan autóhasználat mellőzése, stb.

Az Agenda 21 önálló fejezetben foglalkozik a településpolitikával, amelynek címe: A fenntartható településfejlesztés előmozdítása (7. fejezet), amely további alfejezeteket foglal magába.

Az Agenda 21 célkitűzése: „az emberi települések társadalmi, gazdasági és környezet-minőségének, valamint minden ember, elsősorban a települési és vidéki szegények, munka- és életkörülményeinek a javítása”.

Ez a megfogalmazás azonban ellentmondásban van azzal a felismeréssel, hogy „az iparosodott országokban a települések fogyasztási modelljei súlyos terheket rónak a globális ökoszisztémára, a fejlődő világ településeinek, pedig több nyersanyagra, energiára és erősebb gazdasági fejlődésre van szükségük ahhoz, hogy legalább az alapvető gazdasági és társadalmi problémákat leküzdjék”.

Az Agenda 21-ben gyakran jelenik meg ez az ellentmondás, hogy minden ember életkörülményeinek, életszínvonalának emelését tartja célnak, annak ellenére, hogy erre nincs megfelelő mennyiségű természeti erőforrás, és közben kimondja, hogy a fejlett országok népességének életmódja súlyosan megterheli a bioszférát.

Az Agenda 21. által megfogalmazott legfontosabb cél, hogy mindenkinek legyen megfelelő lakása (7.9). Javítani kell a településgazdálkodást, főként a perifériákra szorultak és a jog nélküliek életkörülményeire figyelve. Megfelelő településgazdálkodási irányelvekre van szükség a területgazdálkodás, a települési környezetgazdálkodás, infrastruktúra, valamint az önkormányzati finanszírozás és adminisztráció területén. Feladat, hogy munkahelyeket létesítsenek a települési szegénység, főleg a nők számára, elsősorban az infrastruktúra és a szolgáltatások javításával, bővítésével. Ugyanakkor a településgazdálkodásnak csökkenteni, majd megszüntetni kell a magasabb jövedelműeknek nyújtott szolgáltatásokra - víz, hulladék, utak, telekommunikáció- vonatkozó támogatásokat (7.16).

Az Agenda 21 programpontjai úgy fogalmazzák meg a fenntartható településfejlesztés feladatait, hogy hiányzik az átfogó, rendszerszemléletű elméleti modell, amely egységes szemléletben értelmezi a feladatokat. Ennek ellenére az Agenda 21 által megfogalmazott részfeladatok általában megfelelőek, de hiányosak. A dokumentum ágazati szemléletben kezeli a problémákat és a feladatokat, ezért a végrehajtás során kisebb hatékonysággal lehet számolni, valamint az átfogó elmélet hiánya miatt a megvalósítás eredménye jelentősen eltérhet az eredeti célkitűzésektől, pl. plázák és szupermarketek építése, infrastruktúra privatizálása a fenntarthatóság szellemében.

A fenntartható településfejlesztés modellje abból a tényből indul ki, hogy a település egy sajátos ökoszisztéma, élő rendszer. Ezt a meghatározást eddig is használta a településtudomány, azonban nem élt a lehetőséggel, hogy a fogalom tartalmát teljes egészében értelmezze és az eredményeket felhasználja a településfejlesztésben.

A *települési ökoszisztéma* fogalom használata elsősorban a települések környezeti állapotának, zöld felületeinek a változásaira terjedt ki, és ugyanez jellemző az ökológiai folyamatok, hatótényezők fogalmának az értelmezésére is, főleg a hazai szakirodalomban.

Az önkormányzat és a tervezők felelőssége, hogy a fejlesztési koncepciók a közösségi és a többségi érdekeket és hosszútávú igényeket emeljék ki, és a pozitív tendenciák felerősítésével próbálják meg a lakosságot irányítani az ökotudatosabb, közösségibb és

szellemibb életforma felé, illetve ezeknek az értékeknek és igényeknek nagyobb hangsúlyt kell adni.

Tulajdonképpen ugyanaz történik a településeken, mint a természetben, ahol az élőlények termelnek, fogyasztanak, lebontanak, miközben információ- és energiaközvetítés történik közöttük. A különbség az, hogy a település élő és élettelen összetevőinek aránya jelentős mértékben eltér a természetben létező arányoktól, és meghatározó faja a Homo sapiens, valamint a kapcsolatok és a folyamatok hatékonysága sem azonos.

A fenntartható település sajátos ökoszisztéma, olyan kompakt, de nyílt rendszer, amelynek térhasználatát vertikálisan és horizontálisan a diverzitás jellemzi, a ciklusosság elve szerint hatékony energia-és anyagcseréje a lokális-regionális térben történik, információcseréje pedig a globális tér felé nyitott. A fenntartható település a településszerkezet, a települési funkciók és tömegközlekedés olyan mintázatát (pattern) jelenti, amely alacsony erőforráshasználatot (ökológiai lábnyom) eredményez.

A településnek, mint mesterséges környezetnek meghatározó tulajdonsága a szerkezete, amelyet az utak, terek, épületek, épülettömbök, funkcionális parkok, és a zöld felületek *térbeli elrendeződése* jelent. A települési szerkezet egyúttal a *települési funkciók* megnyilvánulása is: lakóhely, munkahely, szolgáltatások helye és a rekreáció tere. A településszerkezet határozza meg, hogy milyen hatékonysággal képes ezeket a funkciókat és célokat teljesíteni. A településszerkezet határozza meg, hogy egy település képes-e a hatékonyságot nem fenntartható, vagy fenntartható módon biztosítani.

A településszerkezetet alapvetően a közutak és a beépített területek határozzák meg. A beépített területeken folyó tevékenység jelenti a funkciókat, a közutak, pedig a lakosság és az anyagi javak, információ mobilitását.

A központi funkciók a település centrumában, illetve annak közelében, míg az alapellátást biztosító funkciók, szolgáltatások a települési térben közel egyenletesen, szórطان helyezkednek el.

A Local Agenda 21 a fenntartható fejlődést komplex szemlélettel értékeli, amelyben a bioszféra, a társadalom és a gazdaság kölcsönös kapcsolatban, függésben él. A dokumentum felismeri, hogy a helyi döntéseknek meghatározó szerepe van, és ehhez interdiszciplináris és közös munkára van szükség.

9.5 A lakosság bevonása, véleményének érvényesülése

A települést - lakói alkotják. Nélkülük beszélni, intézkedni, tervezni, beavatkozni a működésébe felelőtlen és szakszerűtlen dolog. Tehát a fenntarthatósági tervnek, programnak velük kell kezdődnie, az ő részvételük megteremtésének kialakításával. A döntésekben nem a befektetőkkel, nem is a településpolitikussal, hanem első helyen velük kell kalkulálni, megkérdezni, abba bevonni őket.

A környezetgazdálkodás döntéseit és az ahhoz eszközként kapcsolódó környezeti nevelést, szemléletformálást is a lehető legalacsonyabb szinten, az elvégezendő feladatokhoz legközelebb kell meghozni, nyújtani. Mindezt az önkormányzatiság elve testesíti meg, ezért

a helyi társadalomban élők környezetének, természeti értékeinek védelméért elsősorban az önkormányzatnak – vagyis a helyi közösségnek - kell felelősséget vállalnia. Az elv nemcsak a települési, hanem kistérségi, helyi vidékfejlesztési közösségi szinten is szem előtt tartandó.

A helyi szinten keletkező ártalmak jó része helyben kezelhető, és a megelőzés, a védelem is ott szervezhető. A helyi közösségek környezeti tudatossága előfeltétele a regionális és nemzeti szintű kezdeményezések, például az agrárökológiai program, vagy akár az európai integráció sikerességének. A szűkebb hazánkkal való azonosságtudat szolgálhat a helyi akciók, a környezettudatos életvitel alapjául – lelki egészség és a környezet védelme egymással kölcsönhatásban.

A helyi fenntarthatóságra törekvő programot alulról is kezdeményezheti civil szervezet, vagy akár az iskola is. Nagy szerepe van ebben az intézménynek és a környezeti nevelésnek is. És fordítva is: mivel legitimációval, helyismerettel és eszközökkel is rendelkezik, szükségszerű, hogy a fenntarthatóságért tanulásban, a környezeti nevelésben is fontos szerepet játsszon az önkormányzat. A helyi fenntarthatóságon kezdetben az értékek, a helyben használható erőforrások és a problémák, az önfenntartó képesség számbavételével lehetséges munkálkodni.

A környezettudatos életvitel kialakítása azonban lehetetlen csupán hatósági eszközökkel. Az elmúlt évtizedekben a társadalom jó része elidegenedett saját életének tereitől. Forrásait elpazarolta, értékeit elszennyezte, elhanyagolta. A helyi környezet a helyi közösség állapotától is függ.

A környezetért való civil elköteleződés maga is a környezeti nevelés része. „Ha komolyan meg kívánjuk változtatni az emberek magatartását környezetük iránt, nem elég csupán a hivatalos oktatásra koncentrálni, olyan stratégiára van szükség, amely mindenkire szól, aki befolyásolható, és aki hatással lehet mások viselkedésére, és ez voltaképpen mindenkire kell, hogy vonatkozzon.”

Magyarországon azonban a fenntarthatóság pedagógiájának elmélete még kidolgozatlan, a gyakorlata most van kialakulóban. A fenntarthatóság pedagógiai eszméjének az oktatás politikusok, és a pedagógusok közgondolkodásának részévé kell válnia, és rendszerszerűen illeszkednie kell a társadalmi-gazdasági modernizációs folyamatba. Jelenleg ennek a folyamatnak az első, bevezető szakaszában vannak a közoktatási intézmények.

A fenntartható fejlődés az erőforrásokat hasznosító, felhasználó és az értékteremtő folyamatok relatív egyensúlyát jelenti, amelyhez a gazdaságot dinamizáló döntések egyértelmű környezetvédelmi szemlélete szükséges. A gazdasági döntés-előkészítési és a döntési mechanizmusok környezeti érdekképviselője a kulcskérdés. E megközelítésben a fenntartható fejlődés fogalomköre társadalmi, gazdasági és gazdaságpolitikai, sőt, politikai elemeket is tartalmaz.

A fenntartható fejlődés meghatározásakor tehát három alrendszer kerül egymással szerves kapcsolatba: a környezeti, a társadalmi és a gazdasági rendszer. A fogalom megértéséhez ezért rendszergondolkodás szükséges. A rendszerek közötti sűrű kölcsönhatásokat az emberek folyamatosan észlelik, értelmezik, és ezért az a nézet válik elfogadottá, hogy a fenntarthatóságot több nézőpontból kell (és lehet) szemlélni.

A fenntarthatóságra nevelés törekvése az, hogy az oktatás kapcsolatokat hozzon létre a három bonyolult rendszer (a környezet, a gazdaság és a társadalom) között a célból, hogy a bármilyen életkorú tanulók megértsék e kapcsolatok működési szabályait és a

fenntarthatóságot biztosító, felelős állampolgári cselekvéshez szükséges kompetenciáik erősödjenek.

Ez integrált rendszerközelítést, tantárgy- és tudományközi megközelítést igényel, ami nem könnyű lecke a merev szaktudományi-tantárgyi keretekhez szokott pedagógustársadalom számára.

9.6 A távlati célok, azonosított stratégiai irányelvek

(pl. közösség megmaradása; lakosság megtartása és lakhatása)

1. kezelje a környezeti, társadalmi, gazdasági és kulturális elemeket, tényezőket, meglévő, értelmezhető problémákat;
2. településen élők számára szabályozó erejénél fogva biztosítsa a megfelelő életminőséget jelenben, jövőben egyaránt, valamint a társadalmi – gazdasági - környezeti folyamatok fenntartható fejlődés követelményeinek való megfelelést;
3. az adottságok, lehetőségek¹⁴ pontos feltárása, azonosítása, értékelése;
4. elemei: a víz, talaj, levegő szennyezettségi mutatók, a kialakult szegregáció, munkanélküliségi ráta, elvárásoknak megfelelő biztonsági, környezetvédelmi rendszert akadályozó tényezők;
5. a gazdasági szereplők fenntartható gazdálkodás, fejlődés érdekében megtett lépéseinek az azonosítása;
6. Környezetközpontú Irányítási Rendszerek kialakítása, működtetése;
7. energiahatékonyságot növelő rendszerek kialakítása, ezek együttes és külön-külön történő alkalmazása, valamint hatékonyságukat, eredményességüket növelő innovációk integrálása rendszereikbe.

9.7 A távlati célkitűzések és stratégiai célok érvényesülésének nyomonkövetése

(monitoringhoz) számszerűsített mutatókat és kiindulási értéküket (azaz a mennyiségi célokat) azonosítja.

A fenntartható településfejlesztés során a gazdasági, szociális és környezetvédelmi fejlesztések iránya azonos. Az élhető település megteremtésének fontos eszköze az integrált környezeti tervezés, a funkcióvesztett területek revitalizálása, a válságterek rehabilitációja, a zöldterületek védelme és lehetőség szerinti növelése, valamint a település és a környező települések együttműködésének és funkciómegosztásának erősítése.

9.8 Mechanizmusok, folyamatok, felelősök azonosítása

Annak érdekében, hogy a jövőbeni helyi, térségi stratégiai és szakmapolitika dokumentumokba, programokba, projektekbe a stratégiai dokumentumban (LA21-ben) megfogalmazott célok integrálódjanak; azaz a közmegegyezésen alapuló távlati célok

---

¹⁴ az adottságok, lehetőségek alatt elsősorban a helyi adottságokat, lehetőségeket értjük, természetesen összefüggéseiben szükséges a vonatkozó kapcsolódó makró környezeti feltárás, azonosítás, értékelés is.

érvényesüljenek az összes majdani szakpolitikai és politikai dokumentum, terv, projekt létrehozása során

9.9 A meglévő stratégiai és szakmapolitikai dokumentumok

Lényegre törően szerkesztett, összefogott, mivel egy hosszú távú stratégiai dokumentum nem lehet terjengős, sem nagyon részletezett

A fenntarthatósági tervekkel, programokkal kapcsolatosan különböző tájékoztató anyagok, ismertetőik már rendelkezésre állnak, egységes, minden területet átfogó jogi szabályozás (beleértve a tervek, programok hatékonyság, eredményesség mérését, értékelését stb.) még nem került kialakításra.

Ezért a fenntarthatósági terv / program kialakításához alapvetően szükséges az adottságok, lehetőségek¹⁵ pontos feltárása, azonosítása, értékelése egy erre a célra kialakított felmérő, értékelő és figyelemmel kísérő specializált mérő-, megfigyelőrendszer.

A fenntartható fejlődés nemzeti stratégia (FFNS) globális összefüggéseket is tükröző, nemzeti szintű prioritásai és fókuszai - az előzőekkel is összefüggésben - a következők:

- (a) a gazdaság anyag- és energiaigényességének racionalizálása;
- (b) a fenntarthatatlan társadalmi folyamatok kezelése és szabályozása;
- (c) környezeti rendszerek fenntartható hasznosítása.

Tekintettel arra azonban, hogy ezek megfelelő működésének, hatékonyságuk, eredményességük értékelése elengedhetetlen, ezért szükségszerű egy erre a célra kialakított olyan megfelelőségértékelő, tanúsító rendszer alkalmazása is, amely a mérésen, értékelésen túlmenően lehetővé teszi a regionális, országos, esetenként nemzetközi összehasonlító értékeléseket, valamint a szereplők fenntarthatósági teljesítményük növelését is.

---

¹⁵ az adottságok, lehetőségek alatt elsősorban a helyi adottságokat, lehetőségeket értjük, természetesen összefüggéseiben szükséges a vonatkozó kapcsolódó makró környezeti feltárás, azonosítás, értékelés is.

10. LA21 TERV ÉS PROGRAMMAL KAPCSOLATOS ÖNKORMÁNYZATI SZEREP-, ÉS FELELŐSSÉGVÁLLALÁS

A fenntartható fejlődés lényege a környezet- a társadalom és a gazdaság egységes rendszerbe történő összehangolása, ahol a környezeti tényezők priorizáltak.

Ehhez a helyi környezeti tényezők feltárása, azonosítása biztosítja azt az alapot, amely a nagyközség adottságaival, lehetőségeivel integráltan tervezhetővé, megvalósíthatóvá teszik a fenntartható fejlődés folyamatait. Általános feladatai:

- a nagyközség önkormányzatának, mint oktató, folyamatosan továbbfejlesztés alatt álló szerveződés;
- LA21 programmal kapcsolatos lehetséges partnerek azonosítása, kiválasztása;
- az együttműködés az összes érintett féllel, feladatok, hatáskörök megosztásának meghatározása;
- irányítás, menedzselés, támogatás politikájának kialakítása;
- környezettudatosság növelésére rendszerek, módszerek kialakítása, működtetése;
- swot elemzés (erősségek, gyengeségek, veszélyhelyzetek, fejlesztési lehetőségek azonosítása);
- az együttműködés szervezeti – működési rendszerének meghatározása, szabályozása.

10.1 Környezeti szempontból:

A környezetvédelmi előírásokra gyakran a piacra jutás akadályaként tekintenek, ahogy a nyílt piacokban is gyakorta látnak a környezet minőségét fenyegető veszélyt. A COM(99) 263 bizottsági javaslat szinergiákat kísérel meg kialakítani az egységes piac és az EU környezetpolitikája között, az Európai Tanács által Bécsben kidolgozott stratégiát követve. Az olyan gazdasági eszközök, mint például az adók (környezetvédelmi adók és díjak) a „szennyező fizet” elv megfelelő alkalmazási módjai lehetnek.

- környezeti programok feltárása, azonosítása;
- az önkormányzat elfogadott és folyamatosan értékelt környezetvédelmi programjában foglaltak szerint környezetvédelem
  - biztosítja a levegő, a víz és a talaj védelmét;
  - energiafelhasználás hatékonyságát növeli;
  - megvalósítja a szükséges zajvédelmet;
  - védi, fejleszti a biodiverzitást
- a lakosság hosszú távú környezetbiztonságának biztosítása alkalmazott megfigyelőrendszerével, vonatkozó, szükséges rendeleteivel;

10.2 Társadalmi szempontból:

2006. januárban az Európai Bizottság elfogadta a települési környezetre vonatkozó tematikus stratégiáról szóló közleményt (COM(2005) 718). Ez a stratégia új intézkedéseket állapít meg a települési környezet nemzeti, regionális és helyi hatóságok általi kezelésére vonatkozó

integrált megközelítések elfogadásának támogatására és elősegítésére vonatkozóan. 2007 júliusában az Európai Parlament saját kezdeményezésű jelentést fogadott el a települési közlekedésnek az éghajlatváltozásra és a környezetre gyakorolt negatív hatásai leküzdéséről szóló, a közelmúltban közzétett bizottsági zöld könyvről.

- lakosság bevonása;
- közösségi problémák feltárása, azonosítása;
- közösségi ügyek prioritizálása;
- kezeli a szociális egyenlőség és szolidaritás tényezőit;
- szociális infrastruktúrát működtet, fejleszt tovább;
- támogatja a munkahelyteremtő rendszereket, módszereket

10.3 Gazdasági szempontból:

Az iparban jelentős fejlődés történt a környezetvédelem terén annak révén, hogy környezetgazdálkodási és ellenőrzési rendszereket, valamint új stratégiákat és célokat vezettek be (bevezették például az ökohatékonyság fogalmát). A Tanács 1999. április 29-i következtetései szerint a környezetpolitikát és a fenntartható fejlődést integrálni kell az iparpolitikába. 2001. május 14–15-én az Ipari és Energiaügyi Tanács elfogadta az ipari integrációs stratégiát. Az „Iparpolitika a kibővült Európában” című közlemény (COM(2002) 714 végleges) elismeri annak szükségességét, hogy tovább kell fejleszteni és meg kell erősíteni a fenntartható termelés területére vonatkozó szakpolitikai intézkedéseket. A vállalatok társadalmi felelősségvállalásáról szóló bizottsági közlemény (COM(2006) 136) célja, hogy a társadalmi és környezeti megfontolásokat önkéntes alapon beépítsék az üzleti tevékenységekbe.

Az energia-végfelhasználás hatékonyságáról és az energetikai szolgáltatásokról szóló 2006/32/EK irányelv értelmében a tagállamoknak nemzeti cselekvési terveket kell kidolgozniuk annak érdekében, hogy évi 1%-os energiamegtakarítást érjenek el a villamos energia, a földgáz és a települési távfűtés, valamint más energiatermékek – többek között az üzemanyagok – kiskereskedelmi értékesítése, szállítása és elosztása tekintetében. Ez pusztán indikatív cél, de a nemzeti cselekvési programokat, amelyeket háromévente felülvizsgálunk, be kell nyújtani jóváhagyásra a Bizottsághoz. A 2008. januárban kezdődő folyamat kilenc évet ölel fel. Ez az irányelv kiegészíti az energiára vonatkozó hatályos jogszabályokat, például az épületek energiahatékonyságáról szóló irányelvet, a kapcsolt hő- és villamos energiáról szóló irányelvet, valamint a készülékek energiafogyasztásának címkézéséről szóló irányelveket.

A közös agrárpolitika agrár-környezetvédelmi stratégiája elsősorban agroökoszisztémák fenntarthatóságának fokozását célozza. A környezetvédelmi szempontoknak a KAP-ba történő integrálását célzó intézkedések felölelik a piac- és jövedelempolitikába integrált környezetvédelmi követelményeket (kölcsonös megfeleltetés) és ösztönzőket (pl. pihentetés), csakúgy, mint a célzott környezetvédelmi intézkedéseket, amelyek a vidékfejlesztési programok részét képezik. A KAP 2003-ban történt egyszerűsítése – többek között – a közvetlen kifizetések egy új rendszerének, az ún. egységes támogatási rendszernek a bevezetését eredményezte, amelynek értelmében a támogatás már nem a termeléshez kapcsolódók (szétválasztás).

Míg a 2003. évi reform korszerűsítette a KAP-ot, a 2007–2008-as állapotfelmérésre vonatkozó javaslatok (COM(2007) 722) lehetőséget teremtenek e politika felülvizsgálatához. Ez azt is magában foglalja, hogy miként lehet felülkerekedni az új kihívásokon, az éghajlatváltozástól és a bioüzemanyagok részarányának növekedésétől a vízgazdálkodásig és olyan aktuális problémákig, mint például a biodiverzitás, az új kockázatokhoz és lehetőségekhez való alkalmazkodás által.

2007 januárjában a Bizottság előterjesztette az „energia és éghajlatváltozás csomagot”, amely a megújuló energiák használatát, illetve a csökkentett és hatékonyabb energiafelhasználást helyezi előtérbe.

- támogatja a jövőképeknek megfelelő vállalkozásokat, innovációkat;
- előnyben részesíti a helyi vállalkozókat;
- a környezet védelmi, fejlesztési költségeket gazdasági költségekként kezeli;
- a környezet – társadalom – gazdaság triót a fenntartható fejlődés stratégiai tényezőjeként kezeli

10.4 A LA21 önkormányzati irányítása, menedzselése, ellenőrzése

A nagyközség területén történő fenntartható fejlődési program kialakítása önkormányzati irányítással, menedzseléssel, ellenőrzéssel valósítható meg, mert:

- az önkormányzat rendelkezik a szervezéshez, bonyolításhoz szükséges munkakörnyezettel, infrastruktúrával;
- a kötelező és önként vállalt szolgáltatásai révén megfelelő a kapcsolattartása a lakossággal, és az egyéb érintett szervezetekkel;
- kezeli és működteti a település környezeti infrastruktúráját;
- rendeleteivel, „hatósági erejével” alapvetően, közvetlen befolyásolója a környezet – társadalom – gazdaság viszonyait;
- maga is jelentős környezeti tényező kezelő, használó, az egyik legnagyobb munkáltatója;
- közvetve, közvetlen piacot befolyásoló szervezet

A Local Agenda 21 (LA21) olyan települési távlati célkitűzés és néhány éves időszakokra létrehozott akcióprogram-sorozat, amelyet közösségi tervezésben, intézményi elköteleződéssel, és civil részvételben hoznak létre a helyi szereplők a helyi közösség folyamatos javulási folyamata érdekében.

A Local Agenda 21 feladata egy adott településre vagy településcsoportra a helyi hatáskörben befolyásolható fejlődés (beruházások, fejlesztések, felújítások, intézkedések, szabályozás stb.) olyan alakítása, amely „a helybeni” életminőség, környezeti állapot javítását, valamint a helyi erőforrások - talaj, vízkészlet, energia, emberi- és jövedelemtermelő erőforrások stb.- tartamos, azaz nem kimerítő hasznosítását célozza. Fontos elvárás a részvétel, azaz az, hogy valamennyi helyi, valamint nem helyi erőforrásra támaszkodó, de helyi felhasználásban szerepet játszó partner magáénak érezze a Programot, és törekedjen a fenntarthatóságot figyelembe vevő megoldások, eljárások igénybe vételére, szokások kialakítására.

LA21-rangú (és elfogadható) települési stratégia a Települési Klímaprogram, aminek létrehozása szintén kb. 12 hónap. Ehhez is lakossági részvétel kell, azaz a fenti folyamatok teljes egészükben szükségesek, azzal hogy a külső kontrollt a Klímabarát Települések Szövetsége tudja megadni.

Településfejlesztési koncepció (és címétől függetlenül bármely átfogó települési stratégiai dokumentum is), illetve ennek dokumentáltan társadalmassított felülvizsgálata megfelelhet LA21-nek, amennyiben a következők igazak rá:

- a legfontosabb érintettek, a lakosság bevonása, véleményének érvényesülése a helyzetelemzésben, a célkitűzésben és a monitoringban biztosított és igazolt (részvételi, lakossági véleményvizsgálaton alapuló tervezés és monitoring);
- közösségi alapú, széles érdekeltségi körre kiterjedő (közmegegyezéssel) jövőképe van;
- a távlati cél(ok)hoz (pl. közösség megmaradása; lakosság megtartása és lakhatása) azonosít stratégiai irányelveket vagy célokat;
- a távlati célkitűzések és stratégiai célok érvényesülésének nyomonkövetésére (monitoringhoz) számszerűsített mutatókat, és kiindulási értéküket (azaz a mennyiségi célokat) azonosítja;
- mechanizmusokat, folyamatokat, felelősöket kell azonosítani annak érdekében, hogy a jövőbeni helyi, térségi stratégiai és szakmapolitika dokumentumokba, programokba, projektekbe a stratégiai dokumentumban (LA21-ben) megfogalmazott célok integrálódjanak; azaz a közmegegyezéssel alapuló távlati célok érvényesüljenek az összes majdani szakpolitikai és politikai dokumentum, terv, projekt létrehozása során;
- a meglévő, megfelelő vagy felülvizsgálandó stratégiai és szakmapolitikai dokumentumokat hivatkozza;
- lényegre törően szerkesztett, összefogott, mivel egy hosszú távú stratégiai dokumentum nem lehet terjengős, sem nagyon részletezett;
- a visszacsatolás/ellenőrzés/gördülő résztervezés folyamatát és felelőseit megállapítja, első rövid időszak (néhány év) akcióprogramját létrehozza;
- az LA21-nek való megfelelést a dokumentum is megállapítja önmagáról, például a bevezetőjében.

Ezért a fenntarthatósági terv / program kialakításához alapvetően szükséges az adottságok, lehetőségek¹⁶ pontos feltárása, azonosítása, értékelése. Ezeknek a tényezőknek a vizsgálata nem lehet egyszeri feladat, tekintettel folyamatosan változó jellegükre. Szükségszerű tehát egy erre a célra kialakított felmérő, értékelő és figyelemmel kísérendő specializált mérő-, megfigyelőrendszer.

Nevezett mérő-, megfigyelőrendszernek fontos induló eleme egy erre a célra kialakított kérdőív rendszer. Erre alapozva, ennek folyamatosságát biztosítva kerülhet kialakítása fenti kiinduló állapotfelmérő, mérő-, megfigyelőrendszer.

---

¹⁶ az adottságok, lehetőségek alatt elsősorban a helyi adottságokat, lehetőségeket értjük, természetesen összefüggéseiben szükséges a vonatkozó kapcsolódó makró környezeti feltárás, azonosítás, értékelés is.

A mérő-, megfigyelőrendszer – és így a fenntarthatósági terveknek / programoknak is – fontos elemei a víz, talaj, levegő szennyezettségi mutatók, a kialakult szegregáció, munkanélküliségi ráta, elvárásoknak megfelelő biztonsági, környezetvédelmi rendszert akadályozó tényezők.

A kiinduló helyzet és az erre telepített tervek, programok pontossága, hatékonysága, eredményessége érdekében szükséges az önkormányzat, valamint a gazdasági szereplők fenntartható gazdálkodás, fejlődés érdekében megtett lépéseinek az azonosítása.

Ilyenek pl. Környezetközpontú Irányítási Rendszerek kialakítása, működtetése, mérő-, megfigyelőrendszerek kialakítása, energiahatékonyságot növelő rendszerek kialakítása, ezek együttes és külön-külön történő alkalmazása, valamint hatékonyságukat, eredményességüket növelő innovációk integrálása rendszereikbe.

Az LA21 megvalósításához szükséges továbbá a

- a zöldpolitika menedzsment;
- ökopolitika, környezetvédelmi politika menedzsment;
- zöld gazdaság menedzsment;
- zöld ipar menedzsment;
- vállalati társadalmi felelősségvállalás menedzsment;
- zöld önkormányzat menedzsment;
- intézményi erőforrás-gazdálkodás menedzsment rendszerek integrált alkalmazása.

10.5 Szervezeti rendszer

A szervezeti rendszer felállításához az alábbi felelős kijelölése és csoport összeállítása szükséges:

- **LA21 felelős (projektfelelős)**, az önkormányzat megbízott, megfelelő hatáskörrel ellátott vezetője, közvetlen a jegyző irányítása alatt;
- **stratégiai csoport:** az LA21 program vezető szervezete, amely működési rend szabályozását maga készíti, benne irányítási – vezetési – menedzselési mechanizmusokkal, fórumokkal.

Tagjai önkormányzati vezető(k), helyi vállalkozások (gazdaság), társadalmi – civil szféra képviselői. Létszámát a projekt felelős javaslata alapján a jegyző határozza meg.

Önkormányzati javasolt tagok

- környezetvédelmi felelős;
- településfejlesztési, műszaki bizottság;
- egészségügyi, szociális bizottság;
- pénzügyi bizottság 1-1 képviselője

A stratégiai csoport tagozatai:

- olyan szervezetek, csoportok, intézetek, vagy cégek (egy for-profit, és egy non-profit), amelyek kifejezetten a politika számára adnak tanácsokat;
- környezetvédelmi szervezet, csoport, intézet, vagy cég

10.6 Működési rendszer

A **projektfelelős** biztosítja a munka és kommunikációs kapcsolatot az önkormányzat vezetése és a stratégiai csoport között. Továbbá hatásköre alapján kapcsolatokat alakít ki, működtet az un. külső érdekelt felekkel¹⁷.

Ugyancsak feladat-, és hatáskörébe tartozik a fenntarthatósági fejlődéssel kapcsolatos külső erőforrás szerzési (nemzeti, nemzetközi pályázatok, támogatások) lehetőségek feltárása, azoknak való megfelelés szervezése.

- a testület által jóváhagyott LA21 terv, program alapján lebontott stratégiákat készít;
- tájékoztató, ismertető anyagokat készít;
- vezeti – irányítja a stratégiai csoportot;
- a lakossággal, vállalkozókkal közvetlen kapcsolatot is kialakít, működtet, ezáltal biztosítja tevőleges bevonásukat;
- az Internet és a médián keresztül biztosítja a lakosság, érintettek tájékoztatását,
- a Jegyzőt rendszeresen tájékoztatja a terv, program teljesítésének állásáról.

A **stratégiai csoport** tevékenységét a projektfelelős irányítása alatt végzi.

- negyedévente ülésezik, előre meghatározott, meghirdetett napirendi pontokkal;
- áttekinti az előző ülésen hozott határozatok teljesítését, új intézkedéseket határoz meg;
- szabályozása alapján végzi tevékenységét, javaslatokat dolgoz ki, értékeléseket, elemzéseket készít;
- segíti a projektfelelős munkáját;
- a meghatározott, elfogadott feladatokat közvetítik a megbízóik, kapcsolati rendszereik felé, onnan adatokat-, információkat szolgáltat a projektfelelős számára
- a stratégiai csoport for-profit tanácsadó szervezete a fenntarthatóság gazdasági összefüggéseinek politikai vonatkozásaiban fogalmaz meg ajánlásokat;
- a stratégiai csoport non-profit szervezete a fenntarthatóság környezetgazdálkodás összefüggéseinek politikai vonatkozásaiban fogalmaz meg ajánlásokat;
- a környezetvédelmi szervezet pedig az önkormányzat elfogadott környezetvédelmi programjának megvalósításával, eredményeivel, megoldandó problémáival kapcsolatban fogalmaz meg ajánlásokat

Ahhoz azonban, hogy a fenntartható fejlődés gondolata a gyakorlatban is cselekvési vezérfonallá váljon, mi több, ahhoz, hogy a „tisztá” életminőség követelménye valósággá váljon, a fenntarthatóság (mindeddig absztrakt) fogalmát *anyagi alapokra* kell helyezni.

Pontosan ezt a követelményt próbálja meg kielégíteni a zöld innovációkra, a zöld technológiai megoldásokra alapozott gazdasági növekedés stratégiai elképzelése, amelynek megvalósítási, majd működési biztosítékát az önkormányzat által menedzselt „zöldpolitika” és társ menedzsment rendszerei jelentik.

---

¹⁷ külső érdekelt felek: az önkormányzat fenntarthatósági fejlődésével kapcsolatos közigazgatási szervezetek, hatósági, felügyeleti szervezetek, társadalmi – civil szervezetek, K+F intézmények, innovációs szervezetek

11. MONITORING ÉS VISSZACSATOLÁS

A monitoring (felülvizsgálat) célja a fenntartható fejlődés biztosítása, ennek érdekében programok beindítása, végrehajtása, célszerű, szükségszerű partnerkapcsolatok, együttműködések kialakítása, működtetése.

A Program végrehajtása közben naprakész adatokat, információkat szolgáltató megfigyelőrendszer kialakítása, működtetése a folyamatban lévő rész programokról, tevékenységekről, valamint a bekövetkezett változásokról.

Előbbiekhez kapcsolódóan célszerű, szükségszerű:

- a meghatározott, elfogadott célok teljesítéséhez, a feltárt problémák megoldásához szükséges erőforrás-igények, forrás lehetőségek feltárása, azonosítása;
- megvalósítási ütemterv kialakítása, jóváhagyása;
- az önkormányzati költségvetés és a LA 21 Program kapcsolódási pontjainak azonosítása;
- a jóváhagyott programok megvalósítása;
- a programok megvalósításának naprakész dokumentálása;
- az eredmények, sikerek és problémák azonosítása;
- célszerű, szükséges intézkedések meghatározása.

Megjegyzés [M1]:

A visszacsatolás és értékelés célja az előrehaladás és teljesítmény értékelése célközpontú mutató rendszer kialakításával, működtetésével. Továbbá az érdekelt felek tájékoztatása az eredményekről és a szükséges tennivalókról, valamint:

- ellenőrző, értékelő csoportok létrehozása;
- az értékeléssel kapcsolatos feladatütemterv elkészítése;
- célorientált mutatószám rendszer kialakítása;
- a helyzetértékelés, elemzés tartalmi elemeinek meghatározása;
- az értékelés, elemzés végrehajtása;
- az érdekelt felek tájékoztatása az értékelés, elemzés eredményeiről.

Fentiek mellett ki kell alakítani egy Cselekvési Tervet a Fenntarthatósági megbízott és a monitoring csoport kijelölését követően.

A Fenntarthatósági megbízott alapfeladatai:

- a fenntarthatósági tervben meghatározottak, valamint a település környezeti fenntartásával kapcsolatos feladatok koordinálása;
- a fenntarthatósági tervben meghatározott feladatok végrehajtásának figyelemmel kísérése;
- a fenntarthatósági terv felülvizsgálatához szükséges lakossági véleménygyűjtés.

A Fenntarthatósági Program működtetése keretében célszerű, szükségszerű tudatformálás, konzultációk, gyűlések tartása, amelyekre vonatkozóan évente egy alkalommal ajánlott tervezni, szervezni és végrehajtani.

A Fenntarthatósági Program figyelemmel kísérésére, értékelésére indikátorokat kell kialakítani, tekintettel arra, hogy az előrehaladás, a bekövetkezett változások, valamint a teljesítmény értékelésére mérő- megfigyelőrendszer alkalmazása szükséges.

Az indikátorok konkrétan a környezeti, társadalmi, gazdasági folyamatok elemzéséhez, teljesítményértékeléséhez nyújtanak segítséget és az információkat közérthető formában juttatják el az érdekeltekhez.

Hozzájárulnak a társadalom szereplőinek tudatossága és viselkedése közötti eltérés csökkentéséhez, segítik a döntési folyamatok koordinációját, hatékonyságát, mindezt a fenntarthatóság alapelveinek érvényesülése érdekében.

A kialakított indikátorok / mutatók hatás-ellenhatás párokra épülnek, amelyekkel szemben a fő követelmények:

- alkalmas legyen az eredmények mérésére;
- specifikus, konkrét legyen;
- mérhető legyen;
- elérhető legyen, álljon rendelkezésre;
- releváns, reális legyen;
- időponthoz kötött legyen.

Célszerű az indikátorok meghatározásánál a jól mérhető, esetleg a KSH adatbázisában és a helyzetelemzés fejezeteiben is szereplő statisztikai paraméterek alkalmazása.

Ezek táblázatos formában is elkészíthetők a könnyebb kezelés, átláthatóság érdekében.

Ezeket a fenntarthatósági indikátorokat, a benne szereplő tényezők alakulását, változását évente értékelni, elemezni kell a rövid, közép, hosszú távú követés, valamint a lehető leghamarabb történő támogató intézkedések meghozatal érdekében.

Fontos hangsúlyozni, hogy az egyes indikátorok nem elsősorban egy-egy állapot leírására törekednek, hanem a LA 21 előrehaladásával, megvalósulásával kapcsolatos változásokat mutatják be, és alkalmasak a közösségi, elsősorban önkormányzati teljesítmény mérésére, vagy akár a nemzeti, nemzetközi trendekkel történő összehasonlításokra.

A meghatározott célok kitűzése, jóváhagyása, valamint megvalósulásuk nyomon követése, figyelemmel kísérése az Önkormányzat feladatkörébe tartozik, az általa felállított fenntarthatósági szervezet / csoport közreműködésével.

Továbbá biztosítani kell a lakosság, valamint a helyi szervezetek (vállalkozások, civil szerveződések stb.) tájékoztatását az eredményekről, a bekövetkezett változásokról, és a tervezett intézkedésekről, tennivalókról.

Az indikátorok összegyűjtése tényezőkként és célokként más-más intézmény / szervezet feladata a kijelölt Fenntarthatósági Megbízott koordinálásával, tevőleges rész vételével.

Az oktatással kapcsolatos indikátorok és adatok összegyűjtése az oktatási intézmények feladata, amelyből évente adatszolgáltatást nyújt az Önkormányzat részére szintén a kijelölt Fenntarthatósági Megbízott segítségével.

A demográfiai adatok összegyűjtéséért az Önkormányzat érintett szervezete (iroda) vezetője a felelős.

A helyi infrastruktúra adatait a szolgáltatók biztosítják.

A hulladékgazdálkodással kapcsolatos információkat a közszolgáltatók bocsátják rendelkezésre.

Az egészségügyi, szociális és közbiztonsággal kapcsolatos indikátorok összegyűjtése szintén az Önkormányzat feladata érintett irodavezetői által.

A gazdasági tényezőkkel kapcsolatos összes adat összegyűjtése, kiértékelése az Önkormányzat feladata, csakúgy, mint a kitűzött célok meghatározása, megfogalmazása.

A kulturális adatok szolgáltatásáért a település kulturális intézményei a felelősek.

Az indikátorok egyedi, összevont értékelése, elemzése a Fenntarthatósági Megbízott koordinálásával, vezetésével történhet.

Az értékelésekhez, elemzésekhez megoldáshoz, jobbításhoz vezető javaslatok kialakítása és szükséges.

A kiértékeléseket, elemzéseket, javaslatokat, elfogadott javaslatokat, határozatokat (vagy egy példányát a Fenntarthatósági Megbízott köteles megőrizni, elsősorban számítógépes rendszerben.

12. A LA 21 Program továbbfejlesztéséhez javasolt részprogramok

Javasolt fenntarthatósági indikátorok

Szolgáltató tevékenysége végző szervezetek	Termelő tevékenységet végző szervezetek
vízfelhasználás mértéke	
elektromos energiafelhasználás mértéke	
Kombinált és / vagy takarékos irodatechnikai gépek beszerzése, működtetése	Üvegházhatású gázok kibocsátása (CO2) t/év
Újrahasznosított papír használata	Ártalmatlanításra kerülő hulladékok mennyisége
kistérségben élők száma	
fenntarthatósággal kapcsolatos képzéseken részt vevők száma	

Fenti táblázatban szereplő indikátorokkal kapcsolatosan külön bekezdésben meg kell jelölni a minimum és a maximum vállalási szintet az évente történő értékelésekhez.

Fenntarthatósági tényezők beépítése önkormányzati programokba, tervekbe

Célszerű a fenntarthatósági szempontokat beépíteni az önkormányzati programokba, tervekbe, projektekbe.

A beépített fenntarthatósági szempontok költségmegtakarítását, esetleges többletköltségeit az értékelések során dokumentálni kell, annak érdekében, hogy kimutatható legyen a fenntarthatósági tényezők közép, hosszú távú kedvező gazdasági hatása.

További mérésre, megfigyelésre javasolt fenntarthatósági tényezők

Az alábbi javasolt fenntarthatósági tényezők közül a jóváhagyottakat évente egy alkalommal célszerű értékelni, elemezni és a velük kapcsolatos célszerű, szükségszerű intézkedéseket meghozni.

A kijelölt Fenntarthatósági Megbízott erről dokumentált jelentést készítsen az Önkormányzat Képviselő Testülete számára.

Javasolt a jelentést személyes tapasztalati, információ alapján kiegészíteni stratégia, program, projekt javaslatokkal, esetenként szakértőkkel történt egyeztetés alapján.

Környezeti szempontok:

- felmérés a szolgáltató, termelő szervezeteknél: fenntarthatósági tervvel rendelkezik, nem rendelkezik, vagy vállalja elkészítését;
- az Önkormányzat Környezetvédelmi Programjának felülvizsgálati (saját, megbízott szakértő által), dokumentált eredményei;
- az Önkormányzat rendelkezik környezetvédelmi alappal, létrehozás alatt, nem rendelkezik, nem hozza létre;
- Környezetvédelmi Megbízott mellett (amennyiben nem ő a kötelezett) környezeti nevelési, oktatási felelős kijelölése;
- az Önkormányzat rendszeres (negyedévi, félévi) környezeti teljesítmény értékelése;

- célirányos környezeti auditok lefolytatása (saját kiválasztott, felkészített munkatársakkal, vagy megbízott szakértővel), és eredményeik értékelése;
- a lakosság, helyi vállalkozók (nyilvánosság) számára aktuális, rendszeres környezeti információk biztosítása;
- gazdasági szempontból hátrányos helyzetű környezetben történő projektek szám;
- kedvezőbb (megfelelő) energetikai jellemzőkkel rendelkező épületek száma;
- megújuló energia arányának növelése a teljes energiafelhasználáson belül;
- rendszeres önkormányzati környezet-egészségügyi kockázat értékelések elvégzése / elvégeztetése;
- egészséges, helyi- vagy bio-élelmiszerek alkalmazása a közintézmények étkeztetésében;
- többlétszolgáltatások, kedvezmények nyújtása (elsősorban környezetvédelmi jellegű) a helyi lakosoknak, vállalkozásoknak;
- környezetszennyezési, környezetterhelési szankcionáló rendszer kialakítása, működtetése;
- önkéntes gondnokság a településen a tiszta környezet fenntartásának segítésére;
- környezeti támogatások, szponzorálások;
- stb.

Megjegyzés [M2]: ;

13. Fenntarthatósági tényezőket, elemeket tartalmazó Programok, projektek kialakítása, működtetése

A fenntarthatósági szempontok biztosítása gondos tervezést kíván a programok, projektek tervezésekor, kialakításakor.

A programok, projektek létrehozásakor a fenntarthatósági tényezőket, szempontokat szem előtt tartva lehet a legjobb megoldásokat megtalálni.

Célszerű, ha mind a projektmenedzsment szervezet, mind a végrehajtás feladat, hatáskör, felelősségi rendje, mind a szakmai tartalom, mind a pénzügyi is időbeli feladat tervek tartalmazzák a fenntarthatóság tényezőit, és választott szempontjait.

A fenntarthatósági tényezők, szempontok biztosítása némely esetben nem jár többletköltséggel: csupán szemléletváltást, rugalmasságot, nagyobb figyelmet igényel az Önkormányzat vezetősége, valamint alkalmazottai részéről.

Egyes esetekben a fenntarthatóságot szolgáló tevékenységek még költségmegtakarítást is eredményezhetnek a napi működés során (pl. energiahatékonyság fokozása, közeli erőforrások hasznosítása stb.).

Más esetekben viszont forrásigényes lehet egy-egy vállalt szempont teljesítése (pl. kibocsátás csökkentési többletvállalás, vagy gyakoribb kockázatmérés).

Ezekben az esetekben a vállalt szempontok megvalósítása növeli a direkt és azonnali kiadásokat, hosszabb távon azonban ezek is gazdasági megtakarításokat jelenthetnek.

Az ökológiailag hatékony megoldások helyzeti és gazdasági előnyt adnak azokkal szemben, akik nem valósították meg ezeket a szempontokat.

A kialakításra kerülő, fenntarthatósági tényezőket tartalmazó Programok, projektek megvalósítása, fenntarthatósági szempontból is érdemi értékelése, elemzése is megkívánja (az amúgy is célszerű) célirányos Megvalósíthatósági Tanulmány elkészítését.

A Megvalósíthatósági Tanulmányban átlátható, érthető módon kell bizonyítani a fenntarthatósági szempontok érvényesíthetőségét, működtethetőségét.

Tekintettel arra, hogy a fenntarthatósági szempontok szintén a projekt megvalósításához kapcsolódnak - megvalósíthatósági szempontból is – azok endszeres figyelemmel kísérését, értékelését ütemtervben rögzíteni kell.

A fenntarthatósági tényezők, szempontok megvalósíthatóságának értékelését a Megvalósíthatósági Tanulmány szerkezetéhez illeszkedően a következők szerint kell elvégezni:

- a projekt részeként „elvileg” alkalmazható fenntarthatósági tényezők, szempontok meghatározása;
- az egyes változatok esetében legalább az egyik változatnak az „elvileg alkalmazható” összes fenntarthatósági tényezőt, szempontot tartalmaznia kell;

- a változatok eltérhetnek a fenntarthatósági tényezők, szempontok vállalás mértéke szerint;
- az egyes változatok előírt értékelési szempontjai között (több szempontú értékelés) szerepelni kell a változatok fenntarthatósági szempontú értékelésnek is;
- az értékelést aszerint kell elvégezni, hogy az adott változat hány tényezőt, szempontot, milyen vállalási mértékben kíván megvalósítani;
- a kiválasztott változatban vállalt fenntarthatósági szempontok alapján kell a kialakított értékelési táblázatot kitölteni, amelyet a Fenntarthatósági Megbízott ellenőrzi, vizsgál felül;
- a kiválasztott változatban vállalt fenntarthatósági tényezőknek, szempontoknak meg kell egyeznie az indikátor táblázatban megadott tényezőkkel, szempontokkal, értékekkel.

A programokban, projektekben vállalt fenntarthatósági tényezők, szempontok teljesítése

Az önkormányzati programok, projektek fenntarthatóságnak való megfelelése akkor biztosítható, ha a program, projekttevékenység minden fázisa megfelel a fenntarthatóság szempontjainak, így a fenntarthatóság szempontjait szem előtt kell tartani a program, projekt tervezésében, a program, projekt kivitelezésekor (telepítés, létesítés, építés, szolgáltatásfejlesztés stb.) a projekt eredményeinek fenntartásában (működtetés), illetve a program, projekt tevékenység felhagyásakor.

Tekintettel arra, hogy az EU támogatások, valamint általában a befektetések / finanszírozások felhasználásának alapvető feltétele a program, projekt eredményeinek meghatározott ideig (megtérülés plusz egy-két év) történő fenntartása, a program, projekt tevékenység felhagyásának fenntarthatósági szempontjait előre meg kell határozni és erre felhatalmazott funkciónak jóvá kell hagyni.

Az önkormányzati programok, projektek tervezésekor célszerű a Fenntarthatósági Megbízott (és szükség esetén szakértő) véleményét kikérni, hogy a nevezett program, projekt ne járjon jelentős negatív környezeti hatással, vagy pozitív hatással járjon, például a környezettudatosság fejlesztése, működés optimalizálás.

Ennek legjobb eszköze a tervezése, amelynek során felméri a szervezet által végzett tevékenység várható környezeti hatásait.

Amennyiben ilyeneket meghatároztak, akkor gondoskodni kell első helyen a negatív hatások megelőzéséről, ha ez nem lehetséges, akkor a csökkentéséről és legutolsó sorban a hatások kompenzálásáról.

A környezettudatos menedzsment és tervezés elengedhetetlen része az Önkormányzat és munkatársainak ilyen irányú szakmai képzése, a fenntarthatósággal kapcsolatos tudásmegosztás és az e célt szolgáló együttműködés.

A fenntarthatóság biztosító megvalósítás és a fenntarthatóság tényezői, szempontjai segítenek abban, hogy a természeti és humán erőforrásokat bölcsen, takarékosan használják, funkcióikat megőrizték és nem utolsó sorban a károsodásokat megelőzzék.

Ezért az Önkormányzat a termékek, szolgáltatások, közszolgáltatások fejlesztése, előállítása vagy nyújtása során saját anyag áramlásait felülvizsgálja, a kedvezőtlen környezeti hatások elkerülése érdekében.

A tevékenység végzéséhez felhasználandó anyagok, erőforrások (inputok) mennyiségét, rendelkezésre állását, környezeti kockázatát figyelembe veszi, valamint a végtermékként kibocsátott anyagok környezeti terhelését, a melléktermékként kibocsátott anyagok (outputok) mennyiségét, veszélyességét csökkenti.

Az Önkormányzat törekszik a helyi erőforrások fenntartható használatára, működésével, rendezvényeinek szervezésével példát mutat a környezettudatosságra. A szervezet önkéntes, együttműködő kapcsolatot tart fenn a társadalmi szereplőkkel, valamint a tevékenységeivel érintett érdekelt felekkel környezetvédelmi és szociális ügyekben.

Az Önkormányzat a munkatársai számára élhető munkakörnyezetet teremt, és biztosítja számukra a rekreáció lehetőségét.

Az önkormányzati programok, projektek fenntarthatósági tényezők, szempontokkal történő kiegészítése az alábbi előnyökkel járhat:

- a most még önkéntesen vállalható szempontok egy része a közeljövőben kötelezővé válik (pl. épületeknél a jobb összesített energetikai jellemzők, vagy közbeszerzéseknél a zöld közbeszerzést) – a most megszerzett jártasság így a közeljövőben közvetlen előnyt jelenthet;
- sokkal könnyebb és hatékonyabb a fenntarthatóság tényezőit, szempontjait kezdettől fogva szem előtt tartani, mint azokat utólagosan beépíteni a programokba, projektekbe, vagy a környezetben okozott károk felszámolására költeni. Így e tényezők, szempontok figyelembe vétele csökkenti a programok, projektek tevékenységeivel járó kockázatokat;
- a többletvállalások gazdasági előnyt (pl. beszállítói követelményeknek való megfelelés stb.) többlet megtakarítást, költséghatékonyságot eredményezhetnek;
- a fenntarthatóság tényezőinek, szempontjainak figyelembevétele növeli a társadalmi elfogadottságot;
- a program, projekt példaként szolgálhat más vállalkozások számára a helyes és követendő fenntarthatósági gyakorlat vonatkozásában (klasszikus LA 21 elem).

Igazoló dokumentumok:

Az önkormányzati programok, projektek kialakításánál fenntarthatósági tényezőket, szempontokat illetően érvényes értékekről kell számítani.

Egy fenntarthatósági tényező, szempont akkor tekinthető teljesítettnek, ha a program, projekt zárásának végéig (projektzáráskor várható érték) megvalósított a fenntarthatósági többletvállalást, és annak eredményét a projekt fenntartás időszakának végéig (javasolt 3-5 évvel a projekt zárását követően) kötelezően fenntartja.

14. A térségi fenntarthatóság kritériumai¹⁸

Célok és prioritások	Kritériumok, eszközök
Helyi és térségi fenntarthatóság	Értékként kezelje a helyi természeti adottságokat, a lehető legnagyobb arányban váltsa ki a termék, nyersanyag és energia behozatalt
Globális fenntarthatóság	Járuljon hozzá a globális fenntarthatósághoz a biodiverzitás megőrzésével, kezelésével, valamint a vízkészletek és termőföld megőrzésével
Vonzó vidéki világ	Segítse elő a vidéki életminőség javítását, erősítse a vidék megtartó és vonzerejét, a környezetkímélő, természetmegőrző mezőgazdasági szerkezetváltást
Értéktörző, diverzifikált gazdálkodás	Segítse elő a vidéki kultúra, sokféleség megőrzését
Gondosság és önzetlenség	Biztosítsa a „jó gazda gondossága” elvének érvényesülését, de ne sértse más közösségek értékeit, érdekeit
Etikus működés	Segítse az egészséges termékek előállítását, az etikus termelés és kereskedelem kialakulását
Tudatos élelmiszertermelés és fogyasztás	Segítse elő a fogyasztói magatartás javítását, a fenntartható fogyasztási szokások terjedését
Természetmegőrző értékfejlesztés	Segítse a biológiai sokféleség, a genetikai állomány és a természet térszerkezetének megőrzését
Ökológiai fejlesztés	Fejlesztések esetében vegye figyelembe a természet eltartó képességét
Szennyezés megelőzés, minimalizálás	Törekedjen a szennyezések, hulladékok kibocsátásának megszüntetésére, ahol az nem lehetséges törekedjen a minimalizálásra
Tovagyűrűző hatások minimalizálása	Törekedjen a gazdálkodás káros környezeti hatásainak csökkentésére, minimalizálására
Dematerializáció	A nyersanyagok, víz és egyéb segédanyagok szállítási, raktározási szükségleteinek minimalizálása
Újrahasznosítás, erőforrás-hatékonyság	Törekedjen hatékonyabb technológiák alkalmazására, a hulladékok újrahasznosítására
Takarékosság a kimerülő készletekkel	A meg nem újuló erőforrások felhasználásának minimalizálása
Értékvédő gazdálkodás a megújuló erőforrásokkal	A feltételesen megújuló erőforrások és környezeti elemek készleteinek, megújuló képességüket figyelembe vevő felhasználása, igénybevétele
Ágazati integráció	Segítse elő, hogy az ágazati politikába beépüljön a fenntartható térségfejlesztés értékrendje
Integrált termékpolitika	Segítse elő, hogy az anyag- és energiaintenzív termékkel szemben az anyag- és energiaszegény, inkább a tudás- és kultúraalapú termelés lépjen

¹⁸ Pálvölgyi – Csete: Átmenet a fenntarthatóság felé

Decentralizált fejlesztések	Segítse a vállalkozások sokszínűségét, versenyképességét
Termelj helyben, fogyassz helyben	Segítse a helyi termékek piacra jutását, a helyben történő termelést, fogyasztást
Dolgozz helyben	Segítse a helyi foglalkoztatást
Minőségi termékek, innováció	Segítse az innovatív, minőségi termelést
Térségen belüli termelési együttműködések	Segítse a termelési, termék-feldolgozási láncolat kialakítását, működtetését
Társadalmi méltányosság	Segítse a családok megélhetését
Tudásalapú értékfejlesztés	Segítse a helyi vállalkozók képzését, oktatását

Javasolt feladat terv

1. LA 21 Képviselő Testület által történő jóváhagyása;
2. Fenntarthatósági Megbízott megbízása dokumentált feladat-, hatás- és felelősségkörrel történő ellátása;
3. Stratégiai Csoport létrehozása az LA21 10.5 szakasza szerint;
4. LA 21 Programban részt vevő, nevesíthető közreműködő funkciók megjelölése, dokumentálása;
5. Zöld önkormányzat kialakítása a LA 21 Program 3. fejezete alapján (opcionális);
6. Zöldpolitika kialakítása LA 21 Program 3. fejezete alapján (opcionális);
7. Ökopolitika kialakítása LA 21 Program 3. fejezete alapján (opcionális);
8. Zöld gazdaság mintarendszer kialakítása LA 21 Program 3. fejezete alapján (opcionális);
9. Zöld ipar mintarendszer kialakítása LA 21 Program 3. fejezete alapján (opcionális);
10. Vállalati Társadalmi Felelősségvállalás mintarendszer kialakítása LA 21 Program 3. fejezete alapján (opcionális);
11. Intézmény Erőforrás-gazdálkodás Menedzsment mintarendszer kialakítása LA 21 Program 3. fejezete alapján (opcionális);
12. Célirányos helyzetértékelések, amelyekhez be kell vonni a környezetvédelmi, ellenőrzési területek érdekelt feleit – a LA21 Program 9. fejezete alapján – a , a helyzetértékelési jelentéseket a jegyzőn keresztül el kell juttatni a Képviselő Testülethez;
13. helyi közösségi humán és intézményei kapacitások fejlesztése és / vagy terv a fejlesztésre (amennyiben ez cél volt, lehet);
14. a környezeti döntésekben történő lakossági részvétel biztosításához szükséges feltételek kialakítása;
15. a környezeti – társadalmi – gazdasági folyamatok azonosítása, figyelemmel kísérésére, elemzésére indikátorrendszere alapuló monitoring rendszer kialakítása munkacsoport felállítása a Fenntarthatósági Megbízott vezetésével;
16. LA21 tervvel, programmal kapcsolatos fórumok kialakítása, működtetése;
17. LA21 jövőkép kialakítása;
18. a meglévő környezeti program és más kapcsolódó tervek, programok LA21 programhoz történő integrálása;
19. Lokális ökológiai akcióterv¹⁹ kialakítása, amennyiben ezt szükségesnek tartják;
20. Monitoring rendszer kialakítása, működtetése a LA21 Program 11. fejezete szerint;
21. LA 21 részprogramok kiválasztása, jóváhagyása, kialakítása a LA 21 12. fejezete szerint;
22. a LA21 Program 6. fejezete figyelembe vételével zaj és rezgés elleni védelemmel kapcsolatos feladatok a LA21 Program 6. fejezete figyelembe vételével; a LA21 Program 6. fejezete figyelembe vételével a LA21 Program 6. fejezete figyelembe vételével a LA21 Program 6. fejezete figyelembe vételével a LA21 Program 6. fejezete figyelembe vételével a LA21 Program 6. fejezete figyelembe vételével a LA21 Program 6. fejezete figyelembe vételével a LA21 Program 6. fejezete figyelembe vételével a LA21 Program 6. fejezete figyelembe vételével a LA21 Program 7. fejezete figyelembe vételével a LA21 Program 7. fejezete figyelembe vételével a LA21 Program 7. fejezete figyelembe

¹⁹ A lokális agenda 21-től eltérően a lokális ökológiai akcióterv meghatározza a környezet pillanatnyi állapotát, továbbá az elfogadható állapot visszaállításának a módját és az érte való felelősséget

- vételével a LA21 Program 7. fejezete figyelembe vételével ellenőrző, értékelő csoportok létrehozása;
37. az értékeléssel kapcsolatos feladatütemterv elkészítése;
  38. célorientált mutatószám rendszer kialakítása;
  39. a helyzetértékelés, elemzés tartalmi elemeinek meghatározása a LA21 Program 9. fejezete figyelembe vételével;
  40. az értékelés, elemzés végrehajtása;
  41. az érdekelt felek tájékoztatása az értékelés, elemzés eredményeiről.
  42. felmérés a szolgáltató, termelő szervezeteknél: fenntarthatósági tervvel rendelkezik, nem rendelkezik, vagy vállalja elkészítését;
  43. az Önkormányzat Környezetvédelmi Programjának felülvizsgálati (saját, megbízott szakértő által), dokumentált eredményei;
  44. az Önkormányzat rendelkezik környezetvédelmi alappal, létrehozás alatt, nem rendelkezik, nem hozza létre;
  45. Környezetvédelmi Megbízott mellett (amennyiben nem ő a kötelezett) környezeti nevelési, oktatási felelős kijelölése;
  46. az Önkormányzat rendszeres (negyedévi, félévi) környezeti teljesítmény értékelése;
  47. célirányos környezeti auditok lefolytatása (saját kiválasztott, felkészített munkatársakkal, vagy megbízott szakértővel), és eredményeik értékelése;
  48. a lakosság, helyi vállalkozók (nyilvánosság) számára aktuális, rendszeres környezeti információk biztosítása;
  49. gazdasági szempontból hátrányos helyzetű környezetben történő projektek szám;
  50. kedvezőbb (megfelelő) energetikai jellemzőkkel rendelkező épületek száma;
  51. megújuló energia arányának növelése a teljes energiafelhasználáson belül;
  52. rendszeres önkormányzati környezet-egészségügyi kockázat értékelések elvégzése / elvégzetése;
  53. egészséges, helyi- vagy bioélelmiszerek alkalmazása a közintézmények étkeztetésében;
  54. többletszolgáltatások, kedvezmények nyújtása (elsősorban környezetvédelmi jellegű) a helyi lakosságnak, vállalkozásoknak;
  55. környezetszennyezési, környezetterhelési szankcionáló rendszer kialakítása, működtetése;
  56. önkéntes gondnokság a településen a tiszta környezet fenntartásának segítésére;
  57. környezeti támogatások, szponzorálások;
  58. önkormányzati programok, projektek kialakításakor LA 21 elemeket integrálni ezekbe a 13. fejezet szerint;
  59. térségi fenntarthatósági kritériumokat meghatározni a LA 21 14. fejezete szerint.

Megjegyzés [M3]: ;

A Fenntarthatósági megbízott javasolt alapeladatai:

- az elfogadott, Képviselő Testület által jóváhagyott LA 21 Program működtetése fórumok szervezésével, megtartásával, feljegyzések készítésével, érdekelt felek számára történő megküldéssel;
- a fenntarthatósági tervben meghatározottak, valamint a település környezeti fenntartásával kapcsolatos feladatok koordinálása;
- a fenntarthatósági tervben meghatározott feladatok végrehajtásának figyelemmel kísérése;
- a fenntarthatósági terv felülvizsgálatához szükséges lakossági véleménygyűjtés.